

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA DĚJIN UMĚNÍ

**Restaurátor Aleš Rozehnal a jeho práce na obnově Zdíkovy
paláce v Olomouci**

Magisterská diplomová práce

Bc. Andrea Mrkusová

Vedoucí práce: doc. PhDr. Martin Horáček, Ph.D.

Olomouc 2023

Prohlašuji, že jsem magisterskou diplomovou práci s názvem: „Restaurátor Aleš Rozehnal a jeho práce na obnově Zdíkovy paláce v Olomouci“, v celkovém počtu 162 969 znaků včetně mezer, vypracovala samostatně pod odborným dohledem mého vedoucího práce a náležitě jsem uvedla všechnu použitou literaturu i podklady.

Bc. Andrea Mrkusová

1. prosince 2022 v Olomouci

Poděkování

Moje poděkování patří především vedoucímu mé diplomové práce, **doc. PhDr. Martinu Horáčkovi, Ph.D.**, za jeho cenné rady, připomínky, za odborný dohled a čas, jenž mi věnoval.

Mé poděkování rovněž náleží následujícím osobám, jež mi při psaní práce poskytly cenné informace a rady:

Mgr. Ladislav Werkmann, olomoucký restaurátor, jenž mi jako první ochotně poskytl pozůstalost Aleše Rozehnalův k prostudování.

Mgr. Nicolas Proksch s manželkou Mgr. Sabinou Prokschovou z Muzea umění Olomouc, kteří mi ochotně zpřístupňovali pozůstalost, když se stala součástí muzejních sbírek.

Doc. PhDr. Josef Štulc, jenž mi jako pamětník a přední český památkář poskytl cenné informace o obnově Přemyslovského paláce.

PhDr. Marek Perůtka, jenž mi také jako odborník v oboru a pamětník poskytl mnoho zajímavých informací.

PhDr. Jana Vengřínová a PhDr. Jaroslav Šturma, kteří měli zájem mi prozradit informace o plánovaném a neuskutečněném výzkumu Aleše Rozehnalův.

Akad. soch. Jiří Živný, který mi, jako Rozehnalův restaurátorský kolega, prozradil mnohé ze svých vzpomínek.

PhDr. Josef Bláha, který taktéž jako Rozehnalův bývalý kolega, přítel a pamětník obnovy Přemyslovského paláce prozradil mnoho podrobností.

Obsah

1. Úvod a stav bádání	5
2. Aleš Rozehnal – život a dílo	9
2.1. Pozůstalost Aleše Rozehnala	12
3. Obnova NKP Přemyslovský palác v Olomouci	14
3.1. Nález objektu, jeho historie a vyhlášení za Národní kulturní památku	14
4. Aleš Rozehnal jako restaurátor románského paláce.....	18
4.1. Podrobný průzkum 1. poschodí Přemyslovského paláce.....	18
4.2. Rozehnalova badatelská činnost a nepublikované články v návaznosti na průzkum památky	21
4.2.1. Rozehnalova badatelská činnost vyplývající z průzkumu 1. poschodí Přemyslovského paláce.....	21
4.2.2. Románské fragmenty z hradu Melice.....	25
4.2.3. Výzkum hlavního románského portálu baziliky.....	29
4.2.4. Studium dětských rytin na románském zdivu z hlediska psychologie	31
4.3. Počátky památkové obnovy a hledání nejvhodnějších metod	39
4.3.1. Poznámky k použité metodě anastyulózy	44
5. Památková obnova paláce a práce Aleše Rozehnala.....	46
5.1. Reverzibilita a otázka vhodnosti materiálu rekonstruovaných částí.....	46
5.2. Restaurátorovo zapojení do koncepce památkové obnovy, diskuze o autenticitě a dnešní úhel pohledu	50
5.3. Rozehnalův postoj k prezentaci jednotlivých stavebních vrstev památky.....	59
5.4. Ohlédnutí za Rozehnalovými pracemi na Přemyslovském paláci a jeho aktivity po ukončení památkové obnovy	61
6. Závěr.....	65
7. Obrazová příloha	69
8. Seznam obrazové přílohy	83

8.1.	Vyobrazení zařazené v textu.....	83
8.2.	Vyobrazení v obrazové příloze	84
9.	Seznam použitých pramenů, literatury a internetových zdrojů.....	86
9.1.	Seznam použitých pramenů	86
9.2.	Seznam použité literatury	88
9.3.	Seznam internetových zdrojů.....	92
10.	Seznam použitých zkratk.....	93
11.	Anotace.....	94

1. Úvod a stav bádání

Aleš Rozehnal (1925–1995), jenž pracoval na jedné z nejnáročnějších památkových obnov na Moravě v sedmdesátých a osmdesátých letech minulého století – na obnově dnes zvaného románského Zdíkova paláce v Olomouci – pro mnohé zůstává dodnes osobou málo známou. Údaje o něm lze sice nalézt v některých slovnících či seznamech umělců, historiků umění a restaurátorů, informace jsou ale kusé, strohé a není jich mnoho.¹ Internetová databáze o něm rovněž neposkytuje mnoho podrobností.² Byl však, jak prozrazuje četnost zakázek dochovaných objednávkovými listy či jinou korespondencí v jeho pozůstalosti, mezi padesátými a osmdesátými léty 20. století velmi vyhledávaných restaurátorem. Svým zájmem o památku, jíž se v rámci své restaurátorské činnosti věnoval, v mnohém překračoval své pracovní povinnosti a mnohdy k ní zaujmul svůj vlastní badatelský postoj, který několikrát i publikoval.³ Nejvíce se tak dělo právě u Zdíkova paláce.⁴

Aleš Rozehnal se do povědomí uměleckohistorických kruhů zapsal především rekonstrukcí románských oken výše zmíněné památky. Byla to práce vyžadující vysokou míru profesionality, zkušeností a představitivosti. Její výsledek je příkladem snahy o řízenou obnovu kulturního dědictví Československa a o vytvoření a následném uplatňování památkové péče jakožto dokladu vyspělosti socialistické republiky.

Samotný objekt památkové obnovy, jemuž se bude tato diplomová práce věnovat, se stal mnohokrát středem zájmu badatelů, historiků a historiků umění. Zdíkův palác, na němž Rozehnal pracoval v řádu let své kariéry nejdéle, byl dříve nazýván Přemyslovský palác v Olomouci. Je jednou z nejvýznamnějších památek románské světské architektury na území dnešní České republiky. Nachází se na místním dómském návrší v těsné blízkosti katedrály sv. Václava, k níž na severní straně přiléhá. Jeho pozůstatky byly objeveny arcibiskupským inženýrem Karlem Biefelem při opravě poškozené střechy ambitu v roce 1867.⁵

---

¹ Prokop Toman, *Nový slovník československých výtvarných umělců. Dodatky*, Praha, 1995, s. 159. – Alena Malá (ed.), *Slovník českých a slovenských výtvarných umělců 1950–2004. (XIII. Ro–Se)*, Ostrava 2004, s. 84. – Lubomír Slavíček (ed.), *Slovník historiků umění, výtvarných kritiků, teoretiků a publicistů v českých zemích a jejich spolupracovníků z příbuzných oborů (asi 1800–2008)*, Praha 2016, s. 1243.

² <https://cs.isabart.org/person/5741>, vyhledáno 18. 8. 2021.

³ Jsou tím míněny pracovní povinnosti coby restaurátora a akademického sochaře.

⁴ Například: Aleš Rozehnal, Vznik a zánik Přemyslovského paláce v Olomouci, in: František Novák – Ivo Hlobil (edd.), *Historická Olomouc a její současné problémy I*, Praha 1979, s. 21–58.

⁵ Miloslav Pojsl, Přemyslovský palác v Olomouci ve světle nových objevů, *Památky a příroda V*, 1980, s. 577. – Ivo Hlobil, K vývoji a současnému stavu poznání Přemyslovského paláce v Olomouci, *Umění*

První zmínky o nově objeveném románském stavení publikoval architekt vyslaný Vídeňskou centrální komisí pro výzkum a zachování stavebních památek, Franz Segenschmidt, v roce 1871. Jako první torzo paláce odborně prošetřil a zhodnotil románské detaily.⁶ Karel Biefel, jejich objevitel, o nich podal zprávu až v roce 1884.⁷ Další osudy románského paláce předznamenala regotizace katedrály sv. Václava v osmdesátých letech 19. století, jež probíhala pod vedením architekta Gustava Meretty (1832–1888). Ta se románských pozůstatků dotkla mnohdy velmi necitlivým způsobem a zapříčinila nenávratnou ztrátu mnohých architektonických detailů, například románské krypty.⁸ Při stavebních úpravách však dávné kamenické detaily nebyly zcela zničeny a vyhozeny, nýbrž byly uloženy do Arcidiecézního a později do Krajského vlastivědného muzea v Olomouci. Tento akt se nakonec ukázal jako šťastné rozhodnutí, které sehrálo důležitou roli v pozdější památkové obnově.⁹ O regotizaci chrámu i o románských fragmentech v něm nalezených referoval Mořic Kráčmer, dále pak dosavadní poznání románských staveb u olomouckého shrnul August Prokop.¹⁰ Badatelé si v této době ještě nebyli jistí, jaká byla přesná funkce tohoto komplexu budov. Převládaly názory, že jde o zbytky hradu olomouckých přemyslovských úředních knížat.¹¹

Po druhé světové válce byl obnoven zájem o pozůstatky románského stavení v Olomouci a v letech 1948–1949 byl proveden první archeologický průzkum gotického ambitu.¹² Jeho výsledky publikovala Květa Reichertová, která vyslovila myšlenku, že by

---

XXXII, 1984, s. 193. – Pavel Michna – Miloslav Pojzl, *Románský palác na olomouckém hradě. Archeologie a památková obnova*, Brno 1988, s. 121. – Jan Bistřícký – Vít Dohnal – Ivo Hlobil et al., *Národní kulturní památka Přemyslovský palác v Olomouci: průvodce*, Olomouc 1988, s. 29. – Vít Dohnal, *Olomoucký hrad v raném středověku: 10. až první polovina 13. století*, Olomouc 2001, s. 12. – Vít Dohnal, *Olomoucká archeologie a její proměny*, Olomouc 2008, s. 17–19.

⁶ Franz Segenschmidt, *Die Domkirche und der Kreuzgang mit den Ueberresten der alten Herzogenburg zu Olmütz*, in: *Mittheilung der k. k. Central Commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale in Wien XVI*, 1871, 142–148. – Hlobil (pozn. 5), s. 193. – Michna – Pojzl (pozn. 5), s. 215. – Bistřícký – Dohnal – Hlobil (pozn. 5), s. 41.

⁷ Karl Biefel, *Romanische Fenster der ehemaligen mährischen Herzogenburg in Olmütz mit einem Anhage über ausgegrabene Graphitthon-Topfscherben*, Olmütz 1884.

⁸ Michna – Pojzl (pozn. 5), s. 122–123.

⁹ Bistřícký – Dohnal – Hlobil (pozn. 5), s. 41. – Michna – Pojzl (pozn. 2), s. 214.

¹⁰ Mořic Kráčmer, *Dějiny metropolitního chrámu sv. Václava v Olomouci*, Olomouc 1887. – August Prokop, *Die Markgrafschaft Mähren in kunstgeschichtlicher Beziehung I*, Wien 1904, s. 170–178.

¹¹ Úkolem této diplomové práce není zpracovat podrobnou historii vývoje bádání o románském paláci u katedrály sv. Václava v Olomouci a sledovat debatu badatelů, kteří se vyjadřovali k hypotéze, zda se jedná o palác biskupa či olomouckých Přemyslovců. Tato práce se zabývá činností Aleše Rozehnal. Pro podrobnější informace o vývoji bádání a hypotéz k příslušnému tématu s přehledným výčtem odkazů na další literaturu, např.: Ivan Neumann, *Poznámky k románskému architektonickému sochařství v Olomouci*, in: František Novák – Ivo Hlobil, *Historická Olomouc a její současné problémy I*, Praha 1979, s. 71–77.

¹² Hlobil (pozn. 5) s. 193.

se mohlo jednat o zbytky biskupského paláce.¹³ Na konci padesátých let referoval o olomouckém románském paláci Václav Richter (1900–1970), který teorii o biskupském obydlí sice uznal, ale některé jeho názory byly později podrobným průzkumem stavby vyvráceny, například datace vzniku ornamentální výzdoby oken po roce 1200.¹⁴ Zájem badatelů a mnohé diskuze o funkci tohoto románského paláce přitáhly k památce značnou pozornost, která dopomohla k návrhu zapsat ji na seznam národních kulturních památek.

Záhy po vyhlášení za národní kulturní památku (dále jen NKP) v roce 1962 se torzo románské rezidence stalo hlavním předmětem rozsáhlé památkové obnovy zahrnující celý komplex budov, nepřesně nazvaný Přemyslovský palác v Olomouci. Obsahoval i gotický ambit ze 14. století, kapli sv. Anny a sv. Jana Křtitele a válcovou věž.¹⁵ Obnova probíhala více než dvacet let, a to až do zpřístupnění veřejnosti v roce 1988. Jednalo se o významný počín památkové péče z doby sedmdesátých a osmdesátých let minulého století, na němž se podílela řada odborných pracovníků památkové péče, historiků a historiků umění. Velmi hodnotné články, jež o ní pojednávají, publikoval jeden z předních českých památkářů, předseda umělecké komise pro obnovu této národní kulturní památky, Josef Štulc (*1944).¹⁶ Další, retrospektivní, vydal ve sborníku k počtě Dobroslava Líbala.¹⁷ Součástí obnovy byl i archeologický výzkum celého dómského návrší, který trval od počátku sedmdesátých let více než dvě dekády a rovněž přinesl významné poznatky, jež pomohly vyřešit mnohé otázky ohledně historie a stavebního vývoje památky.¹⁸

Výsledek restaurování románského Zdíkovy paláce je dodnes možné obdivovat v rámci prohlídky Arcidiecézního muzea v Olomouci.¹⁹ Volba přístupu k jeho obnově – zejména k restaurování více či méně zachovaných pozůstatků románských oken – však představovala zdlouhavý proces. Jeho hlavním aktérem byl Aleš Rozehnal. Ten po své

---

¹³ Květa Reichertová, Přemyslovský hrad a předhradí v Olomouci, *Archeologické rozhledy*, č. 1, 1949, s. 60–73.

¹⁴ Václav Richter, *Raněstředověká Olomouc*, Olomouc 1959, s. 68–105.

¹⁵ Pavel Konečný – Pavel Michna (edd.), *Seznam nemovitých kulturních památek Olomouce*, Olomouc 1996, s. 68.

¹⁶ Josef Štulc, Obnova Přemyslovského paláce v Olomouci, *Památky a příroda I*, 1976, s. 24–28. – Josef Štulc, Obnova Přemyslovského paláce v Olomouci a vývoj její památkové koncepce, *Památky a příroda IV*, 1989, s. 200–215.

¹⁷ Josef Štulc, Odras syntetické metody Václava Wagnera ve významných akcích památkové obnovy 70. a 80. let, in: Martin Kubelík – Milan Pavlík – Josef Štulc (edd.), *Historická inspirace. Sborník k počtě Dobroslava Líbala*, Praha 2001, s. 375–386.

¹⁸ Vynikající publikace, která shrnuje výsledky v té době nedávno ukončené památkové obnovy NKP Přemyslovského paláce v Olomouci, vyšla v roce 1988: Michna – Pojsl (pozn. 5). K archeologii např.: Bistřícký – Dohnal – Hlobil et al. (pozn. 5), s. 9–15. – Dohnal (pozn. 5).

¹⁹ Ke zpřístupnění objektu veřejnosti: Miloslav Pojsl, Zpřístupnění národní kulturní památky Přemyslovský palác v Olomouci, *Zprávy památkové péče XLIX*, Praha 1989, s. 262–267.

smrti zanechal k dispozici pozůstalost, v níž se nachází velké množství dosud neprostudované dokumentace vážící se nejen k většině jeho prací, ale především i k restaurování Zdíkovy paláce. Další hodnotnou složkou jsou nepublikované články z jeho vlastní badatelské činnosti. Po smrti svého majitele se pozůstalost dostala do rukou dalšího významného restaurátora a kameníka, pana Ladislava Werkmanna, jenž na obnově Zdíkovy paláce taktéž pracoval a s Alešem Rozehnalem se osobně znal. Ladislav Werkmann netknutou pozůstalost ve svém olomouckém ateliéru přechovával více než dvacet let. Ta byla pak v létě roku 2021 převezena do archivu Muzea umění Olomouc, její kurátorkou se stala historička architektury Martina Mertová.

Vznik této diplomové práce inicioval historik umění a památkář Ivo Hlobil (1942–2021), s někdejšími děním kolem obnovy Přemyslovského paláce úzce spojený. Byl to v podstatě on, kdo formuloval její základní výzkumné otázky. Za prvé, co se v Rozehnalově pozůstalosti vlastně nachází? Za druhé, jak může obsah pozůstalosti přispět k poznání osobnosti samotného Aleše Rozehnala a jeho podílu na rekonstrukci objektu? Práce je proto založena na studiu zmíněné pozůstalosti, a to především její části z rozmezí let 1970–1989, věnované Přemyslovskému paláci. Porozumění činnosti restaurátora poslouží restaurátorské zprávy, jeho vlastní zápisy, poznámky, náčrty a výkresy, které se v pozůstalosti zachovaly. Práce se zaměří také na jeho badatelské ambice ohledně Přemyslovského (Zdíkovy) paláce. Klade si za úkol představit je veřejnosti. Pozornost je věnována také jeho návrhům obnovy památky, ať už byly později provedeny, či nebyly komisí schváleny. Úkolem je zjistit, jaký byl restaurátorův vlastní postoj k památkové obnově a jejím zvoleným metodám. Pozornost se zaměří i na obrazový materiál v pozůstalosti se nacházející.

Při zpracovávání této práce byl vytvořen spis jednotlivých prostudovaných složek pozůstalosti, kde je podrobně vypsán jejich obsah. Tento soupis bude po domluvě se zaměstnanci Muzea umění Olomouc darován do této instituce, jelikož pomůže ke zpracování a případně i digitalizaci těchto materiálů. K diplomové práci je tento soupis přiložen na CD společně s obrazovou přílohou.

Nedílnou součástí této práce jsou vzpomínky pamětníků, Rozehnalových kolegů či přátel, kteří byli ochotní prozradit mnohé cenné informace o restaurátorovi samotném, jeho práci, profesních a badatelských cílech. Bohužel se autorce této práce přes veškeré snahy nepodařilo zkontaktovat nikoho z restaurátorovy rodiny – jeho ženu a dva syny, neboť kontakty, které dostala a na které se obrátila, už dávno nebyly funkční.

V neposlední řadě by zde mělo být uvedeno, že tato práce bude historiografická. Bude se věnovat osobnosti restaurátora Aleše Rozehнала, jeho pozůstalosti a práci na obnově románského stavení. Tématem nebude hodnocení muzejní expozice ani recentně zvažovaných stavebních úprav.²⁰

Objekt, o jehož památkové obnově tato práce referuje, je v současné době znám pod názvem Zdikův palác v Olomouci. Jelikož Aleš Rozehnal ve svých restaurátorských zprávách a vydaných člancích i nepublikovaných statích užíval starší název památky, Přemyslovský palác, bude v následujícím textu používáno a respektováno toto starší, dnes už nepoužívané označení.

2. Aleš Rozehnal – život a dílo

Aleš Rozehnal [obr. I] se narodil 28. prosince roku 1925 v Paskově na Ostravsku.²¹ Po ukončení základní školní docházky nastoupil na tehdejší Školu uměleckých řemesel v Brně (dnešní Střední uměleckoprůmyslová škola).²² Následně pak od roku 1948 ve studiích umění pokračoval na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze, a to pod vedením Josefa Wagnera a Jana Nušla. Studium dokončil v roce 1953 s titulem akad. soch. před jménem.²³

Ačkoliv byl Aleš Rozehnal původně sochařem, celý život se živil převážně jako restaurátor. Bylo tomu zejména kvůli jeho lásce a velkému respektu k historii a kulturním památkám. Jelikož toužil podílet se na ochraně

Obr. I Aleš Rozehnal při práci, 1965, fotografie, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 224.

²⁰ Více k problematice např.: Ondřej Zatloukal, Rekonstrukce Zdikova paláce poprvé zpřístupní celou křížovou chodbu, *Muzeion: časopis Muzea umění Olomouc*, 2020, č. 2–3, s. 14–15. – <https://www.sepka-architekti.cz/index.php?lang=cs&page=project&name=nova-prezentace-zdikova-palace-olomouc>, vyhledáno 20. 9. 2021.

²¹ Slaviček (pozn. 1), s. 1243. – Malá (pozn. 1), s. 84.

²² Dopis všem absolventům školy uměleckých řemesel v Brně, Fond pozůstalosti Aleše Rozehнала, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 101.

²³ Slaviček (pozn. 1), s. 1243.

kulturního dědictví, téměř zanechal své vlastní tvorby a zasvětil svůj talent obnově památek.²⁴ Nezaněvřel však na svoji vlastní sochařskou tvorbu úplně. Dodnes se zachovalo několik málo jeho děl, která se stále ještě nacházejí ve veřejném prostoru. Jedná se například o plastiku s názvem Sluníčko, již realizoval v roce 1973 v Litovli na Olomoucku. Jde o plastiku ze železa, oceli a slitin dalších kovů. Je situována do exteriéru, zdobí volné prostranství před seskupením několika panelových domů na místním sídlišti Novosady.²⁵

V jeho pozůstalosti se dochovalo několik návrhů k tomuto dílu, které jsou mnohem zajímavější a nápaditější než jeho reálný konečný stav [obr. 1, 2 a 3].²⁶ První z nich zobrazuje oválný dutý útvar stojící na tyči, v jeho prázdném středu se nachází otáčivá deska. Ta má v sobě vryty náznaky trojúhelníků představujících paprsky. Celý výjev působí velmi abstraktně, nelze na první pohled poznat, že se jedná o vyobrazení Slunce. Návrh je kvalitní a originální, inspirační stopy ukazují na znalost otáčivých konstrukcí, které vytvářel László Moholy-Nagy na Bauhausu. Druhý návrh je již o dost střídmejší. Jde o kulatý útvar s vyrytými trojúhelníky, jenž má představovat sluneční kotouč. Z něj vyrážejí zkroucené paprsky diagonálně do všech stran. Ani tento návrh nebyl přijat. Konečný projev je velmi střidmý a umírněný. Jde o prostou dutou kouli s vyřezanými tvary trojúhelníků a jednoduchými, velmi krátkými hrotitými paprsky. Podstavec představuje obyčejná ocelová tyč.

V dochovaných dokumentech je uvedeno, že umělec předložil investorům a umělecké komisi návrh na tuto plastiku celkem třikrát, avšak až ten poslední byl schválen.²⁷ Ze všech verzí byla vybrána ta nejméně originální, avšak nejvíce čtivá pro širokou veřejnost. Důvod mohl být zřejmě ideologický, neboť předchozí, poměrně abstraktní návrhy, mohly být dráždivé – zejména když byla prosazována díla figurálního charakteru. Tento fakt vede k zamyšlení, zda tato nesvoboda tvůrčího projevu spolu s neustálým omezováním umělecké činnosti mohla být důvodem, proč Rozehnal preferoval restaurování sochařských památek, zatímco svoji vlastní činnost odsunul na druhou kolej.

---

²⁴ Za důvěrné informace o Rozehnalově vztahu k uměleckým památkám děkuji pamětnici a zároveň jeho dlouholeté přítelkyni, PhDr. Janě Vengřínové.

²⁵ <https://sochyamesta.cz/zaznam/10772>, vyhledáno 1. 8. 2022.

²⁶ Náskresy a návrhy na plastiku Sluníčko v Litovli, první polovina 70. let, Fond pozůstalosti Aleše Rozehnala, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 162.

²⁷ Blahoslav Adamík, *Technická zpráva*, 1973, in: Fond pozůstalosti Aleše Rozehnala, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 116, s. 1.

Druhým dochovaným exteriérovým dílem je brutalistní travertinová skulptura Rákosí z roku 1970. Dodnes stojí před někdejší obchodním centrem komplexu panelových staveb v severomoravském Bruntále.²⁸ U bytových domů na Hlavní třídě v Havířově dříve stála socha s názvem Mečoun, realizovaná mezi lety 1962–1963. Šlo o kamennou kašnu s figurativním vyobrazením mečouna, jenž pomyslně vyskakuje z vln, které představuje kamenný podstavec zároveň sloužící jako nádrž fontány. Dílo již bylo z veřejného prostoru odstraněno.²⁹ Dalšími zaniklými díly byly dvě bronzové bysty Ivana Olbrachta. První pocházela z roku 1958 a byla umístěna v budově bývalé věznice v Ostravě, na místě, kde byl Ivan Olbracht ve dvacátých letech minulého století vězněn.³⁰ Druhá byla určena pro budovu gymnázia na Slezské Ostravě.³¹ Obě díla však již byla odstraněna, stejně jako bronzový model s názvem Ostrava v 18. století z roku 1965, kdysi stojící v místní Farské zahradě.³²

Jako tvůrčí sochař se Rozehnal moc neprojevil. Stále však měl zájem sledovat dění na soudobé umělecké scéně. Pozůstalost prozrazuje, že byl členem Svazu českých výtvarných umělců a byl v něm aktivní.³³ Velmi brzy po svých studiích se však začal profilovat hlavně jako restaurátor. Již v roce 1952 se zúčastnil restaurování několika objektů na Pražském hradě – rekonstruoval a opravil několik zdobných architektonických článků Míčovny a dvou soch z ruky Matyáše Bernarda Brauna a jeho dílny, což byly putti na Ivu a Bakchus. Pracoval v kolektivu dalších sochařů-restaurátorů, mezi nimiž byl například i Olbram Zoubek. Vedením byl pověřen sochař Josef Wagner.³⁴ Nebyly to však jeho jediné pražské zakázky. V rámci příprav města na Spartakiádu v roce 1965 restauroval sochu sv. Václava od Josefa Václava Myslbeka na Václavském náměstí a následně novogotický pomník Karla IV. Na Křížovnickém náměstí u Karlova mostu od Ernsta Julia Hähnela.³⁵ Jeho restaurátorská kariéra pak pokračovala mnohými zakázkami

---

²⁸ <https://sochyamesta.cz/zaznam/23328>, vyhledáno 3. 8. 2022.

²⁹ <https://sochyamesta.cz/zaznam/22344>, vyhledáno 3. 8. 2022.

³⁰ <https://sochyamesta.cz/zaznam/5002>, vyhledáno 5. 8. 2022. –

<https://www.ostravskesochoy.cz/dilo/1007-busta-Ivana-Olbrachta>, vyhledáno 5. 8. 2022.

³¹ Nákresy a materiály k této bustě a pamětní desce lze v Rozehnalově pozůstalosti nalézt zde: Fond pozůstalosti Aleše Rozehnal, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 116.

³² <https://www.ostravskesochoy.cz/dilo/1191-Ostrava-na-zacatku-18-stoleti>, vyhledáno 5. 8. 2022.

³³ Pozůstalost obsahuje členské kartičky k této skupině a také pozvánky na schůze a besedy, např.: Fond pozůstalosti Aleše Rozehnal, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 101.

³⁴ Aleš Rozehnal, *Královská zahrada – Praha Hrad* (zpráva o restaurování), in: Fond pozůstalosti Aleše Rozehnal, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 49.

³⁵ Aleš Rozehnal, *Restaurátorská zpráva o restaurování jezdeckého pomníku sv. Václava na Václavském náměstí a restaurování sochy Karla IV. u ul. Křížovnicků v Praze*, in: Fond pozůstalosti Aleše Rozehnal, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 224.

po celé Moravě, místy i v Čechách a vyvrcholila v Olomouci při obnově románského Přemyslovského paláce.

2.1. Pozůstalost Aleše Rozehnalů

Stěžejními zdroji a prameny této diplomové práce jsou materiály nacházející se v pozůstalosti Aleše Rozehnalů. Ta byla po jeho smrti uložena v olomouckém ateliéru jeho kolegy, Ladislava Werkmanna. Byla uskladněna v jedenácti velkých papírových krabicích obsahujících složky s různým typem dokumentace a dvou plastových pytlech, ve kterých byly obsaženy velké formáty architektonických plánů a negativy. Takto uložená a nedotčená zůstala pozůstalost po dobu dvaceti let, dokud nebyla v srpnu roku 2021 z iniciativy prof. Ivo Hlobila, jenž měl velký zájem na jejím dalším uchování a prostudování, převezena do archivu Muzea umění Olomouc.³⁶ Nyní tvoří fond Pozůstalosti Aleše Rozehnalů.³⁷

V papírových krabicích se nacházely menší složky, které se staly předmětem mého zájmu. Tyto složky jsou většinou označené tematickým nadpisem. Je v nich uložena dokumentace k Rozehnalovým pracovním zakázkám. Jedná se především o restaurátorské zprávy a jejich ručně psané koncepty, průzkumy kulturních památek a uměleckých děl, pracovní smlouvy, nabídky zakázek a většinu záznamů ze zasedání poradní komise Státního ústavu památkové péče a ochrany přírody (dále SÚPPOP) pro práce na obnově Přemyslovského paláce v Olomouci. Dále pozůstalost obsahuje korespondenci se zaměstnavateli, kolegy a odborníky z umělecko-historických a archeologických institucí. Podstatná a bezpochyby nejhodnotnější část pozůstalosti obsahuje materiály k jeho vlastní badatelské činnosti, která ve vztahu k Přemyslovskému paláci – jeho vzniku, architektuře a zejména ornamentice – naznačuje výzkum tak velký, že dalece přesahuje kompetence i povinnosti restaurátora, jímž Aleš Rozehnal byl. V této sekci lze najít reprodukce literatury, z níž ke svému výzkumu čerpal informace, poznámky, kresby, náčrty, plány, koncepty a různé verze vydaných i nikdy nevydaných článků a korespondenci s odborníky.

---

³⁶ Právě profesor Ivo Hlobil byl původním iniciátorem myšlenky, že by pozůstalost Aleše Rozehnalů měla být zpracována a jakožto významný zdroj informací o Přemyslovském paláci uchována v muzejním archivu pro další generace.

³⁷ Fond pozůstalosti Aleše Rozehnalů, archiv Muzea umění Olomouc.

Materiály k obnově NKP Přemyslovský palác v Olomouci představují největší část pozůstalosti, jejich počet čítá zhruba polovinu všech dostupných dokumentů. Zbytek se váže k jiným restaurátorským realizacím, na nichž Rozehnal pracoval na území celé Moravy a Slezska. Jen minimální část se věnuje autorově vlastní umělecké tvorbě. Korespondence osobního charakteru, není-li přímo spojena s nějakou pracovní zakázkou, je vyjma několika málo dopisů téměř zanedbatelná. Celý tento soubor poskytuje informace o Rozehnalově profesní činnosti jakožto restaurátora a v mnohem menší míře i činného umělce. Také představuje cenný zdroj informací o průběhu a realizaci náročné a zdlouhavé obnovy románské kulturní památky v Olomouci. Ta byla ve své době jedinečná svým rozsahem. Její komplikovanost spočívala v četných stavebních proměnách v běhu dějin a přítomnosti mnoha cenných, navzájem se překrývajících stavebních vrstev.

Původním plánem této diplomové práce bylo projít, prostudovat a zaznamenat všechny položky této pozůstalosti. Záhy se to však ukázalo z časových důvodů jako nemožné. Po konzultaci se školitelem padl návrh soustředit se především na období let 1970–1989. Jedná se o dobu, kdy probíhala obnova NKP Přemyslovský palác v Olomouci a kdy byl Aleš Rozehnal, jak se později pročitáním pozůstalosti ukázalo, neaktivnější ve své vlastní badatelské činnosti. Úkolem bylo projít všechny složky z tohoto období, roztřídit je, očíslovat, pročíst a jejich obsah pečlivě zapsat do spisu, který bude později odevzdán knihovníkům a archivářům Muzea umění v Olomouci (dále jen MUO). Složky nebyly řazeny chronologicky ani dle lokality prací, byly náhodně naházeny v krabicích. Jelikož je ještě nikdo z pracovníků z MUO nezpracoval a archivně ani sbírkově nekatalogizoval, jsou označeny pouze číslem, které dostaly při zpracovávání této diplomové práce. Proto nebude při citování pramene uvedeno číslo folie, jako je tomu vždy u archivních pramenů, žádné totiž prozatím neexistuje. Soubor složek dostal název Fond pozůstalosti Aleše Rozehnala.

Z časových důvodů jsem se rozhodla je neřadit přesně dle chronologických událostí, ale protřídit do dvou kategorií – ty, jež se váží k období obnovy Přemyslovského paláce a ty, které se týkají dalších zakázek restaurátora. Složky požadovaného období po jejich prostudování dostaly číslo, jež je ve spisu pozůstalosti uvedeno jako „číslo složky“. Ke každému číslu složky je uveden podrobný výčet dokumentů, které se v něm nacházejí. Toto řazení se brzy ukázalo jako velmi efektivní pro zpětné vyhledávání dokumentů v jednotlivých složkách.

Druhá část pozůstalosti nebude z kapacitních důvodů předmětem této diplomové práce. Obsahuje dokumenty k ostatním zakázkám Aleše Rozehnal. Dostupné dokumenty se týkají následujících lokalit: Albrechtice, Brno, Fričovice u Prešova na Slovensku, Hrabyně, Ivanovice na Hané, Jindřichov, Krnov, Moravská Třebová, Náměšť nad Oslavou, Stará Ves nad Ondřejnicí, Stráž pod Ralskem, Odry, Olomouc (kromě Přemyslovského paláce zde restauroval v letech 1969–1972 i kapli Božího Těla na bývalém jezuitském konviktu), Paskov, Praha, Veselí nad Moravou, Vyškov, Znojmo.

3. Obnova NKP Přemyslovský palác v Olomouci

3.1. Nález objektu, jeho historie a vyhlášení za Národní kulturní památku

Když byly nalezeny pozůstatky románského stavení na dómském vrchu v Olomouci, psal se rok 1867.³⁸ Vichřice tehdy poškodila střechu gotického ambitu. Při následných opravách, které vedl arcibiskupský inženýr Karel Biefel, byl v prvním poschodí při severní zdi ambitu učiněn nález pozůstatků bohatě zdobených románských oken.³⁹ Ta se nacházela na severní a západní zdi mezi nízkými pultovými střechami a klenbami ambitu. V severní části byly dle rozmístění oken rozpoznány dvě místnosti. V té větší se nacházel pás zdiva s třemi trojitými sdruženými okny a jedním oknem dvojitým. V menší místnosti byla dvě dvojdílná okna. Tyto dvě místnosti obsahovaly na severní obvodové zdi stopy po dříve zbořené příčce, jež je od sebe oddělovala. Všechna okna severní části měla nadlehčovací oblouky a vyznačovala se velmi kvalitním kamenosochařským zpracováním. V západní části byla pouze dvojdílná okna bez nadlehčovacích oblouků.⁴⁰

Torzo románského sídla bylo záhy po svém objevení označeno jako pozůstatek Přemyslovského hradu, který se na dómském návrší měl nacházet a na kterém měla sídlit olomoucká údělná knížata.⁴¹ Mořic Kráčmer, jeden z prvních autorů, již se tomuto novému nálezu věnovali, uvedl, že: „[...] *Všechna jmenovaná knížata obývala Olomoucký hrad při nynějším dómě, jenž sice nebyl velmi rozsáhlý, avšak vkusný*

---

³⁸ Pojsl (pozn. 5), s. 577. – Michna – Pojsl (pozn. 5), s. 121. – Bistřícký – Dohnal – Hlobil et al. (pozn. 5), s. 29. Dohnal (pozn. 5), s. 12.

³⁹ Hlobil (pozn. 5) s. 193.

⁴⁰ Ibidem. – Michna – Pojsl (pozn. 5), s. 121–122.

⁴¹ Pojsl (pozn. 5), s. 577.

*a nádherně zařízený. Pokud z dosud zachovalých zdí a překrásných oken souditi lze, byla větší část hradu tam, kde jest nyní křížová chodba, tedy mezi vlastním vechrámem a kaplí sv. Anny, která teprve začátkem XIV. století se zbudovala.*⁴² Myšlenka, že se jedná o pozůstatky raně středověkého hradu Přemyslovců, se v romanticky smýšlející společnosti druhé poloviny 19. století, jež měla zájem o historii vlastního národa a byla hnána touhou rozlousknout záhadu počtu a stáří domnělých olomouckých hradů, rychle ujala a silně zakořenila i v povědomí pozdějších badatelů včetně Aleše Rozehnal.⁴³

Dnes platnou a vesměs uznávanou teorií, vyšlou z více než dvaceti let trvajících archeologických průzkumů, je ta, že na dómském vršku stál areál dvou navzájem propletených okrsků. Jeden, ten starší, byl zeměpanský – hrad náležící olomouckým údělníkům a druhý, který byl mladší, byl majetkem církevním – biskupský palác, jenž patřil biskupu a jeho kapitule.⁴⁴

Na post biskupa olomouckého byl v roce 1126 českým knížetem Soběslavem, jenž si tímto chtěl na Moravě udržet loajálního spojence a zároveň jakéhosi dozorce nad olomouckými údělníky, dosazen Jindřich Zdík (1126–1150).⁴⁵ Tento zcestovalý muž, který navštívil pohanské Prusy, Palestinu i Jeruzalém, dostal záhy příležitost modernizovat své sídlo. V roce 1130 jej na smrtelném loži olomoucký kníže Václav pověřil úkolem dokončit rozestavěný kostel sv. Václava.⁴⁶ Mimo to nechal Zdík na severní straně od trojlodní baziliky vystavět románský palác, rezidenci biskupa a kapituly, kam v roce 1141 nechal oficiálně přenést biskupský stolec, doteď náležící kostelu sv. Petra a Pavla na Předhradí.⁴⁷

Románská biskupská rezidence měla podélnou osu v severozápadním a jihozápadním směru souběžnou s osou baziliky sv. Václava. Dva další podélné trakty byly s bazilikou rovněž spojeny. Tato dispozice umožnila vznik rajského dvora obklopeného románským ambitem.⁴⁸ Přízemí paláce mělo na rozdíl od honosně kamenosochařsky zdobeného prvního patra charakter fortifikace. Aleš Rozehnal v průzkumu přízemí, který prováděl v letech 1976–1977, zjistil, že mohutné románské

---

⁴² Kráčmer (pozn. 10), s. 17.

⁴³ Dohnal (pozn. 5), s. 12.

⁴⁴ Pojzl (pozn. 5), s. 579. – Michna – Pojzl (pozn. 5), s. 72–79.

⁴⁵ Bistřický – Dohnal – Hlobil (pozn. 5), s. 20–21. – Dohnal (pozn. 5), s. 88.

⁴⁶ Ibidem, s. 20.

⁴⁷ Ibidem. – Miroslav Pojzl, *Olomoučtí biskupové a arcibiskupové a jejich pohřební místa*, Olomouc 2013, s. 56. – Miroslav Pojzl, *Počátky církevní správy na Moravě, biskupství a arcibiskupství v Olomouci, Uherské Hradiště 2015*, s. 64. – Klára Benešová – Kateřina Kubínová, Biskup Jindřich Zdík jako objednavatel, in: Taťána Petrasová – Rostislav Švácha, *Dějiny umění v českých zemích 800–2000*, Praha 2017, s. 88–90.

⁴⁸ Michna – Pojzl (pozn. 5), s. 85.

zdivo osvětlovala šterbinová okna se široce dovnitř rozevřenými špaletami. Tato okna identifikoval v severní a západní zdi.⁴⁹ První patro, z něhož se do dnešních dob nejvíce zachovalo severní zdivo s bohatě zdobenými románskými sdruženými okny, obsahovalo dvě místnosti. Menší, ve které se nacházely pozůstatky koutového krbu, byla osvětlena dvěma dvojitými sdruženými okny. Od ní byla příčkou oddělena větší místnost, tzv. Velký sál, který osvětlovala tři trojitá okna a jedno dvojité. Ve východním křídle se dochovalo jedno sdružené trojité okno (Rozehnalem značeno jako okno č. 11), jež se kromě rozměrů svojí formou značně lišilo od těch předchozích. Neneslo žádné zdobení a jeho členění místo sloupů, hlavic a náběžníků bylo tvořeno pouze hladkými pilíři.⁵⁰

Další stavební úpravy v průběhu dějin značně zasáhly do původní pozdně románské podoby biskupského sídla i baziliky sv. Václava. Již na počátku 13. století stavba přestala sloužit svému původnímu účelu a stala se sídlem žáků biskupské školy. Bazilika prošla gotickými úpravami na počátku 13. století a posléze i za episkopátu biskupa Bruna ze Schauenburku (1205–1281).⁵¹ Ve 14. století byl románský ambit přeměněn v gotický. Do základů starší stavby byla tak integrována mladší vrstva, což dopomohlo k alespoň částečnému zachování původní dispozice paláce.⁵²

Nejvýrazněji do stavební historie zasáhla regotizace kostela sv. Václava, jež probíhala v 80. letech 19. století. Prováděné stavební práce a při nich nalezené druhotně zazděné románské fragmenty umožnily odhalit některé informace o podobě a výzdobě původního biskupského stavení. Průzkum budovy, který byl proveden před stavebními zásahy, byl však podřízen nutnosti získat potřebné informace, které byly důležité pro plánovanou neogotickou přestavbu. Proto o fragmentech nebyla vyhotovena žádná nálezová zpráva.⁵³ Dále této realizaci padlo za oběť trojité sdružené okno jižního přechodu mezi palácem a katedrálou sv. Václava (značeno jako okno č. 1), jehož některé části posléze byly vystaveny v tehdejší Krajském vlastivědném muzeu v Olomouci.⁵⁴

---

⁴⁹ Aleš Rozehnal, *Románské zdivo v západním a severním křídle kapitulního ambitu. I. etapa průzkumu přízemí, 1976–1977. II. etapa průzkumu přízemí 1977*, Ostrava 1977, in: *Fond pozůstalosti Aleše Rozehnal, archiv Muzea umění Olomouc*, složka č. 10. – Dále v: Bistřícký – Dohnal – Hlobil (pozn. 5), s. 31.

⁵⁰ Aleš Rozehnal, *Přemyslovský palác v Olomouci. Podrobný průzkum prvního poschodí, I. etapa, 1973*, s. 47, in: *Fond pozůstalosti Aleše Rozehnal, archiv Muzea umění Olomouc*, složka č. 10. – Dále v: Bistřícký – Dohnal – Hlobil (pozn. 5), s. 31.

⁵¹ Michna – Pojzl (pozn. 5), s. 159–161

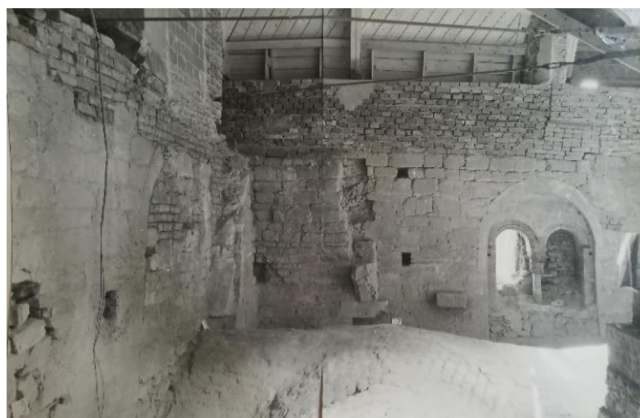
⁵² Bistřícký – Dohnal – Hlobil (pozn. 5), s. 32.

⁵³ Michna – Pojzl (pozn. 5), s. 122–123.

⁵⁴ Rozehnal (pozn. 50), s. 17.

Ačkoli první pokusy prezentovat románská okna veřejnosti byly uskutečněny již při regotizaci katedrály, kdy byl v ambitu vybudován neorománský portál a šnekové schodiště vedoucí k pozůstatkům oken, zájem o památku pozvolna upadal a vlivem nadcházejících válečných let téměř utichl.⁵⁵ Krátce před druhou světovou válkou na nutnost tento objekt blíže prozkoumat upozornil olomoucký hudební historik a památkář Robert Smetana. Příležitost k tomu však nastala až v roce 1948, kdy Státní archeologický ústav provedl roční výzkum za účelem identifikace polohy, podoby a rozsahu olomouckého hradu.⁵⁶ Intenzivní růst zájmu o památku, jenž byl mj. podněcován i v té době recentní publikací Václava Richtera *Raněstředověká Olomouc*, ve které se jí věnoval, završilo vyhlášení Přemyslovského paláce za Národní kulturní památku v roce 1962.⁵⁷ Ihned poté se začala plánovat památková obnova paláce, jejímž výsledkem mělo být zpřístupnění veřejnosti.

V době, kdy byl Přemyslovský palác [obr. II] vyhlášen za NKP, měla československá památková péče sloužit jako příklad vyspělosti socialistického státu, příkladně se starajícího o své kulturní dědictví. Už v roce 1954 vznikl Státní ústav pro rekonstrukci památkových měst a objektů (dále jen SÚRPMO), kde byla pod vedením Dobroslava Líbala (1911–2022) vypracována a užívána metodika stavebně historických průzkumů, jež je v zásadě platná dodnes. O čtyři roky později se do prvního zákona o památkové péči podařilo prosadit systém památkových rezervací.⁵⁸ Přesto se však státní památková péče musela řídit příslušným ideologickým přesvědčením. Ne všem památkám se dostávalo potřebné starostlivosti – zejména ne těm z církevního prostředí. Ačkoli na počátku šedesátých let mezi historiky stále

Obr. II Románský palác před restaurováním, před 1975, fotografie, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 9.

⁵⁵ Pojsl (pozn. 5), s. 577. – Michna – Pojsl (pozn. 5), s. 124.

⁵⁶ Hlobil 1984 (pozn. 5), s. 193. – Článek o výsledcích archeologického výzkumu: Reichertová (pozn. 13), s. 60–73.

⁵⁷ Michna – Pojsl (pozn. 5), s. 125. – K Richterově publikaci: Richter (pozn. 14), s. 68–105.

⁵⁸ Plné znění Zákona č. 22/1958 Sb. (Zákon o kulturních památkách) je dostupné na tomto odkazu: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1958-22>, vyhledáno 19. 2. 2022.

ještě převažovaly teorie o tom, že pozůstatky románské rezidence byly hradem olomouckých Přemyslovců, začaly se objevovat návrhy, že by se mohlo jednat o palác biskupský. Tyto názory byly však z ideologických důvodů potlačeny a objekt byl prohlášen za NKP Přemyslovský palác v Olomouci.⁵⁹

Přípravy pro stavební úpravy a zpřístupnění románského paláce byly zahájeny první architektonickou studií Jana Sokola (1904–1987) a následným stavebně historickým průzkumem provedeným s Olivou Pechovou. Jan Sokol, který v té době pracoval ve Státním ústavu pro rekonstrukci památkových měst a objektů (SÚRPMO) měl již zkušenosti s rekonstrukcí Strahovského kláštera. Jeho prvotní studie k zpřístupnění paláce veřejnosti, ač musela být několikrát revidována, položila základní kámen celé památkové obnovy. Sám autor se na ní aktivně podílel takřka až do své smrti v roce 1987.⁶⁰ Na základě jeho plánů byly do roku 1972 odstraněny krovy gotického ambitu, což uvolnilo přístup k cenným románským oknům na severní stěně stavby. Přístup k nim zajistil nově vybudovaný ochoz na západní a severní straně.⁶¹ Tímto začala nesmírně komplikovaná a zdouhavá obnova románského komplexu budov, která trvala až do konce osmdesátých let minulého století.

4. Aleš Rozehnal jako restaurátor románského paláce

4.1. Podrobný průzkum 1. poschodí Přemyslovského paláce

Aleš Rozehnal byl přizván k obnově NKP Přemyslovský palác v roce 1973. Nebylo to však poprvé, kdy byl o spolupráci ve věci restaurování této památky požádán. Mezi lety 1962–1964 byl průzkumem sdružených oken pověřen restaurátor Jan Urban (1913–1996).⁶² Součástí jeho práce bylo také vytvoření rozpočtu pro restaurování románských

---

⁵⁹ Tyto podrobnosti mi při setkání 10. prosince 2021 poskytl Josef Štulc, přední český památkář a přímý pamětník této náročné památkové obnovy. V sedmdesátých a osmdesátých letech minulého století působil jako předseda komise pro restaurování NKP Přemyslovský palác v Olomouci. Za tyto informace mu vřele děkuji. Další informace o nepřesnosti názvu objektu: Michna – Pojsl (pozn. 5), s. 126.

⁶⁰ Jan Sokol – Oliva Pechová, Příprava stavebních úprav Přemyslovského paláce v Olomouci, *Památková péče* XXV, č. 6, 1965, s. 131–170. – K osobnosti architekta Jana Sokola (1904–1987): <https://cs.isabart.org/person/5724>, vyhledáno 21. 10. 2022. – Slavíček (pozn. 1), s. 1333–1334.

⁶¹ Štulc 1989 (pozn. 16), s. 206.

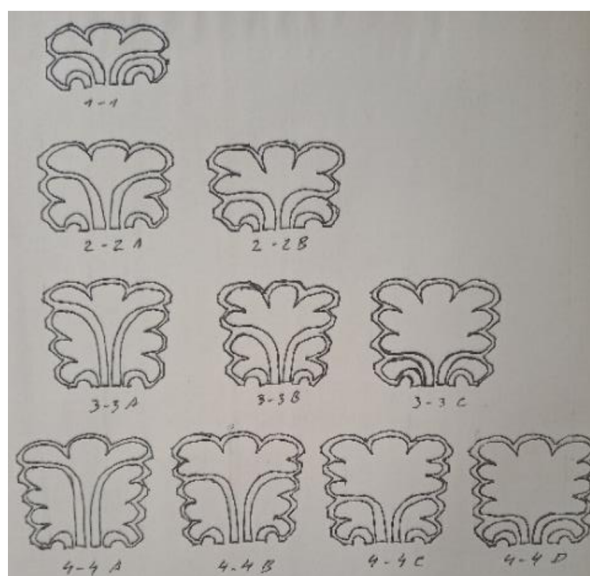
⁶² Bílá papírová podsložka s názvem Urban 1964, in: Fond pozůstalosti Aleše Rozehnala, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 85.

částí stavby. Aleš Rozehnal měl tento rozpočet posoudit, zda je přiměřený.⁶³ Urban ve své pětistránkové zprávě s názvem *Navržený postup práce při záchraně a rekonstrukci oken románského paláce v Olomouci* upozornil na nutnost další sondáže a rozebírání druhotných vyzdívek románských oken za účelem nálezu dalších původních fragmentů. Dále poznamenal, že z těch, jež se nacházely v lapidáriu Vlastivědného ústavu v Olomouci, by bylo možné složit a restaurovat další okna.⁶⁴

Na tato doporučení se zaměřil Aleš Rozehnal, který 1. etapu průzkumu prvního poschodí torza románského započal v roce 1973. Ta trvala více než jeden rok. Jejím výsledkem byla zpráva o sto deseti stranách, která zahrnovala popis stavu románské památky před započítím restaurátorských prací. Autor v ní detailně popsal stav jedenácti palácových románských oken, jež označil čísla 1–11. Ta se nacházela v různém stupni poškození [obr. 4]. Pouze dvě byla zachována in situ neporušená a většina oken byla více či méně kryta za druhotní vyzdívkou. Některá částečně dochovaná okna byla v kolizi s trámy mladšího gotického ambitu, jenž byl vestavěn do těla románského paláce.⁶⁵

V tomto s neuvěřitelnou pečlivostí a do nemenších podrobností provedeném průzkumu nejen popsal památku a stav jejího dochování, ale věnoval se i přístupům k restaurování románských sdružených oken.

Usoudil, že je možné románská okna restaurovat či rekonstruovat s vysokou mírou autentičnosti díky přesnosti románských kameníků a v různých vzorcích se opakující ornamentice.⁶⁶ Pro tyto účely systematicky rozřídil dekor románských oken do několika kategorií

Obr. III Aleš Rozehnal, Rozřídění palmet dle typů, 1. část, asi 1973, perokresba, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 28.

⁶³ Dopis pro Aleše Rozehnala z Výtvarné architektonické služby Praha 1 podepsaný Olivou Pechovou 19. 2. 1964, bílá papírová podsložka s názvem Urban 1964, in: Fond pozůstalosti Aleše Rozehnala, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 85.

⁶⁴ Jan Urban, *Navržený postup práce při záchraně a rekonstrukci oken románského paláce v Olomouci*, bílá papírová podsložka s názvem Urban 1964, in: Fond pozůstalosti Aleše Rozehnala, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 85.

⁶⁵ Rozehnal (pozn. 50), s. 1–67.

⁶⁶ Ibidem, s. 59–65.

a schémat, což mělo míru autenticity při rekonstrukci zničených a ztracených částí ještě zvýšit.⁶⁷ Pro vytvoření těchto kategorií bylo klíčovým studium palmet na okenních obloucích. Ty se od sebe na oknech lišily množstvím palmetových listů a jejich laloků [obr. III]. Po správné identifikaci alespoň z části dochovaného dekoru románského okna bylo možno téměř s jistotou přesně rekonstruovat detaily celé jeho výzdoby. Během průzkumu mu bylo dovoleno rozebírat mladší vyzdívky, což mu umožnilo nalézat další fragmenty i z nedochovaných oken. Tím získal další informace vedoucí k přesnějšímu analyzování forem románské výzdoby. Díky detailnímu studiu byl schopen spolehlivě identifikovat, ke kterému z oken fragment patří, a později jej v rámci restaurování do celkové jeho konstrukce zařadit.

Průzkum prvního poschodí paláce Aleš Rozehnal nebral na lehkou váhu a upíral svou pozornost i k záležitostem, které jen vzdáleně patřily k jeho povinnosti. Věnoval se například postupům prací románských stavebních mistrů a zkoumal dobové stavební technologie. V *Průzkumu* uvedl, že nejprve bylo vyrobeno ostění oken, které pak tvořilo výchozí parametry pro vnitřní části konstrukce, které byly osazeny následně.⁶⁸ Byl také přesvědčen, že se mu podařilo proniknout do tajemství rekonstruování rýsovacího postupu stavebních mistrů a pomocí tohoto postupu vytvořit šablonu k výrobě jednotlivých stavebních prvků oken. Tyto šablony měly být dle něj tvořeny na výkresu 1:1 či na ploše oblouku, a to za pomoci pravítka s měřicí stupnicí, delší rovné latě, která mohla být pomocí hřebíku proměněna v kružidlo s dosahem až 50 cm, úhelníku a motouzu.⁶⁹ Zevrubně se zabýval i kamenickým řemeslem a náradím. Geometrický základ určil ještě jako primitivní, využívající jen „*přímky a rovinné plochy, polokružnice, poloválcové plochy, členění jen pravoúhlé.*“⁷⁰ Nástroje se pokusil identifikovat více způsoby. Podle stop na architektonických člancích rozpoznal pozůstatky po práci s kamenickými teslicemi.⁷¹ Došel k zjištění, že sloupky v oknech vznikly soustružením, což později bylo publikováno.⁷² Část informací o stavebních postupech a technikách románských mistrů čerpal ze studia středověkých vyobrazení, většinou jím blíže neurčených iluminovaných rukopisů a deskových maleb. V jeho pozůstalosti se nachází složka, v níž jsou obsaženy kresby stavitelů a dělníků, které dohledal.⁷³ Zaměřoval se

---

⁶⁷ Ibidem.

⁶⁸ Ibidem, s. 66.

⁶⁹ Ibidem, s. 67.

⁷⁰ Ibidem, s. 68.

⁷¹ Ibidem, s. 69–70. – Michna – Pojzl (pozn. 5), s. 150–151.

⁷² Kapitola o výrobě románských oken ze zjištění Aleše Rozehnal: Michna – Pojzl (pozn. 5), s. 149–154.

⁷³ Fond pozůstalosti Aleše Rozehnal, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 75.

především na ztvárnění stavebního nářadí [obr. 5]. Tím se snažil určit, jak mohla probíhat stavba Přemyslovského paláce. Tento pokus rekonstruovat dobové techniky je příkladem tenkrát ne zcela obvyklého výzkumného zaměření. Jak spolehlivé a pravděpodobné však jeho odhady mohly být, zůstává nadále otázkou. Jisté však je, že za tyto myšlenky dostal uznání od Jaroslava Maliny z brněnské katedry mineralogie a petrografie, jenž mu jej vyjádřil v osobním dopise datovaném 26. 4. 1974.⁷⁴

4.2. Rozehnalova badatelská činnost a nepublikované články v návaznosti na průzkum památky

4.2.1. Rozehnalova badatelská činnost vyplývající z průzkumu 1. poschodí Přemyslovského paláce

Restaurátorovu pozornost výrazně upoutalo několik badatelských otázek, jež se snažil v době svých prací na obnově Přemyslovského paláce aktivně řešit. První z nich byla románská sochařská ornamentika, druhá otázka vzniku, historie a stavebních proměn celého objektu v průběhu jeho tisíciletých dějin a třetí se týkala dětských rytin nalezených na zdivu paláce. V návaznosti na průzkum prvního poschodí se již v počátcích svých restaurátorských prací na památce věnoval následujícím z nich.

Problematika ornamentiky románských kamenosochařských prvků se brzy stala jedním z jeho hlavních badatelských zájmů. Zaměřoval se především na rozklíčování jejího vývoje a import do olomouckého Přemyslovského paláce. Ve svém výzkumu navazoval na předchozí badatele, kteří olomoucké kamenosochařské prvky zařazovali do okruhu Porýní. Nejvýraznější z nich byl Václav Richter, který upozornil na výraznou podobnost olomouckého vejcovce s tím, který se nacházel ve výzdobě katedrály Panny Marie a sv. Štěpána ve Špýru. Analogii našel i v katedrále ve švédském Lundu.⁷⁵ Právě na vejcovce Rozehnal zaměřil svoji pozornost a pokusil se analyzovat jeho vývoj od antických příkladů od 6. stol. př. n. l až po olomoucké exempláře datované do 1. poloviny 12. století [obr. 6]. Tyto poznatky posléze představil veřejnosti a publikoval. Jsou dodnes

---

⁷⁴ Dopis pro Aleše Rozehnal od Dr. Jaroslava Maliny z katedry mineralogie a petrografie přírodovědecké fakulty Univerzity J. E. Purkyně v Brně, 26. 4. 1974, Fond pozůstalosti Aleše Rozehnal, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 128. – K osobnosti českého archeologa a antropologa a Jaroslava Maliny (*1945) např: <https://www.muni.cz/lide/21118-jaroslav-malina/zivotopis>, vyhledáno 21. 10. 2022.

⁷⁵ Richter (pozn. 14), s. 102–104.

dostupné ve sborníku *Historická Olomouc a její současné problémy* z r. 1979.⁷⁶ Nenašlo se však badatelů, kteří by na jeho poznatky navázali a rozšířili je, ačkoli se přehledy vývoje výzdobných či architektonických prvků, u nás zastoupené například autorem Václavem Menclm, tehdy těšily oblibě.⁷⁷ Nutno dodat, že Rozehnal neměl možnost v důsledku politické situace tyto poznatky zkoumat v zahraničí a musel si vystačit s obrazovými přílohami nejrůznějších tematických publikací. Jejich reprodukce se dodnes nacházejí v jeho pozůstalosti.

Restaurátor, podobně jako Václav Richter, spatřoval užitý olomoucký vejcovce jako přímou expanzi ornamentu stejného typu ze špýrského dómu. Analogie viděl zejména v modifikaci vejcovce s důlky, který se nachází v obou lokalitách [obr. 7 a 8]. Tuto shodu popsal už Richter, který jako další příklad uvedl výskyt v Lundu.⁷⁸ Podle Rozehnala se rozšířil vliv špýrské ornamentiky do východní Evropy, kde našel její užití v Polsku ve městech Prandocin, Czchów a Opatów. Dále pak v ruském Pereslavl-Zalesském, kde jej identifikoval v apsidách Spaso-Preobraženského kostela na podokapních římsách.⁷⁹ Shody viděl i v užití plynulého rozšiřování vrcholového úseku čel klenebních oblouků. Ty jsou dle něj kromě Špýru a Lundu užitý na odlehčovacích obloucích olomouckých oken, na strahovském konventu, nad dveřními otvory románského knížecího paláce na Pražském hradě, v bazilice sv. Jiří tamtéž a na portálu a jižním okénku v rotundě sv. Longina.⁸⁰

Dle Rozehnala většina románské výzdoby, jejíž analogie se nacházejí v Olomouci i na výše jmenovaných místech Evropy, vznikla při přestavbě původního raně středověkého špýrského dómu za císaře Jindřicha IV. Ta byla dokončena již před jeho smrtí v roce 1106. Usuzoval, že tato velká stavební akce vychovala řadu odborníků, kteří se po císařově smrti rozptýlili po Evropě a měli zamířit právě do Olomouce, kde pracovali na stavbě a výzdobě románského paláce.⁸¹ Přesun to neměl být náhodný. S touto teorií se totiž pojí další výzkumná otázka, již věnoval pozornost – objednateli tak honosného sídla, jako byl Přemyslovský palác na dómském návrší.

Aleš Rozehnal byl zastáncem názoru, že Přemyslovský palác byl zeměpanským sídlem, jež patřilo olomouckým úředním Přemyslovcům. Neakceptoval teorii

---

⁷⁶ Rozehnal (pozn. 4), s. 47–54.

⁷⁷ Např.: Václav Mencl, Románská a gotická hlavice jako prostředek k datování architektury, *Zprávy památkové péče* X, č. 1, 1950, s. 1–32.

⁷⁸ Richter (pozn. 14), s. 102–104.

⁷⁹ Rozehnal (pozn. 4), s. 28–29.

⁸⁰ *Ibidem*, s. 32–33.

⁸¹ *Ibidem*, s. 27–28.

o biskupském sídle vzniklém z popudu Jindřicha Zdíka a vystupoval proti ní. Tento svůj názor prezentoval na celostátním sympoziu *Historická Olomouc a její současné problémy* konaném 1. a 2. prosince 1977.⁸² Stavěl jej na přesvědčení, že pokud byl kostel sv. Václava založen z popudu olomouckého údělníka a pozdějšího českého knížete Svatopluka, muselo jít o tzv. vlastnický kostel, jež měl být shodný se známými hradními kostely. Blíže se teorii o vlastnictví a stavebníkovi olomoucké baziliky a k ní náležejícího paláce vyjadřoval ve svém třicetistránkovém nepublikovaném článku, jehož strojopis se dochoval v pozůstalosti. Nese název *Přemyslovský palác – hypotézy, fantazie a tři groše skepse*.⁸³ Předkládal v něm, že v době vzniku Přemyslovského paláce se v Olomouci nacházeli pouze dva možní objednatelé, kteří by mohli stát za realizací tak honosné stavby. Tím prvním byl kníže Svatopluk, jenž baziliku sv. Václava pravděpodobně skutečně založil.⁸⁴ Po jeho smrti převzali funkci na olomouckém údělu jeho příbuzní, bratr Ota II. a syn Václav.⁸⁵ Druhým možným objednavatelem byl Jindřich Zdík. Dle Rozehnal je ale stavitelem paláce málo pravděpodobným, spíše nemožným. Autor upozorňoval na příliš krátký interval mezi akty, kdy Zdík roku 1131 kostel vysvětil – čili pouhý rok po jejím předání knížetem Václavem. Dokončení katedrály a pravděpodobně i románského paláce se klade do let 1141. Autor upozornil, že v takovém případě by Jindřich Zdík vedl stavbu katedrály i paláce pouhých jedenáct let bez dohledu zeměpanské svrchovanosti.⁸⁶

Časové nesrovnalosti dle něj představovalo i datum Zdíkova odjezdu do Jeruzaléma, kde měl teprve roku 1137 poznat řeholi augustiniánů kanovníků a přijmout ji. Pokud je dokončení staveb na olomouckém návrší kladeno do roku 1141, těžko je možné počítat s biskupovým dřívějším záměrem vybudovat palác s kapitulním domem nebo jej dokonce postavit po návratu z Jeruzaléma během tak krátkého intervalu.⁸⁷ V neposlední řadě hodnotil rok 1141 jako dokončení výzdoby románských oken jako příliš pozdní s přihlédnutím k tomu, nakolik ornamentika vychází ze špýrských vlivů. Její vznik posunoval spíše na počátek 12. století, po roce 1080, kdy byla dokončena přestavba

---

⁸² Příspěvek dostupný ve stejnojmenném sborníku: Rozehnal (pozn. 4), s. 21–58.

⁸³ Aleš Rozehnal, *Přemyslovský palác – Hypotézy, fantazie a tři groše skepse* (strojopis, nepublikováno), nedatováno, in: Fond pozůstalosti Aleše Rozehnal, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 112, s. 24–26.

⁸⁴ Jan Bistřický, *Historický obzor olomouckého hradu*, *Archaeologia historica* XI, Brno 1986, s. 79–86. – Bistřický – Dohnal – Hlobil (pozn. 5), s. 20.

⁸⁵ Rozehnal (pozn. 83), s. 25–30.

⁸⁶ *Ibidem*, s. 25–26.

⁸⁷ *Ibidem*, s. 26.

dómu ve Špýru a tamní huť mohla hledat nové nabídky k zaměstnání.⁸⁸ Pro toto datum přinesl argumenty týkající se spojení císaře Jindřicha IV. s olomouckým Přemyslovci.⁸⁹ O jaké blízké vztahy šlo však v tomto článku neuvedl, což velmi snižuje věrohodnost tvrzení.

Dalším důkazem, že se jednalo o objekt zeměpanský, byla dle autora článku přímá provázanost paláce s bazilikou, jež měla být zajištěna přístupem na kostelní emporu.⁹⁰ Ta se měla nacházet v malé místnosti mezi západním křídlem paláce a severní věží kostela, která je historiky umění považována za bývalou kapitulní knihovnu či archiv.⁹¹ Přístupnost do ní umožňuje malý portál, o němž jsou dodnes někteří badatelé přesvědčeni, že byl do zdi vybudován druhotně.⁹² Z toho by přirozeně vyplývalo, že kostel byl postaven dříve než románský palác, tj. že stavby nebyly projektovány současně. Rozehnal s tím však nesouhlasil a zastával opačný názor. Jako argument užil tvrzení, že v ostění dveří se dodnes zachovaly stopy po uzavíratelném systému, jenž v nepublikovaném textu popisuje jako: „[...] (dveře) *jednokřídlé, zavěšené na dvou pantech. [...] Polohu skob, na nichž byly zavěšeny dveřní panty dokládají zahloubené jamky. Dřevěné dveřní křídlo se otvíralo do nitra věže a při otevření přilehlo k západní stěně chodbičky. [...] Z interiéru se dveře zajistily volně zakládanou tyčovou závorou. [...] Z vnější strany se zavřené dveře zajistily proti otevření pentlicí [...]*“.⁹³ To dle něj odpovídá systému oboustranného zajištění, které dokládá oddělení pozemku na dvě teritoria pro dva různé uživatele – panské a církevní.⁹⁴ Tyto výroky je však nutné brát s rezervou, neboť z textu není zcela zřetelné, která z předchozích tvrzení jsou skutečným dokladem oboustranně uzavíratelného systému zjištěného ze stop na zdivu a která autor pouze předpokládal nebo si je domyslel. Prostor, který Aleš Rozehnal tehdy považoval za emporu, je také diskutabilní, protože, jak již dříve upozornil Miloslav Pojzl, je pro tuto funkci příliš malý a přítomnost románské empory se průzkumem nepodařilo prokázat.⁹⁵

Další teorií, již autor v tomto nepublikovaném článku vyvracel, je hypotéza o východním křídle paláce s jednou místností a malým kruhovým oknem v přízemí

---

⁸⁸ Ibidem, s. 27.

⁸⁹ Ibidem.

⁹⁰ Ibidem. – Jako první, kdo v závislosti na malý portál ve věži předpokládal přítomnost empory, ke které měli Přemyslovci přístup během bohoslužeb, byl Mořic Kráčmer. Kráčmer (pozn. 10), s. 32.

⁹¹ Pojzl (pozn. 5), s. 581. – Dohnal (pozn. 5), s. 111.

⁹² Pojzl (pozn. 5), s. 581. – Pavel Michna – Miloslav Pojzl (pozn. 5), s. 196.

⁹³ Rozehnal (pozn. 83), s. 11–12.

⁹⁴ Ibidem, s. 12–13.

⁹⁵ Miloslav Pojzl, Přemyslovský knížecí hrad v Olomouci, Archaeologia historica VI, Brno 1981, s. 199–220, cit. s. 214.

a trojdílným oknem s nadlehčovacím obloukem v patře. Okno je posazeno o 60 cm výše než ty ve zbytku paláce, což by mohlo odpovídat dodatečné přístavbě kapitulní budovy.⁹⁶ Rozehnal však s touto hypotézou silně nesouhlasil. Uvedl, že v lodi baziliky, dvojtěži, paláci i v palácovém přechodu se na románském kvádřikovém zdivu objevují stopy po podřezávaném spárování. Na zdivu domnělého východního křídla tento úkaz chybí. Objevují se zde jiné zednické zvyklosti, a navíc bylo v tomto zdivu objeveno několik fragmentů zdobeného spongilitu, o kterých uvažoval, že se sem musely dostat jako druhotný stavební materiál. Z těchto důvodů hypotézu o kapitulní budově neuznával a usuzoval, že východní křídlo je ve skutečnosti později vzniklý základ východní strany ambitu, který byl stavěn až v době, kdy bylo starší románské zdivo narušováno pozdějšími přestavbami či úplně rozebíráno. Tím odmítl uznávaný předpoklad dispozice objektu o dvou obdélných budovách. Dataci této části stavby stanovil na začátek 13. století [obr. 9].⁹⁷

Do stejné doby kladl zánik Přemyslovského paláce. Po požáru v roce 1204 mělo být ohořelé zdivo předáno do majetku olomoucké kapituly.⁹⁸ Tento argument byl však jinými badateli rázně odmítnut. Na zdivu se nedochovaly žádné stopy po ohni, které by byly jistě pozorovatelné, zejména když se vědělo, že opuka vystavená žáru mění barvu.⁹⁹

4.2.2. Románské fragmenty z hradu Melice

Další z témat, ke kterému Aleš Rozehnal upíral pozornost v návaznosti na obsáhlý průzkum torza Přemyslovského paláce, se týkalo románských fragmentů z biskupského hradu Melice nedaleko Vyškova. Ty nesly zbytky ornamentiky analogické k výzdobě sdružených oken v olomouckém paláci. Jejich pozůstatky byly nalezeny při archeologickém výzkumu lékařem Janem Zhánělem během let 1932–1938. Rozpoznal v nich torza zdobených románských sdružených oken, jež pravděpodobně byly kdysi součástí galerie. Když o nich posléze referoval, vyslovil domněnku, že by mohly pocházet z rozebraného nedalekého hradu Pustiměř a do gotického hradu Melice byly dovezeny

---

⁹⁶ Tuto hypotézu o východním křídle uznávali: Bistrický – Dohnal – Hlobil (pozn. 5), s. 30. – Michna – Pojsl (pozn. 5), s. 202. – Dohnal (pozn. 5), s. 120–126.

⁹⁷ Rozehnal (pozn. 83), s. 13–21.

⁹⁸ *Ibidem*, s. 21.

⁹⁹ Pojsl 1980 (pozn. 5), s. 582. – K problematice změny barvy opuky vlivem žáru: Miloslav Pojsl, bez nadpisu – zpráva o sympoziu Historická Olomouc a její současné problémy I, *Časopis Matice moravské* 3–4, roč. C, 1981, s. 374–380, cit. s. 376.

jako stavební materiál.¹⁰⁰ O tom svědčila skutečnost, že některé články byly nalezeny zabudovány uvnitř mladšího zdiva.¹⁰¹ Poznal shodu s olomouckými okny a po vzoru Richtera je datoval do období kolem roku 1204.¹⁰² Tyto fragmenty byly posléze v počtu 25 kusů převezeny do dnešního Muzea Vyškovska, kde se nacházejí dodnes.

Obr. IV Fragment z hradu Melice ve vyškovském muzeu. Fotografie, 2022.

Rozehnal se o melické fragmenty začal zajímat okamžitě poté, co se začal zabývat genezí ornamentiky románského paláce v Olomouci. Neušla mu jejich nápadná podobnost ve formě rozměrů, materiálu i stylu s těmi olomouckými [obr. IV]. Všechna svá zjištění o těchto fragmentech nalezených v torzu hradu Melice plánoval publikovat. V jeho pozůstalosti se nalézá článek s názvem *Fragmenty románských sdružených oken nalezené na hradě v Melicích* o celkovém rozsahu sto jedna stran, jenž však nebyl nikdy vydán.¹⁰³ O jeho obsahu a závěrech z něj vyplývajících bude pojednávat tato podkapitola.

Aby autor zjistil, zda jsou předpoklady o stejném původu olomouckých a melických fragmentů sdružených oken, jak zastával Zháněl, pravdivé, odebral tři vzorky a poslal je na petrografický a mineralogický rozbor. Ten odhalil, že materiál, silně vápenatou spongilitovou opuku, mají fragmenty z obou oblastí společný. Dále se zjistilo, že pochází ze stejného lomu.¹⁰⁴ Živá osobní korespondence s odborníky z oboru petrografie upřesňuje, že se jedná o badenské spongilitové vápence z období miocénu a že tyto horniny lze těžit z lokality Služín u Kostelce na Hané.¹⁰⁵ Při realizaci

¹⁰⁰ Jan Zháněl, Biskupský hrad Melice II, *Zprávy Vlastivědného muzea ve Vyškově* 72, 1967, s. 53–60. Stejnou myšlenku zastával i Lubomír Konečný, Lubomír Konečný, Výsledky stavebně-historického a archeologického průzkumu rotundy sv. Pantaleona v Pustiměří 1977–1978, *Archeologia historica* XI, 1986, s. 329–358, cit. s. 349–350.

¹⁰¹ Zháněl (pozn. 100), s. 38–39.

¹⁰² Ibidem, s. 60.

¹⁰³ Aleš Rozehnal, *Fragmenty románských sdružených oken nalezené na hradě v Melicích*, (strojopis, nepublikováno), nedatováno, in: Fond pozůstalosti Aleše Rozehnal, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 115.

¹⁰⁴ Ibidem, s. 8.

¹⁰⁵ Podrobnosti z tohoto dopisu nebyly součástí Rozehnalova nepublikovaného článku, představují dodatečné informace o materiálu fragmentů: Dopis pro Aleše Rozehnal od geochemika a mineraloga Petra Kühna (1929–2020), 28. 12. 1976, Fond pozůstalosti Aleše Rozehnal, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 85. – Ke stejným závěrům ohledně identifikace materiálu fragmentů a místa jeho těžby přišel o šestnáct let později geolog Jan Zapletal (*1939), který je publikoval: Jan Zapletal, Nový nález románského stavebního kamene v okolí Přemyslovského paláce v Olomouci, *Vlastivědný věstník moravský* XLIV, č. 3, s. 350–356.

olomouckých kamenosochařských architektonických článků v první polovině 12. století tedy bylo pravděpodobně využíváno místních zdrojů.

Fragmenty pocházejí z různých částí oken. Představují úlomky okenních záklenků s palmetami, části patky sloupku s drápky a ptačí nožkou, klín okenního záklenku, kus dřívku sloupku, který nese stopy po soustružení. Na nich Rozehnal rozpoznal dva druhy malt, z nichž první (starší) vrstvou byla bílá a na ní ulpěla druhá vrstva (mladší), která měla nahnědlou barvu.¹⁰⁶ To svědčí o sekundárním využití těchto stavebních prvků. Autor je ihned označil za dílo olomoucké stavební hutě. Z přítomnosti dvou sloupkových patek předpokládal minimálně dva sloupky, což značí přinejmenším dvě dvojité sdužená okna. Počet palmet na zachované části okenního záklenku je stejný jako je možné nalézt na oknech přechodu mezi palácem a věží kostela sv. Václava v Přemyslovském paláci. Navíc tento záklenek ukazuje na užití převýšeného oblouku. Konstrukční proporce i ornamentika byly dle Rozehnalova ve srovnání s olomouckými příklady totožné.¹⁰⁷ Palmety svým provedením přesně odpovídají těm, jež se vyskytují na olomouckých sdužených oknech.¹⁰⁸ Všiml si také, že některé jsou méně propracované, stejně jako ty v palácovém přechodu v Olomouci. Z toho usuzoval, že byly určeny pro vzdálenější pohled z exteriéru a že pravděpodobně stejně jako jejich olomoucké protějšky byly určeny pro dvojí pohled. Měřením fragmentů zjistil, že okna byla stejně velká jako ta v Olomouci a ukázalo se, že mají totožný i radiální profil.¹⁰⁹

V roce 1977 byl nalezen další fragment nápadně se podobající těm z Přemyslovského paláce. Byla jím část patky s drápky, odkrytá při archeologickém průzkumu v Barvířské ulici v Olomouci. Průzkum ukázal, že sem byla dovezena druhotně. Rozehnal v krátké zprávě o něm pojednávající uvedl, že jejím materiálem je rovněž spongilit, zřejmě stejný typ jako z Přemyslovského paláce. Shledal na ní stopy po soustružení, rozměry i profilace byly až na drobné odchylky téměř stejné jako patky s drápky dvou sdužených oken v olomouckém paláci. V závěrech této zprávy uvedl, že tento článek je dílem huti Přemyslovského paláce a mohl pocházet buď z jeho zmizelé části, ze zmizelé části baziliky sv. Václava či dosud neznámé olomoucké románské stavby, již realizovala stejná huť.¹¹⁰

---

¹⁰⁶ Rozehnal (pozn. 103), s. 6–20.

¹⁰⁷ Ibidem, s. 21–32.

¹⁰⁸ Melice, románské fragmenty okenních záklenků. Typy palmet a četnost jejich výskytu (schéma, psáno perem), Fond pozůstalosti Aleše Rozehnalova, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 182.

¹⁰⁹ Rozehnal (pozn. 103), s. 37–46.

¹¹⁰ Informace o fragmentu z ulice Barvířská byly čerpány z tohoto článku: Aleš Rozehnal, *Zlomky románské architektury z Olomouce*, Vlastivědný věstník moravský XXXI, č. 3, 1979, s. 313–316.

V nepublikovaném článku restaurátor patky s drápky z Melice i ulice Barvířské srovnal a došel k názoru, že jsou analogické s těmi olomouckými [obr. 10].¹¹¹ Otázkou zůstává, jak se pozůstatky sdružených oken, které s velkou pravděpodobností pocházejí z okruhu stavitelské hutě Přemyslovského paláce či přímo z něj, dostaly do míst, kde byly druhotně zahrnuty do mladších vrstev. I tuto odpověď se Aleš Rozehnal ve svém nevydaném textu pokoušel zodpovědět. Zejména melická okna předpokládal jako části zmizelé zdi z olomoucké rezidence. Soudil tak dle archeologického průzkumu Víta Dohnala, při kterém byl na jižní straně mezi palácem a bazilikou nalezen základ budovy. Ta měla být postavena před gotickou přestavbou kostela a měla být příčinou rozboření románské jižní stěny paláce.¹¹² Dále předpokládal, že části této stěny byly spolu s částmi zaniklého pustiměřského hradu během 13–14. století svezeny do Melice jako sekundární stavební materiál.¹¹³

Tato hypotéza má však značné trhliny. Hrad Melice sice náležel olomouckým biskupům a v případě jeho stavby je možné, že by v rámci úspory při stavbě nového sídla byly vydány rozkazy sekundárně použít starší stavební materiál. Předpokládat se dá i využití zdiva z jižní zdi, jejíž pozůstatky byly opravdu nalezeny při archeologickém výzkumu a která musela ustoupit jižnímu ramenu mladšího ambitu.¹¹⁴ Faktem je, že při opravě jižní zdi trojlodí olomoucké katedrály byly v osmdesátých letech minulého století nalezeny četné románské fragmenty zahrnuté do mladšího zdiva. Jde o dvě bohatě zdobené části záklenků oken, torzo sloupové hlavice a fragment římsy. Dnes jsou tyto kusy uloženy v místním Vlastivědném muzeu.¹¹⁵ Tato skutečnost může poukazovat na to, že by se opravdu mohlo jednat o zmizelou část paláce s bohatou kamenickou výzdobou, která byla z neznámých důvodů zničena, přičemž části jejích architektonických článků mohly být druhotně použity ke stavebním účelům.

---

¹¹¹ Rozehnal (pozn. 103), s. 55–56.

¹¹² Ibidem, s. 89–92.

¹¹³ Aleš Rozehnal, Schéma pohybů a rozptýlení fragmentů ze zničených částí Přemyslovského paláce v Olomouci (perokresba propiskou na linkovaný papír), Fond pozůstalosti Aleše Rozehnal, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 3.

¹¹⁴ K pozůstatkům jižní zdi: Dohnal (pozn. 5), s. 111.

¹¹⁵ Tyto informace jsem čerpala z katalogu Jany Hrbáčové věnujícímu se olomouckým románským architektonickým fragmentům. Ta odkazuje na starší nepublikované strojopisné restaurátorské zprávy Ladislava Werkmanna uložené na územním odborném pracovišti Národního památkového ústavu v Olomouci. – Jana Hrbáčová, Románské architektonické fragmenty s reliéfní výzdobou (katalog), in: Jana Hrbáčová (red.), Jindřich Zdík (1126–1150). *Olomoucký biskup uprostřed Evropy*, Olomouc 2009, s. 55–77, cit. s. 65–68, č. kat 26, 27, 32 a 33. – V tomto katalogu jsou evidovány také některé melické fragmenty, o nichž píše výše. Ibidem, s. 55–77, cit. s. 68–70, č. kat. 34–41.

Pokud by ale opravdu tyto zničené části původního Přemyslovského paláce v Olomouci byly použity k takovému účelu, zajisté by ke stavbě hradu Melice nebyly převezena pouze románská sdružená okna, ale i kusy kamenů ze zdí a dalších architektonických článků. Nic takového se však zřejmě nestalo. Nelze ani po zvážení souhlasit s tvrzením Anežky Merhautové a Dušana Třeštníka, že fragmenty byly součástí někdejších sdružených oken melického hradu.¹¹⁶ Hrad v Melicích byl postaven až na počátku 14. století čili v době, kdy se zde románské prvky už nemohly vyskytovat. Sám Jan Zháněl, který archeologický výzkum v hradu prováděl, navíc ve svém textu uvedl, že fragmenty sdružených oken byly jedinými románskými úlomky, které se tam nacházely, neboť „[...] zdivo z hradu Melice však nevykazovalo nikde charakteru románského.“¹¹⁷ Rozebírání starších staveb na materiál při stavbě novější architektury nebyl v minulosti zvláštním úkazem (připomeňme si například známý případ rozebírání římského Kolosea). Nebývalo však zvykem vybírat pouze zdobné kamenicky opracované části, nýbrž vše, co bylo ke stavbě potřeba. Použití pouze kamenicky opracovaných prvků, které navíc měly nepravidelný tvar a nebyly doprovázeny stopami po dalším románském zdivu, byť jen druhotně užitému, nedává zcela smysl. Nelze však tuto teorii úplně zavrhnout. Jelikož neexistuje důkaz, že na místě gotického hradu Melice stávala románská budova, ze kterých by tyto části mohly pocházet, a ani autorce této diplomové práce se nepodařilo zjistit, jak by se jinak mohly románské fragmenty na toto místo dostat, zůstává tato otázka nezodpovězena. Poskytuje téma k bádání pro další generaci badatelů a historiků umění.

4.2.3. Výzkum hlavního románského portálu baziliky

Rozehnalově rozsáhlé badatelské činnosti a nadšení pro památku neušla pozornosti ani otázka existence a hypotetická rekonstrukce bohatě zdobeného hlavního vstupního portálu trojlodní baziliky sv. Václava. Na toto téma se v jeho pozůstalosti taktéž dochoval nezveřejněný, a ne zcela dokončený článek, pojmenovaný *Románský portál olomouckého biskupského dómu sv. Václava*. Jehož obsah bude v následujících řádcích stručně interpretován.¹¹⁸

---

¹¹⁶ Anežka Merhautová – Dušan Třeštník, *Románské umění v Čechách a na Moravě*, Praha 1984, s. 160.

¹¹⁷ Citace převzata z: Zháněl (pozn. 100), s. 39.

¹¹⁸ Aleš Rozehnal, *Románský portál olomouckého biskupského dómu sv. Václava*, (strojopis s vepsanými poznámkami, nepublikováno), nedatováno, in: Fond pozůstalosti Aleše Rozehnal, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 100.

Rozehnal v tomto článku uvedl, že kvůli plánované rekonstrukci zničených částí památky a kvůli anastyloze bylo zapotřebí perfektního a velice podrobného průzkumu fragmentů z lapidária a z expozice tehdejšího Krajského vlastivědného muzea v Olomouci. Při těchto pečlivých a dlouhotrvajících průzkumech našel dva fragmenty s polopalmetami a vlnicovou páskou. Třetí, téměř identický, byl nalezen v roce 1975 pod dlažbou kaple sv. Jana Křtitele přímo v památkovém objektu. Palmety na fragmentech byly k sobě navzájem zrcadlově obráceny, tudíž autor článku vyhodnotil, že se muselo jednat o archivoltu velkého oblouku [obr. 11]. Dále byly nalezeny tři pozůstatky vodorovné římsy s motivem akantové kytice. Ornamentika na všech těchto částech byla dle Rozehnalova dílem Mistra Přemyslovského paláce. Tak nazval domnělého autora, o kterém si myslel, že vytvořil ty nejkvalitnější části kamenosochařské výzdoby – především ty na sdružených oknech.¹¹⁹ Je však více pravděpodobné, že za výzdobou celé rezidence stáli členové celé kamenické hutě, jež zde pracovala.

Dle Rozehnalova byly tyto fragmenty archivoly a římsy ve vzájemné souvislosti čili byly kdysi součástí téhož oblouku – portálu [obr. 12]. Pomocí náročné experimentální metody měření pomocí laťky se pokusil o zjištění poloměrů románské archivoly z fragmentů. V textu však hodnotu poloměru neuvedl, což velmi snižuje jeho výpovědní hodnotu. Portál předpokládal na stejném místě jako se nachází dnes, na západní fasádě. Jeho velký formát dle něj vylučuje, že by byl vložen dodatečně mezi již stojící věže a zřejmě byl sestaven spolu s nimi, jelikož by zajišťovaly nepohnutost jeho tvaru před tíhovým posunem.¹²⁰

Pokusil se v této stati také o určení různých autorů, jež pracovali na kamenické výzdobě románské rezidence a baziliky v Olomouci. Podle rukopisů rozeznal čtyři výrazné individuality spolu s využitím „[...] *neznámého počtu kameníků s ornamentální praxí.*“¹²¹ Za nejdokonalějšího považoval Mistra Přemyslovského paláce, jenž dle něj byl „[...] *jediný autor výzdoby a patrně i projektu palácové budovy nebo přinejmenším vůdčí osobnosti, která určila ikonografii a plastickou koncepci vybavení.*“ To je ovšem zveličené, málo přesvědčivé a chabě podložené tvrzení, které patrně již nikdy nebude možno prokázat. Jako další umělce-kameníky identifikoval Mistra velkých palmet, jehož tvorbu označil jako řemeslnou a Mistra Expresionistu, kteréhož rukopis rozpoznal dle spirálních vírů z trojitých pásek na jednom z dochovaných fragmentů [obr. 13, 14

---

¹¹⁹ Ibidem, s. 2–3.

¹²⁰ Ibidem, s. 7–12.

¹²¹ Ibidem, s. 4.

a 15].¹²² Autorem románského portálu olomoucké baziliky byl dle rukopisu Mistr Přemyslovského paláce.¹²³

Dále se v článku věnoval mírám použitých románskými staviteli. Z měření proporcí fragmentů a dochovaných architektonických článků in situ zjistil, že hlavní mírou byla stopa o délce cca 300 mm. V této stopové míře byly založeny půdorysy zdiva nad základy paláce a západním dvojvěžím baziliky. Tato délka, již nazval „*olomouckou stopou*“, byla dělena na 12 palců po 25 mm. Ty byly užity na částech konstrukcí sdružených oken a náběžnicích.¹²⁴

Rozehnal tyto vědomosti nabyt experimentálně a empiricky, dle svých vyjádření vše přeměřoval. Jelikož ve strojopisu, který je sám o sobě opatřen četnými ručně vepsanými poznámkami, ani neuvedl hodnoty poloměrů románského oblouku, dá se předpokládat, že byl tento článek nedokončen a v jeho pozůstalosti zůstal pouze v podobě konceptu. Konečná verze nebyla nalezena.

4.2.4. Studium dětských rytin na románském zdivu z hlediska psychologie

Jedny z nejzajímavějších korespondencí a strojopisových zpráv, které se nacházejí v Rozehnalově pozůstalosti, jsou bezesporu ty, které se váží k výzkumu rytin. Ty jsou přítomné na ploše spongilitových článků románského zdiva, nejvíce jsou soustředěny v oblasti severního traktu Přemyslovského paláce. Jsou to ryté obrazce ve zdivu. Jejich škála je široká – od jednoduchých nápisů jmen (rozeznal například tři ryté podpisy muže jménem Godeg), přes rytiny zvířat (třeba jelen v místnosti s krbem) [obr. 16], až po dětské ryté kresby, které představují jednoduché postavy, typické pro výtvarný projev dětí předškolního či raného školního věku. Restaurátor tyto rytiny našel již při první etapě průzkumu 1. poschodí, v roce 1973.¹²⁵

---

¹²² Rozehnal neuvedl, o jaký fragment se přesně jedná, ve svém článku neuvádí žádná inventární čísla k dohledávání ve sbírkách. Dle popisu se pravděpodobně jedná o fragment L 169. V katalogu Jany Hrbáčové označen pod č. 10. Rozehnal jej v roce 1980 restauroval. – Hrbáčová (pozn. 115), s. 58, č. kat. 10.

¹²³ Rozehnal (pozn. 118), s. 2–3 a 11.

¹²⁴ Ibidem, s. 13.

¹²⁵ O rytinách Rozehnal referoval už ve zprávě o podrobném průzkumu 1. poschodí románského paláce: Rozehnal (pozn. 50), s. 103. – V polovině roku 1979 uzavřel smlouvu na dokumentaci rytin: Smlouva na restaurátorský průzkum a dokumentaci rytin, 19. 6. 1979, Fond pozůstalosti Aleše Rozehнала, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 85. Byla mu poskytnuta celková částka 100 000 Kč.

Rozehnal, jehož velmi zajímala otázka objednavatele a uživatele románské rezidence v Olomouci, viděl v prozkoumání rytin klíč k rozuzlení této otázky. Pozornost upřel zejména na dětské ryté kresby. Předpokládal totiž, že pokud by se prokázalo, že jsou to výtvořky malých dětí, románský palác by se dal považovat za zeměpanské sídlo olomouckých Přemyslovců, jejichž potomci by mohli být autory rytin na zdech. Domníval se, že v případě, že by byla majitelem objektu církev, potažmo biskup Jindřich Zdík a jeho kapitula, děti by se zde, s ohledem na protěžovaný celibát kněží, vyskytovaly jen zřídka.

Již na konci sedmdesátých let kontaktoval PhDr. Petra Vavříka, jenž tehdy pracoval v opavské psychiatrické léčebně s nabídkou, zda může prostudovat románské rytiny z hlediska vědecké psychologie, a tím se pokusit zjistit co nejvíce věcí, které tato metoda nabízí.¹²⁶ Ten mu však odpověděl, že se mu pro nedostatek času nemůže věnovat.¹²⁷ O pár měsíců později se stejnou prosbou oslovil dětskou psycholožku PhDr. Janu Vengřínovou, pracující tehdy v Ostravě-Porubě, dodnes činnou ve svém oboru. Ta vyjevila zájem na výzkumu se podílet, avšak naznala, že se jedná o úkol příliš náročný, a proto navrhla sestavit tým odborníků, který by se této problematice věnoval.¹²⁸ Členy týmu se staly tehdejší kapacity v oblasti dětské psychologie a rozboru dětských kreseb. Byli jimi prof. PhDr. Zdeněk Matějček CSc., tehdy pracující jako odborný asistent na katedře pediatrie Institutu pro další vzdělávání lékařů a farmaceutů, dále i na katedře psychologie FF UK.¹²⁹ Dále doc. PhDr. Josef Langmeier, CSc., ze stejného institutu, výše zmíněná PhDr. Jana Vengřínová a PhDr. Lea Švancarová, odbornice na psychologický výzkum dětské kresby.¹³⁰ S Rozehnalem udržovali čilou korespondenci, z níž lze rozeznat, že měli o výzkum rytin velký zájem a plánovali je zkoumat přímo na

---

¹²⁶ Dopis od Aleše Rozehnal pro PhDr. Petra Vavříka z psychiatrické léčebny v Opavě, 2. 7. 1979, Fond pozůstalosti Aleše Rozehnal, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 85.

¹²⁷ Odpověď PhDr. Petra Vavříka na předchozí dopis Aleše Rozehnal, 24. 7. 1979, Fond pozůstalosti Aleše Rozehnal, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 85.

¹²⁸ Dopis PhDr. Jany Vengřínové Aleši Rozehnalovi, 12. 6. 1980, Fond pozůstalosti Aleše Rozehnal, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 33.

¹²⁹ Krátký životopis Zdeňka Matějčka (1922–2004): <https://www.learned.cz/cz/clenove-ucene-spolecnosti/zesnuli-clenove/matejcek-zdenek.html>, vyhledáno 2. 7. 2022.

¹³⁰ Korespondence s těmito odborníky lze v pozůstalosti nalézt pod tímto odkazem: Fond pozůstalosti Aleše Rozehnal, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 33.

místě jejich nalezení. Ke korespondentům se přidal v oboru dodnes pracující PhDr. Jaroslav Šturma, který chtěl vyobrazení rytiny dát na předsádku své chystané publikace o dětské kresbě.¹³¹

Z roku 1980 pochází předběžná zpráva s názvem *Rytiny z románského Přemyslovského paláce v Olomouci*, dochovaná v pozůstalosti.¹³² Autor v ní vysvětlil svůj záměr studovat psychologii

rytin a přednesl možnost vyřešení otázky vlastnictví objektu. Pokusil se je zde také datovat. Předpokládal, že původní funkce paláce zanikla s požárem baziliky v roce 1204. Jako další časový úsek uvedl rok 1308, kdy kanovník Thechontius měl ve své závěti darovat obnos na výstavbu nového ambitu. Z toho usoudil, že palác jako takový již neexistoval a měl být zahrnut do mladšího zdiva. Pokud by tomu tak bylo, tak by dle Rozehnalova po celé 13. století nebyla okna paláce, kde se nachází nejvíce rytin, přístupná. Za poslední možné datum vzniku rytin tedy určil rok 1204. Autory určil za elitní vrstvu.¹³³ Všechny rytiny restaurátor pečlivě zdokumentoval, a to pomocí otisku do vlhkého filtrovacího papíru.

Hodnotný je zejména dopis Rozehnalovi od Zdeňka Matějčka z 28. října 1981, v němž mu oznamuje, že dvě ryté dětské kresby z románského paláce už z hlediska psychologického prozkoumal [obr. V]. První z nich odpovídá dítěti ve věku 6 let a 6 měsíců, druhá byla provedena v rozmezí věku 6 let a 7 měsíců až 7 let. Uvedl, že je poskytnul i svému kolegovi, která došel ke stejným závěrům.¹³⁴ Zdá se však, že po roce 1981, zřejmě vlivem postupujících restaurátorských prací na Přemyslovském paláci a restaurátorovu časovému vypětí, tato korespondence utichla.

Další dopis pochází až ze září roku 1986, kdy Zdeněk Matějček Rozehnalovi píše, že se stala velmi nemilá věc. Mnichovský pediatr, prof. Dr. Theodor Hellbrügge (1919–2014), který se s Matějčkem potkal předešlého roku na pediatričtém kongresu, byl velmi

Obr. V Aleš Rozehnal, *Dětské rytiny* (překresleno) 1981, tisk, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 89.

¹³¹ Dopis PhDr. Jaroslava Šturmy Aleši Rozehnalovi, podzim 1981 (přesné datum neuvedeno), Fond pozůstalosti Aleše Rozehnalova, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 33.

¹³² Aleš Rozehnal, *Rytiny z románského Přemyslovského paláce v Olomouci* (předběžná zpráva), Fond pozůstalosti Aleše Rozehnalova, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 33.

¹³³ *Ibidem*, s. 1–8.

¹³⁴ Dopis doc. Zdeňka Matějčka Aleši Rozehnalovi, 28. 10. 1981, Fond pozůstalosti Aleše Rozehnalova, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 33.

nadšený z reprodukce olomouckých rytin, které měl doc. Matějček u sebe. Ten mu prý v dobré víře jednu reprodukcí věnoval. Profesor Hellbrüge ji však v Německu zveřejnil v lékařském časopise *Der Kinderarzt*. Nijak při tom nezmínil Aleše Rozehnal ani výzkum, který právě vedl.¹³⁵ Tím skončila Rozehnalova snaha dále pokračovat ve výzkumu olomouckých rytin a více jej publikovat. Jana Vengřínová, která byla členkou týmu sestaveného k jejich psychologické analýze, tvrdí, že výzkum pak dále nijak nepokračoval. Rozehnal byl prý příliš rozhořčen tímto činem a ztratil chuť dělat na toto téma cokoliv dalšího. Záměr většího výzkumu tedy zůstal skutečně jen záměrem, který později vyšuměl.¹³⁶ Do popředí se dostává zase až nyní, o více než čtyřicet let později, prostřednictvím korespondence a textů Rozehnalovy pozůstalosti.

Ten pak krátce komunikoval na toto téma pak už jen se západoněmeckou redakcí *Spielen und Lernen*, která měla zájem rytiny, které objevil, otisknout, a to i spolu s odhadem věku dětských autorů dle Matějčka. Rozehnal jim poskytl text napravující nepřesné informace prof. Hellbrüggeho s vlastním krátkým komentářem.¹³⁷ Jestli byla krátká zpráva v západním periodiku opravdu vydána, se však autorce diplomové práce nepodařilo dohledat. Výše popsané aktivity, včetně sestavení poměrně početného týmu odborníků z řad psychologů k prostudování pouhých dvou dětských rytých kreseb, svědčí o mimořádném badatelském duchu muže, který je znám především jako restaurátor. Touto ne zcela na tehdejší dobu obvyklou mezioborovou spoluprací se snažil ověřit výsledky svého historického bádání. K plnému publikování jeho výsledků však nedošlo.

PhDr. Jaroslav Šturma (*1944), někdejší člen týmu psychologů, má i po více než čtyřiceti uplynulých letech stále zájem se na analýze rytin podílet. Po spojení s autorkou této diplomové práce provedl po shlédnutí reprodukce rytin odborný odhad věku autorů dle dnešních měřítek na mladší školní věk. Vzhledem k povaze povrchu, kameni, na kterém se nacházejí, lze dle něj předpokládat, že byla jejich realizace náročnější, než kdyby byly kresleny tužkou či uhlem na papír nebo jiné médium podobného charakteru. Z tohoto důvodu je možné posunout věk na osm až devět let. Protože však středověké děti nebyly v kreslení postav tak trénované jako je tomu dnes, kdy dochází k rozvoji kresby již v mateřských školách, můžeme konečný věk autorů olomouckých rytin

---

¹³⁵ Tyto informace jsou obsaženy v korespondenci mezi Z. Matějčkem a A. Rozehnalem z října a listopadu 1986. – Dopis doc. Zdeňka Matějčka Aleši Rozehnalovi, 8. 9. 1986, Fond pozůstalosti Aleše Rozehnal, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 33. – Odpověď Aleše Rozehnal na předchozí dopis, 1. 11. 1986, Fond pozůstalosti Aleše Rozehnal, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 33.

¹³⁶ Za tuto informaci děkuji pamětnici PhDr. Janě Vengřínové, rozhovor z 7. července 2022.

¹³⁷ Korespondence s redakcí německého časopisu *Spielen und Lernen*, 1. 11. 1986, Fond pozůstalosti Aleše Rozehnal, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 89.

stanovit přibližně na deset až dvanáct let věku.¹³⁸ Tímto dodatkem, který se nemůže považovat za pokračování Rozehnalova velkolepě zamýšleného výzkumu, jsme chtěli alespoň oživit tento jeho dávný nápad a upozornit na tehdy nezvyklou a málo se objevující mezioborovou spolupráci mezi historikem-restaurátorem a zástupci oboru psychologie.

Nutno však dodat, že Rozehnalův předpoklad o tom, že autory těchto rytin byli malí potomci olomouckých úředních knížat, byl chybný. Dnes převládá názor, že se jedná o díla žáků biskupské školy, která na tomto místě ve 13. století sídlila.¹³⁹

Neméně zajímavým pramenem je druhý text o rytinách, který se dochoval v pozůstalosti. Dle přiloženého poznámkového aparátu a konceptu k cizojazyčnému resumé se dá předpokládat, že mělo jít o chystaný článek či kapitolu v knize. Nese název *Románská sochařská kresba v Olomouci*.¹⁴⁰ Strojopis obsahuje velké množství ručně vepsaných poznámek, takže se dá považovat za nedokončený. Autor v něm pojednává o nález, který učinil na svislém ostění východní strany západního okna palácové komnaty s krbem. Tím nálezem měla být štetcová předkresba jen částečně vytvořeného malého reliéfu, ve kterém Rozehnal rozpoznal námět obrany hradu. Prostor tohoto okna byl až do roku 1973 vyplněn sekundární vyzdívkou. Po jejím odstranění o rok později si restaurátor všiml na ostění dvou vyrytých postav bojovníků. Že se pod nimi nachází i štetcová podkresba, si všiml až o pět let později.¹⁴¹

Ta je sama o sobě prý velmi málo viditelná a zaniká ve struktuře kamene. Nejzřetelněji postřehnutelná je dle restaurátora architektura s cimbuřím, částečně postava panovníka nacházejícího se uprostřed. Jelikož byla kompozice málo čitelná, rozhodl se autor podkresbu překreslit. Udělal to pomocí průhledné folie upevněné na okenní ostění, a to jedenkrát zasucha a podruhé po zvlhčení. Po položení folie na bílý papír se kompozice vyjasnila.¹⁴² Bylo zřetelné vyobrazení hradu v řezu, který ukazoval děj probíhající uvnitř. Na hrad útočili z pravého dolního rohu dobyvatelé v přilbách, v hradu byli zřetelní dva vojáci, již už byli zpracováni i ve formě reliéfu, jak shazují kameny dolů. Uprostřed je rozpoznatelná část korunované postavy s žezlem. Rozehnal viděl podobnost s vyobrazením dobývání hradu na tapiserii z Bayeux.¹⁴³

---

¹³⁸ Za tyto informace děkuji PhDr. Jaroslavu Šturmovi. Rozhovory a korespondence z července roku 2022.

¹³⁹ Michna – Pojsl (pozn. 5), s. 153.

¹⁴⁰ Aleš Rozehnal, *Románská sochařská kresba v Olomouci*, (strojopis s vepsanými poznámkami, nepublikováno), 1981, in: Fond pozůstalosti Aleše Rozehnala, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 39.

¹⁴¹ Ibidem, s. 2.

¹⁴² Ibidem, s. 2–3.

¹⁴³ Ibidem, s. 4.

Pokusil se také o určení události, která mohla být předlohou pro toto dílo. Mělo jí být napadení olomouckého hradu moravským údělným Přemyslovcem Konrádem II. Otou a rakouským vévodou Leopoldem V. Babenberským z roku 1178. Obránci se měli tehdy bránit házením stavebního kamene na své nepřátele.¹⁴⁴ Autor zašel ještě dál s tvrzením, že příprava reliéfu měla být jakousi dokumentační památkou na tuto událost a datuje jej do řádu blízkých týdnů či měsíců od jejího uplynutí, nejpozději však do ledna roku 1179. Okno, na němž se tato památka nachází, mělo dle něj odehrát v boji nějakou významnou roli, například z něj byly shozeny obranné kameny. Ve svém textu tvrdí, že by se mělo jednat o objednávku, jejímž původcem měl být snad sám olomoucký údělník Václav II.¹⁴⁵

Nezdá se to však po delším uvážení pravděpodobné. Štětcová podkresba s nedokončeným reliéfem se nachází, jak sám autor uvádí, v okenním ostění. Má být situována směrem ke sloupku sdruženého okna, takže je možné ji vidět jen u určitého úhlu pohledu. Přesné výšky parapetů v sále s krbem nejsou známy, ale Rozehnal tvrdil, že „[...] *nasvědčují některé skutečnosti, pro jejichž rozvedení zde (v jeho textu) není místo, že pod oknem s kresbou činila výška parapetu snad jen 80 až 120 cm.*“¹⁴⁶ Pokud by tomu tak skutečně bylo, je vysoce nepravděpodobné, že by pamětní reliéf byl na objednávku vytvořen na tak skrytém a špatně viditelném místě. Určením Václava II., nutno podotknout, že naprosto bez podložení, jakožto jeho objednavatele, Rozehnal opět toužil podpořit svoji teorii o tom, že románský palác byl zeměpanským sídlem olomouckých Přemyslovců. To je názor, který byl už v jeho době překonán a považován za nesprávný. On od něj však nikdy neupustil. Z textu vyplývá, že byl proveden chemický rozbor vzorku štětcové kresby, která potvrdila, že v pigmentu byla obsažena sloučenina železa, pojiivo se zjistit nepodařilo. Odběr vzorků a jejich analýzu provedl významný a ve svém oboru nedávno oceněný lékař a chemik prof. Vilím Šimánek, dodnes pracující na Ústavu lékařské chemie a biochemie UP.¹⁴⁷ Čáry kolem reliéfu patrně představují záměr k vytvoření cca 25–30 cm velké rámové lišty.¹⁴⁸ Ač autorka této diplomové práce nemůže s Rozehnalem souhlasit v bodě, že se jedná o památku na skutečnou událost ze sedmdesátých let 12. století a přímou objednávku olomouckého údělníka, shoduje se s ním v tom, že nedokončený románský reliéf

---

¹⁴⁴ Ibidem, 13–14. – K události z roku 1178 například: Václav Novotný, *České dějiny I*, sv. 2, Praha 1913, s. 1047.

¹⁴⁵ Rozehnal (pozn. 140), s. 13–14.

¹⁴⁶ Ibidem, s. 10.

¹⁴⁷ Ibidem, s. 3 a 15.

¹⁴⁸ Ibidem, s. 10.

s přípravnou podkresbou je jedinečný, málo akcentovaný nález.¹⁴⁹ Jedná se však spíš, s ohledem na své umístění, stejně jako nálezy ostatních rytin v této románské budově, o dílo žáků místní katedrální školy. Nutno podotknout, že v době psaní této diplomové práce neměla autorka možnost nahlédnout na reliéf s přípravnou kresbou in situ, blíže ji popsat a analyzovat. Arcidiecézní muzeum, jehož je románský palác dnes součástí, měl v letech 2021 a 2022 z důvodu realizace nové prezentace z ruky architekta Jana Šěpky charakter staveniště a nebyly umožněny žádné návštěvy tohoto objektu. Bylo možné tedy pracovat pouze s reprodukcemi a fotografiemi, zachovanými v pozůstalosti Aleše Rozehnalů.

Ten sám ve svém textu tvrdil, že štětcová podkresba z červeného pigmentu záhy po svém odhalení od dodatečné vyzdívky začala blednout, degradovat a byla za nějakou dobu méně viditelná.¹⁵⁰ Bojovníci v přilbách, již jsou v kameni vytvořeni už formou reliéfu, by však měli být stále zřetelní [obr. VI].

Obr VI. Reliéf dvou obránců hradu, 1981, fotografie, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 39.

4.2.5. Závěr kapitol o Rozehnalově badatelské činnosti

Výše uvedená témata nejsou zdaleka jedinými, kterými se Aleš Rozehnal zabýval. Věnoval se také v menší míře ražbě mincí z doby prvních Přemyslovců a studoval vývoj románské architektury ve střední Evropě. Témata, jež jsou uvedena v kapitolách výše, však podrobně zpracoval ve formě textů, které bylo možné prostudovat až po jeho smrti. Jedná se nejen o předběžné restaurátorské zprávy, ale i nepublikované články a kapitoly připravované publikace, již se chystal vydat. Bohužel to neudělal či nestihl, a tak její části zůstaly v podobě strojopisů zachovány v jeho pozůstalosti. Je velmi pravděpodobné, že se měly stát součástí plánované monografie o olomouckém románském paláci, kterou zamýšlel. V jeho pozůstalosti je uložen *Návrh na vydání knihy „Románský Přemyslovský*

¹⁴⁹ Rozehnal to uvádí jako „[...] nález překračující místní či oblastní dosah.“ Ibidem, s. 11.

¹⁵⁰ Ibidem, s. 3.

palác v Olomouci“ pro nakladatelství Academia tehdejší Československé akademie věd datovaný do roku 1978.¹⁵¹

Smyslem publikace měl být podrobný popis památky, studie o ornamentice včetně jejího vícehledového zakreslení a fotodokumentace. Součástí mělo být i celkové vyhodnocení závěrů z průzkumů památky včetně pojednání o starších plánových zakresleních k dokumentaci jejích zmizelých částí. Podkladem hlavního textu měly být průzkumy provedené v letech 1973–1977.¹⁵² K vydání publikace však nedošlo. Na otázku, proč tomu tak bylo, není dnes už možné zcela jasně odpovědět. Vzhledem k tomu, že některé jeho texty jsou datovány až do osmdesátých let, je možné, že až do dokončení památkové obnovy a zpřístupnění památky veřejnosti v roce 1988 se stále objevovala nová témata, která měl zájem zpracovat, a proto příprava jeho publikace dosud nebyla u konce. Správným předpokladem může být také nedostatek času kvůli postupujícím pracím na Přemyslovském paláci. Psycholožka Jana Vengřínová, která s Rozehnalem pracovala na analýze dětských rytin a která byla zároveň jeho mnohaletou blízkou přítelkyní, tvrdí, že se restaurátor potýkal během své badatelské aktivity s vnějšími problémy. Jeho hypotézy o tom, že románský palác byl Přemyslovským sídlem, nebyly přijímány odbornou veřejností zejména z řad jeho kolegů a zůstaly nepochopeny. To vedlo k jakémusi podceňování Rozehnalova badatelského ducha, což mohlo být příčinou nepřijetí návrhu na vydání monografie. Vengřínová se domnívá, že Rozehnal později rezignoval a nesnažil se dále obhajovat své názory.¹⁵³

Tento nesoulad mezi restaurátorem, historiky, archeology a kunsthistoriky z odborné komise potvrzuje i někdejší její předseda, Josef Štulc. Vzpomíná, že Rozehnalův badatelský duch a ochota aktivně se zapojovat do diskuzí o původní funkci a podobě románského paláce velmi dráždili některé členy komise. Těm bylo trnem v oku, že se vyjadřuje k věcem, které byly mimo jeho odbornou kompetenci.¹⁵⁴ Faktem ale je, že Rozehnalův neustálý zájem hledat odpověď na tyto otázky vedl k čím dál větší potřebě vyřešit je i ze strany ostatních členů komise, k těmto účelům vzdělaných a kompetentních. To vše vyústilo ve dvoudenní sympozium *Historická Olomouc a její současné problémy*,

---

¹⁵¹ Aleš Rozehnal, Návrh na vydání knihy: „Románský Přemyslovský palác v Olomouci“, 15. 4. 1978, Fond pozůstalosti Aleše Rozehnala, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 37.

¹⁵² *Ibidem*, s. 3.

¹⁵³ Za důvěrné informace děkuji pamětnici PhDr. Janě Vengřínové, rozhovor z 7. července 2022.

¹⁵⁴ Za tyto vzpomínky děkuji doc. Josefu Štulcovi, setkání z 10. 12. 2021 na půdě Národního památkového ústavu v Praze.

kteře se uskutečnilo v Olomouci ve dnech 1. a 2. prosince 1977.¹⁵⁵ Tato pozornost vedla k velké publicitě památky, což pro její památkovou obnovu bylo prospěchem.

4.3. Počátky památkové obnovy a hledání nejvhodnějších metod

Průzkumy prvního a druhého patra torza románské stavební památky, které Aleš Rozehnal prováděl od roku 1973, dokončil až o čtyři roky později, v roce 1977. Ještě před jejich zakončením se rozproudily dlouhé diskuze o samotné obnově, která měla záhy nastat. Nejdůležitějším bylo stanovit přístup, kterým se bude celá akce ubírat. Případ Přemyslovského paláce byl v mnohém bezprecedentní. Úskalím bylo několik cenných stavebně-slohových vrstev, do sebe navzájem propletených. Šlo o případ, kdy torzo románské rezidence v patře bylo součástí mladší, neméně hodnotné gotické stavby ambitu v přízemí. Katedrální část památky, která byla původně gotická s místy dochovaným románským kvádríkovým zdívem, byla ještě kryta neogotickým pláštěm z dob přestavby Gustava Meretty. Bylo zapotřebí stanovit, jak památku restaurovat, aniž by došlo k znehodnocení cenných vrstev. Druhým, velmi důležitým úkolem, bylo určit, jaká bude výsledná prezentace celé kulturní památky.

Jelikož šlo o akci velmi náročnou a vyžadující neustálý dohled odborníků, kteří by k těmto náročným otázkám společně hledali řešení a na celou památkovou obnovu dohlíželi, byla organizací SÚPPOP jmenována odborná komise. První, která sídlila v Praze, předsedal Vladimír Novotný, někdejší ředitel Národní galerie. Protože se brzy ukázalo, že je nutné, aby se její členové pravidelně setkávali přímo v místě památky, byl v Olomouci vytvořen komitét paralelní, jemuž předsedal Josef Štulc.¹⁵⁶ Jeho členové patřili mezi tehdejší nejvyšší kapacity svého oboru, což památce zajistilo dohled nejlepších kvalit. Lze krátce zmínit výčet osobností nejčastěji jmenovaných v zápisech z jednání komise. Byli jimi např. Dobroslav Líbal, Josef Poulík, Miloslav Pojzl, Ivo Hlobil, Vít Dohnal, Aleš Vošahlík, Miloš Suchomel, Pavel Zatloukal, Marek Perůtka, Jan Bistřícký, Oliva Pechová, Jan Sokol aj. Pravidelné porady se konaly převážně jednou za tři měsíce po celou dobu restaurování [obr. 17].

---

¹⁵⁵ Sborník příspěvků z tohoto symposia: František Novák – Ivo Hlobil, *Historická Olomouc a její současné problémy I*, Praha 1979.

¹⁵⁶ Ze vzpomínek doc. Josefa Štulce, za informace mu děkuji.

Stanovení přístupu památkové péče se ukázalo jako velmi složitý úkol. V první polovině dvacátého století v české památkové péči výrazně rezonovaly dvě metody. První z nich byla analytická, propagovaná zejména českým památkářem Zdeňkem Wirthem (1878–1961). Jejím cílem je přiznat všechny stavební fáze a proměny památky, odhalit je a prezentovat. Ačkoliv k takovému přístupu bohatá stavení historie Přemyslovského paláce přímo vybízí, pro běžného návštěvníka se taková památka může proměnit ve vizuálně roztržité a špatně čitelný celek. Příkladem může být památková obnova některých objektů v areálu Pražského hradu. Jde například o budovu Starého probošství [obr. 18].¹⁵⁷ Tato budova, jejíž základ pochází z 11. století, byla původně sídlem pražského biskupa. Vlivem stavební historie se několikrát změnil její vzhled a nyní je kryta barokní fasádou. Po obnově v analytickém duchu byl na její východní části uplatněn jakýsi přehled stavebních fází, kdy se románské prolínají s barokní. Jsou zde totiž prezentovány zbytky románského zdiva s jedním sdruženým oknem. To může působit dojmem vzorníku a narušovat celkové vnímání architektury.¹⁵⁸

Druhá metoda, syntetická, zastávaná památkářem Václavem Wagnerem (1893–1962), klade důraz na celistvý vzhled památky, jež má charakter komplexního uměleckého díla. Prezentuje se pouze jedna stavební etapa. K příkladům, časově paralelním s realizací obnovy Přemyslovského paláce, se řadí například obnova Domu U Kamenného zvonu v Praze, jehož gotická podoba byla obnažena po sejmutí barokního pláště, nebo obnova zámku Litomyšl.¹⁵⁹

Spolu se stanovením výchozí metody památkové péče bylo nutné zvolit přístup, jakým se budou doplňovat-rekonstruovat chybějící části stavby. To se nejvíce týkalo románských sdružených oken a v menší míře gotických oken s kamennou kružbou. Členové komise se hned na první odborné poradě shodli na tom, že románská okna jsou hlavním těžištěm prezentace této nové kulturní památky, a proto je třeba jim věnovat největší pozornost. Jan Sokol přednesl hlavní body, jimiž by se měla rekonstrukce řídit. Zastával syntetický názor, neboť požadoval názornost pro diváka a snahu o výtvarné ucelení. To mělo zahrnovat doplnění chybějících tektonických částí oken, omítnutí doplněného zdiva ve shodné barevnosti s původními částmi vytvořenými z opuky a celkové barevné sjednocení. Ornamentálně kamenicky opracované články doporučoval

---

¹⁵⁷ <https://kpmk.eu/kpmkeu/index.php/historie/ostatni/164-dejiny-stareho-proboststvi>, vyhledáno 18. 10. 2022.

¹⁵⁸ K tématu pražského biskupského sídla například: Ivana Boháčová – Jan Frolík – Petr Chotěbor, Bývalý biskupův dům na Pražském hradě, *Archeologia historica* XI, 1986, str. 124–140.

¹⁵⁹ Štulc (pozn. 17), s. 375–386.

v rámci snadnějšího odlišení doplnit v umělém materiálu. V případě vyjmutých oken radil osazení jejich faksimilií do otevřené stěny.¹⁶⁰

Již záhy se však objevily první názory, že vytvořením a osazením faksimilií by se dosáhlo pouhého předstírání originálu. Toto přesvědčení zastával medievalista Josef Krása (1933–1985), jenž uměleckou rekonstrukci zamítal.¹⁶¹ Koncepti obnovy románských oken se při první poradě nepodařilo jasně stanovit, tento problém musel být řešen ještě v několika jednáních pravidelně konaných v průběhu příštích let. Sokolovy prvotní návrhy však daly pevný základ pozdějšímu uvažování.

Na podzimní poradě roku 1977 se potvrdilo, že tektonické články románských oken čili nadlehčovací oblouky, archivoly a okenní ostění, budou rekonstruovány. Ještě se však nevědělo, jakým způsobem. Bylo již rozhodnuto, že formou anastyulózy se osadí na své původní místo všechny ty stavební a plastické články, které Aleš Rozehnal našel v lapidáriu Krajského vlastivědného muzea a ve vyzdívkách zdiva a oken.¹⁶² Na konci sedmdesátých let se započalo s prvními kroky k samotnému rekonstruování. V roce 1979 Rozehnal komisi prezentoval rekonstruované tesané ornamentální archivoly u středního okna západní stěny románského paláce. Komise byla vesměs spokojená, většina členů tento postup vyhodnotila jako velmi vhodný.¹⁶³

Stále se však objevovaly ze strany některých odborníků námitky proti napodobivé rekonstrukci chybějících partií památky. V ní někteří spatřovali nepravdivost a touhu vytvořit jakousi maketu paláce či vyvolat dojem falešného originálu. Jednali tak pod vlivem Benátské charty, vydané v roce 1964. Ta stanovuje, že „*restaurování musí skončit tam, kde začíná hypotéza*“.¹⁶⁴ To bylo směrodatné především u zlomku těch ornamentálně pojatých částí – jednalo se především o některé ze ztracených náběžníků sloupků ve sdružených oknech –, jejichž předloha nebyla zcela známá. Tyto části, ke kterým nebylo možné určit vzor se stoprocentní jistotou, by mohly představovat individuální umělecký výtvar, odlišný od zbytku fragmentů. Dalším důležitým poznatkem Benátské charty je ten, který ukládá, že „[...] *každý zásah, jenž je shledán z estetických či technických*

¹⁶⁰ Zápis z porady o koncepci obnovy románských oken Přemyslovského paláce v Olomouci z 17. 5. 1975, in: Fond pozůstalosti Aleše Rozehnal, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 85, s. 1. – Michna – Pojsl (pozn. 5), s. 163.

¹⁶¹ Ibidem, s. 1.

¹⁶² Zápis z jednání z kontrolního dne o postupu prací na Přemyslovském paláci v Olomouci, 21. 9. 1977, in: Fond pozůstalosti Aleše Rozehnal, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 87.

¹⁶³ Zápis z mimořádné porady o koncepci restaurace románských stěn prvního patra Přemyslovského paláce v Olomouci, 16. 2. 1979, in: Fond pozůstalosti Aleše Rozehnal, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 87.

¹⁶⁴ Plné znění Benátské charty je v digitální formě česky dostupné na této adrese: <https://www.icomos.cz/images/dokumenty/benatska-charta.pdf>, vyhledáno 24. 7. 2022.

*důvodů nezbytným, musí být rozlišitelný od původní architektonické skladby památky a musí nést znaky naší doby.*¹⁶⁵

Duchem této zásady se řídil architekt Jan Sokol, který spolu s architektem Miloslavem Burianem, se kterým pracoval například i na projektu pavilonu pro fresku Václava Vavřince Reintera v Duchcově, v šedesátých letech navrhl a později realizoval ochoz nad západním a severním křídlem gotického ambitu. Ten po sejmutí krovů zpřístupnil sdružená okna románského paláce. Jeho tvarosloví silně odpovídá výtvarnému projevu té doby. V porovnání se spongilitem starého torza románského paláce působí ochoz ze dřeva a kovu kontrastně a velmi zvyšuje míru rozpoznatelnosti mezi tím, co je původní, a tím, co je nově doplněno [obr. 19]. Později byl tento princip užít i při realizaci Arcidiecézního muzea, jíž se ujala trojice architektů – Jan Šépka, Petr Hájek a Tomáš Hradečný ze studia HŠH Architekti. Nové prvky jsou vůči starší architektuře olomouckého hradu v kontrastu s užitými materiály jako beton, sklo a kov.¹⁶⁶ Pravděpodobně také na základě zmíněných poznatků z Benátské charty bylo v diskuzi některými členy komise (např. historičkami umění Olivou Pechovou a Libuší Dědkovou) vzneseno několik návrhů pokusit se ztracené části rekonstruovat soudobým výtvarným prostředkem a neosazovat kopie originálů. Neuspěly však.

V roce 1979 sestavil Josef Štulc Metodické směrnice, které ukládaly stěžejní body, jimiž se musela památková obnova a restaurování paláce řídit.¹⁶⁷ Tyto směrnice vycházely především ze zjištění průzkumů provedených Alešem Rozehnalem, které podaly dost spolehlivou představu o někdejší podobě, členění a kamenické výzdobě románské rezidence.¹⁶⁸ Bylo stanoveno, že všechny úpravy pozdější než gotické jsou znehodnocující, proto bude třeba je skrýt.¹⁶⁹ Tento krok dodal památce určité výtvarné sjednocení, prezentující dvě nejstarší fáze stavby – z doby románské a gotické. Mladší fázi bude vyhrazeno přízemí, starší pak první patro se sdruženými okny. Románská štěrbinová okna v přízemí nesměla narušit integritu mladší stavební etapy, jež bude v této části památky prezentována.

---

¹⁶⁵ Ibidem.

¹⁶⁶ K této realizaci například: Jan Šépka, Arcidiecézní muzeum v Olomouci – koncepce a architektonické řešení, in: Ondřej Jakubec (ed.), *Arcidiecézní muzeum na Olomouckém hradě*, Olomouc 2010, s. 262–264. – K poznámce o Miloslavovi Burianovi: <https://www.archiweb.cz/b/pavilon-pro-reinerovu-fresku-u-zamku-duhcov-pavilon-s-freskou-nanebevzeti-panny-marie-od-vaclava-vavrince-reintera>, vyhledáno 25. 11. 2022.

¹⁶⁷ Josef Štulc, *Metodické směrnice pro restaurování a obnovu Přemyslovského paláce v Olomouci*, 1979, in: Fond pozůstalosti Aleše Rozehny, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 120.

¹⁶⁸ Ibidem, s. 1.

¹⁶⁹ Ibidem.

Štulc stanovil požadavek přísného respektování všech originálních částí památky. Dále byl také potvrzen požadavek anastylózy. V jejím duchu bylo možné znovu osadit asi 30 % fragmentů nalezených ve vyzdívkách či v lapidáriu. Asi 25 % článků zůstalo v různé míře poškození zachováno in situ. Zbytek byl třeba doplnit. K rekonstrukci tektonických článků byla zvolena opuka, přičemž starý spongilit od toho nového měl být „*přiměřeně odlišitelný*“.¹⁷⁰

Co se týče rekonstrukce umělecky opracovaných architektonických článků oken, bylo stanoveno, že budou vyrobeny faksimilie těch částí, jejichž výzdoba se neustále opakuje. To se týkalo zejména patek sloupků, palmetových archivolt a hlavic sloupků v oknech na severní zdi paláce. Pro již neexistující části, u kterých by se mohlo jednat o individualizovaný výtvarný projev, bylo doporučeno je doplnit ve stereometrickém tvaru bez ornamentální výzdoby. Toto se týkalo některých náběžníků, u nichž nebylo možné získat prameny vedoucí k hodnověrné rekonstrukci.¹⁷¹ Tento návrh později však nebyl dodržen.

Ačkoli již byla stanovena metoda rekonstrukce – výroba faksimilií, diskuze o vhodnosti tohoto přístupu pokračovaly až do první třetiny 80. let. Část poradní odborné komise se zasazovala o vytvoření novotvarů, typických pro soudobý výtvarný jazyk. Dvě její členky, historičky umění Oliva Pechová a Libuše Dědková, k tomuto účelu přizvaly dva sochaře, Olbrama Zoubka a Miloslava Chlupáče. Oba tito umělci se v té době profilovali jako restaurátoři památek, neboť jim jejich umělecká činnost z ideologických důvodů tehdejšího režimu nebyla dovolena. Nakonec se však od tohoto nápadu upustilo a záměr vytvářet k rekonstrukci kopie originálů přetrvál. Proč tomu tak bylo, má velmi prozaický důvod. Ze vzpomínek Josefa Štulce vyplývá, že tito dva sochaři na počátku osmdesátých let přijeli do Olomouce a celé dopoledne strávili v prvním patře románského paláce prohlížením torz sdružených oken. Když se pak všichni tři soukromě sešli, Zoubek s Chlupáčem upustili od myšlenky se na realizaci podílet. Tvrdili, že se svými novotvary nechtějí zesměšňovat a svým dílem konkurovat jedinečnosti díla románských sochařů, před nimiž se hluboce sklánějí. Podpořili tedy návrh neřídit se zcela Benátskou chartou, ale zůstat u původních plánů týkajících se napodobivé rekonstrukce.¹⁷²

---

¹⁷⁰ Ibidem, s. 7.

¹⁷¹ Ibidem, s. 7–8.

¹⁷² Za hodnotné vzpomínky děkuji doc. Josefu Štulcovi, setkání z 10. 12. 2021 na Národním památkovém ústavu v Praze.

Další diskuze na toto téma se rozhořela v červnu roku 1982. Odpůrcem rekonstrukčních prací byl tentokrát historik umění Ivo Hlobil. Zastával dodání chybějících partií pouze tam, kde to bylo nezbytně nutné. Jinak by se mělo doplňkům spíše vyhnout. Požadoval, aby tam, kde chybí jedna třetina článků, nebylo obnovováno nic. Měly se jen zcelit a zafixovat. U těch částí, kde není zachováno „nic“ (pravděpodobně tím narážel na zcela ztracené náběžníky sloupků některých oken), by se měl použít strohý geometrický tvar.¹⁷³

Později své návrhy rozvinul v samostatném dodatku k zápisu ze zasedání odborné komise ze dne 15. června 1982. Přednesl své vlastní požadavky k restaurování románských sdružených oken. Chtěl rekonstruovat pomocí výdusků z umělého kamene jen ty části, u nichž zůstal zachován pouze konstrukčně nefunkční fragment a u nichž lze původní podobu exaktně určit. Originální pozůstatek paláce by se tak stal součástí tohoto nového celku s tím, že rozdílnost materiálů sama určí, co je původní a co už nikoli. U těch architektonických článků, jež mají dochovanou tektonickou funkci, radil pouze zcelit výrazné jizvy s absencí rekonstrukčních zásahů, a to i bez opakujícího se dekoru. Poškozené části ornamentiky doporučil zásadně neobnovovat. U článků, které nejsou dochovány vůbec, radil dodat doplňky pouze v základních geometrických tvarech bez ornamentiky.¹⁷⁴

Ani Hlobilův návrh neprošel. Již o měsíc později se konala další porada odborné komise, kde bylo s konečnou platností ustanoveno, že nebudou povoleny žádné novotvary se soudobým výtvarným projevem, ani prosté geometrické tvary. Přípuštěny budou pouze faksimilie originálních článků, na kterých bude provedena také imitace stáří.¹⁷⁵

4.3.1. Poznámky k použité metodě anastylózy

Zajímavým výběrem, který byl užit při obnově Přemyslovského paláce, byl požadavek anastylózy [obr. VII]. Tato rekonstrukční metoda spočívá v „*sestavení a obnově zříceného stavebního objektu ze zachovaných částí a článků.*“¹⁷⁶ Byla několikrát použita

---

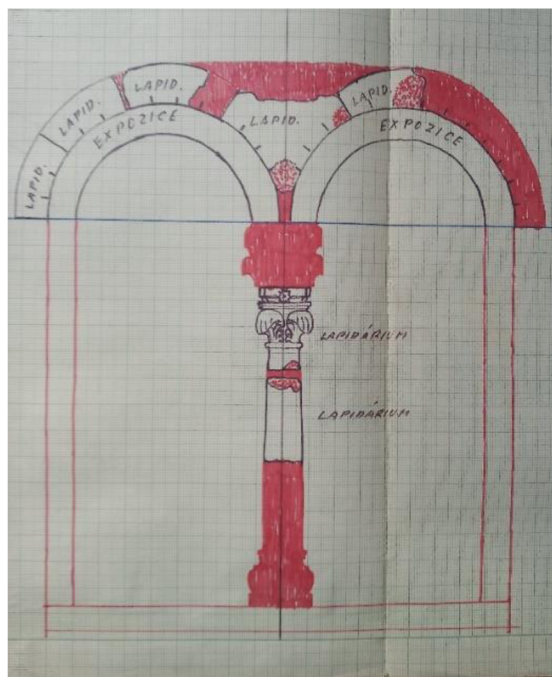
¹⁷³ Zápis z pravidelné porady odborné komise pro řízení prací na obnově torza Přemyslovského paláce z 15. 6. 1982, in: Fond pozůstalosti Aleše Rozehnal, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 71, s. 2.

¹⁷⁴ Ivo Hlobil, *Dodatek k zápisu z pravidelné porady odborné komise pro řízení prací na obnově torza Přemyslovského paláce z 15. 6. 1982*, in: Fond pozůstalosti Aleše Rozehnal, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 71.

¹⁷⁵ Zápis z pravidelné porady odborné komise pro řízení prací na obnově torza Přemyslovského paláce z 20. 7. 1982, in: Fond pozůstalosti Aleše Rozehnal, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 71, s. 2.

¹⁷⁶ Oldřich J. Blažiček – Jiří Kropáček, *Slovník pojmů z dějin umění*, Praha 1991, s. 15.

při restaurování rozvalin antických chrámů a jiné starověké architektury. Například při obnově řeckých chrámů Parthenonu a Erechtheionu, Heraclova chrámu v Agrigentu či Karnaku v dnešním Luxoru. Její výskyt se objevuje i ve vzdálenějších lokalitách. Užila se při restaurování kambodžského chrámového komplexu Angkor Vat či pozůstatků mayského chrámu Chichén Itzá na yucatanském poloostrově.¹⁷⁷ Dále byla použita i při rekonstrukci drážďanského chrámu Frauenkirche, který byl zničen v důsledku bombardování za druhé světové války. V článku č. 15, věnovaném vykopávkám, se k anastyloze vyjadřuje i Benátská charta. Považuje ji za přípustnou za předpokladu, že spojující materiál mezi jednotlivými

Obr. VII Aleš Rozehnal, Plán anastylózy okna č. 1, 1975–1980, perokresba, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 34.

fragmenty bude rozeznatelný. Použití by mělo být minimální a mělo by vést k navrácení formy dané památky a k jejímu zachování.¹⁷⁸ Posléze se tento přístup rozšířil i na mladší památky, jako je například renesanční zámek Gaillon v Normandii, publikovaný v časopise *Zprávy památkové péče* v době rekonstrukce Přemyslovského paláce.¹⁷⁹ Dodnes však tato metoda nepatří při rekonstrukci památek k často užívaným způsobům rehabilitace staveb. Důvodem je její náročnost a mnohdy malé dochování zlomkových originálních článků stavební památky. Kromě olomouckého románského paláce byla na území dnešní České republiky anastyloza použita například při opravě gotického arkýře Staroměstské radnice v Praze.¹⁸⁰

V případě Přemyslovského paláce hrál velkou roli vysoký počet použitelných fragmentů, nacházejících se v lapidáriu Krajského vlastivědného muzea v Olomouci.

¹⁷⁷ Seznam světového dědictví rekonstruovaného za použití anastylózy lze najít na této adrese: <https://www.worldheritagesite.org/connection/Restored+by+anastylosis>, vyhledáno 31. 7. 2022.

¹⁷⁸ <https://www.icomos.cz/images/dokumenty/benatska-charta.pdf>, vyhledáno 31. 7. 2022.

¹⁷⁹ K tomuto tématu například: Jan Bukovský, Zámek Gaillon v Normandii. Uplatnění anastylózy při rehabilitaci vrcholného díla rané renesance, *Zprávy památkové péče* XXXIX, 1979, s. 276–278 a 288.

¹⁸⁰ Ondřej Šefců, Staroměstské náměstí jako učebnice památkové péče, *Zprávy památkové péče* LXXV, č. 3, 2015, s. 250–253, cit. s. 252.

Dále také počet nálezů druhotně zazděných úlomků v mladším zdivu a ve vyzdívkách románských sdružených oken. Použití anastylózy bylo v případě obnovy olomoucké románské rezidence šťastnou volbou. Došlo tím k maximálnímu možnému využití všech dochovaných a dostupných originálních článků. Tím byl zajištěn maximální respekt ke všem původním částem stavby, což byl jeden z nejdůležitějších požadavků, jež byly uvedeny v Metodických směrnících. Dále došlo ke snížení počtu článků, jež by jinak musely být rekonstruovány (v případě užití Wagnerovy syntetické metody).

5. Památková obnova paláce a práce Aleše Rozehnalá

Vzápětí po dokončení průzkumů a po zvolení způsobu, jak budou doplňovány chybějící kamenosochařské části, se započalo s vlastní obnovou památky. Ta s sebou nesla několik otázek, jež jsou natolik zajímavé, že jim budou věnovány řádky v následujících kapitolách. V předchozích pasážích byla obsažena především restaurátora vlastní badatelská činnost. Té se věnoval, jak se z jeho pozůstalosti ukazuje, do konce sedmdesátých let – tedy do doby, než se naplno rozběhla rozsáhlá rekonstrukce sdružených oken. V následujících kapitolách bude nastíněna naopak praktická, restaurátorská práce Aleše Rozehnalá. Tato část práce si klade za úkol rekonstruovat nejen Rozehnalovu práci, ale i jeho uvažování nad obnovou paláce a rekonstrukcí ztracených částí. Zaměří se na restaurátora intervenci ke způsobu restaurování Přemyslovského paláce. V nadcházejících podkapitolách bude také odhaleno, jak Aleš Rozehnal vnímal požadavky odborné komise zasedající k pravidelným poradám ohledně obnovy paláce. Text také představí, kterou část rezidence považoval za natolik cennou, že jí přisuzoval právo na větší památkovou ochranu než u ostatních částí objektu.

5.1. Reverzibilita a otázka vhodnosti materiálu rekonstruovaných částí

Jedním z nejdůležitějších obecných požadavků k restaurování jakékoli památky či uměleckého díla je ten, který ukládá, aby byly všechny provedené sekundární zásahy reverzibilní. Týká se to nejen retuší u děl obrazového charakteru, které je radno provádět na tmelu, ale i soch, plastik a kamenosochařsky zpracovaných architektonických

článků. Vratnost takových zásahů pomáhá ctít originál, který by mělo být možné, po odstranění všech správně provedených doplňků, navrátit do předchozího, zubem času poznamenaného stavu. Dále je vhodné, aby všechny doplněné části byly snadno odlišitelné od původních. Tyto zásady ošetřuje přímo Benátská charta, která ve svém dvanáctém odstavci stanovuje, že „náhrady za chybějící části památky [...] musí být rozlišené od originálu, aby restaurování nefalzifikovalo uměleckou či historickou skutečnost.“¹⁸¹

Když bylo stanoveno, že pro obnovu Přemyslovského paláce v Olomouci bude zvolena památková metoda syntetická, která navrátí ruinám sdružených románských oken punc celistvosti a nepoškozenosti, bylo nutné začít přemýšlet o materiálu, jímž budou rekonstruované části doplněny. Počítalo se i se zajištěním odlišnosti dodatků od originálu. Na poradách odborné komise z druhé poloviny sedmdesátých let se diskuze k tomuto tématu opakovaly hned několikrát. Jan Sokol v květnu roku 1975 doporučoval doplňky realizovat v umělém kameni, nikoli opuce.¹⁸² Ze zápisů Aleše Rozehnalů však vyplývá, že když zkušebně složil dochované fragmenty okna č. 2, dostal od členů odborné komise příkaz, aby chybějící partie začal tesat v opuce, aby se tím prověřila vhodnost tvořit v ní rekonstrukce ztracených částí.¹⁸³ Původní návrh byl tedy změněn a jako rekonstrukční materiál byla zvolena opuka, strukturálně odlišená od původních článků.¹⁸⁴ Změna nastala zase o dvě léta nato, když Metodické směrnice Josefa Štulce k tomuto účelu doporučovaly umělý kámen.¹⁸⁵ Pojivo tohoto umělého kamene bylo také problematické. Bylo nutné spolehlivě zajistit reverzibilitu, aby doplněné části bylo možné bez jakýchkoli mechanických poškození od románského spongilitu oddělit.

Již v roce 1978 se Aleš Rozehnal pokusil vytvořit rekonstrukci celého jednoho okna. Šlo o střední okno přechodu palácové budovy, jež bývá v literatuře a pramenech označováno číslem 1. Fragmenty z něj, které byly zachovány v lapidáriu Krajského vlastivědného muzea Olomouc (dále jen KVMO), plánoval plně využít. Zhotovil technický výkres v měřítku 1:1, jehož pomocí vyplynulo v přesných proporcích umístění všech kusů, jež bylo potřeba vyrobit nově. Následně doplnil jedenáct chybějících kusů ze

---

¹⁸¹ <https://www.icomos.cz/images/dokumenty/benatska-charta.pdf>, vyhledáno 18. 8. 2022.

¹⁸² Zápis z porady o koncepci obnovy románských oken Přemyslovského paláce v Olomouci z 17. 5. 1975, in: Fond pozůstalosti Aleše Rozehnalů, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 85, s. 1.

¹⁸³ Aleš Rozehnal, *Prozatímní složení kompletního levého spodního záklenku okna č. 2 z nalezených částí* (zpráva o průběhu restaurování), 1976, in: Fond pozůstalosti Aleše Rozehnalů, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 10, podsložka s nadpisem 1975-76, s. 1.

¹⁸⁴ Zápis z jednání z kontrolního dne o postupu prací na Přemyslovském paláci v Olomouci, 21. 9. 1977, in: Fond pozůstalosti Aleše Rozehnalů, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 87, s. 1.

¹⁸⁵ Štulc 1979 (pozn. 167), s. 7.

spongilitu, který byl podobný tomu románskému. Ten získal na základě objednávky investora z lomu v Mutějovicích u Rakovníka. Přímo v lomu kámen přitesal a jak se sám vyjádřil, do Olomouce jej přivezl ve vlastním autě. Tvarování doplňků pak prováděl ve svém ostravském bytě.¹⁸⁶ Restaurátor si také z vlastních badatelských důvodů dal vyrobit románské nářadí, teslice, známé z dobových iluminací. Zvolil takové, které měly dvojí příčné či podélné ostří. Zjistil, že k tvarování opuky jsou tyto nástroje velice dobré a ze stop, které při práci zanechávaly na zdivu poznal ty, které našel na zdivu Přemyslovského paláce. Ty prozrazují, že je románští stavitelé opravdu používali.¹⁸⁷ Původní i doplněné části oken složil dle instrukcí komise nasucho do provizorní polohy dle kamenožezu. Takto dokončenou zkušební rekonstrukci měla příští rok posuzovat odborná komise.

Z těchto zápisů vyplývá, že Rozehnal zvolil jako materiál opuku, vzhledově se blížící spongilitu (což je mj. druh opuky), užitému k realizaci původních článků. Posuzovány byly pak zejména nově zhotovené tesané archivolty. Komise tento způsob vyhodnotila jako nevhodný, a proto její členové doporučili metodu odlitků z umělého kamene. Naznali, že v opuce se budou rekonstruovat jen tektonické části oken, zatímco zdobné prvky, jako například archivolty, ostění či nadlehčovací oblouky už nikoli. Dále bylo sděleno, že pro urychlení restaurátorských prací, které se stále protahovaly, bude zapotřebí jmenovat dalšího pracovníka, jenž by vyráběl faksimilie.¹⁸⁸ Tím se stal sochař Jiří Živný (*1954).¹⁸⁹ Dále již na rekonstrukcích pracoval Ladislav Werkmann (*1941) [obr. 20].

Diskuze ohledně vhodného materiálu se opět rozhořela počátkem osmdesátých let. V roce 1982 byl rekonstruovaný náběžník z částečně zachovaného okna č. 9 shledán jako nepovedený a komise nařídila jeho vyjmutí. Byl totiž vytvořen z umělého kamene s pojivem na bázi cementu, což se jevilo jako problematické. Někteří odborníci se totiž obávali, že cement v doplňcích může negativně působit na originál, vpíjet se do něj a tím způsobovat jeho degradaci. Nový dodatek měl být výduskem na bázi pryskyřice, na kterém bude navíc provedena imitace stáří.¹⁹⁰ Bylo dále ustanoveno, že všechny

---

¹⁸⁶ Aleš Rozehnal, *Restaurátorská zpráva o pracích provedených v roce 1978* (restaurátorská zpráva), 1979, in: Fond pozůstalosti Aleše Rozehnal, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 10, podsložka s nadpisem 1978, s. 1–3.

¹⁸⁷ Ibidem.

¹⁸⁸ Zápis z mimořádné porady o koncepci restaurace románských stěn prvního patra Přemyslovského paláce v Olomouci, 16. 2. 1979, in: Fond pozůstalosti Aleše Rozehnal, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 87.

¹⁸⁹ K Jiřímu Živnému například: <https://cs.isabart.org/person/1639>, vyhledáno 21. 8. 2022.

¹⁹⁰ Zápis z pravidelné porady odborné komise pro řízení prací na obnově torza Přemyslovského paláce z 20. 7. 1982, in: Fond pozůstalosti Aleše Rozehnal, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 71, s. 2.

následující rekonstrukční části na sdružených oknech budou realizovány pomocí výdusků v umělém kameni dle analogických detailů, jež se dochovaly na jiných místech paláce. Měly mít také tmavší odstín, za účelem jejich odlišení od starého přírodního kamene.¹⁹¹ To se záhy však ukázalo, zřejmě z povahy umělého materiálu, jako nereálné. Aleš Rozehnal navíc členy komise stále ubezpečoval, že reverzibilita je spolehlivě zajištěna a v budoucnu bude možné doplňky od originálu bezpečně oddělit.¹⁹²

Kvůli obavám o negativním dopadu použití různých pojiiv umělého kamene si odborná komise vyžádala posudek materiálů z fyzikálně-chemického hlediska. Z něj vyplynulo, že při užití cementu nebo epoxydové pryskyřice není rozdíl, pokud nebudou tyto části vystaveny přímému povětrnostnímu působení. V opačném případě by u cementových dodatků, které se do exteriéru nedoporučují, mohlo dojít k objemovým změnám a degradaci. Pojivo z pryskyřice je však prodyšnější a degradace se projevuje jen mírným tmavnutím.¹⁹³

Padlo tedy rozhodnutí vyrobit doplňky výdusků z umělého kamene na bázi epoxidové pryskyřice. Úkolem jej dostal vyrobit nově zainteresovaný sochař Jiří Živný. Ten vyzkoušel několik variant jeho zhotovení takovým způsobem, aby se co nejvíce podobal původnímu materiálu oken. Nejlepšího výsledku dosáhl tak, že jako hlavní přísadu zvolil rozemleté porcelánové talíře.¹⁹⁴ Z této hmoty vytvářel faksimilie zdobných článků, načež je Aleš Rozehnal sestavoval in situ a upevňoval k sobě.

Míra poškození a degradace oken, zejména těch zcela či alespoň z větší části restaurovaných, která byla přímo vystavena povětrnostním vlivům, se vyřešila jejich zasklením z exteriérové strany. Reverzibilitu však nebylo do dnešního dne možné ověřit. I přes Rozehnalovo tvrzení a ujišťování, že bezpečné oddělení bude možné, to není tak docela pravda. Značná část nově doplněných částí z umělého kamene, jako jsou například sloupky sdružených oken, má dnes nosnou funkci a jejich odstraněním by se nenávratně poškodila statika. Proběhla také úprava omítek na rozsáhlé části zdíva po celém objektu za účelem lepší orientace a zřetelnosti pro veřejnost a také pro lepší prezentaci románských oken. U ní je úplné odstranění taktéž sporné. Vrátit památku do stavu před

---

¹⁹¹ Ibidem.

¹⁹² Zápis z pravidelné porady pro řízení prací na obnově torza Přemyslovského paláce, 5. 10. 1982, in: Fond pozůstalosti Aleše Rozehnala, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 71, s. 2.

¹⁹³ Odborný posudek technologie (strojopis), 24. 9. 1982, in: Fond pozůstalosti Aleše Rozehnala, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 71.

¹⁹⁴ Za vzpomínku děkuji doc. Josefu Štulcovi.

restaurováním, do doby před úpravami v šedesátých letech minulého století, či dokonce do doby objevení románské výzdoby Karlem Biefelem v roce 1867, je již nemožné.

5.2. Restaurátorovo zapojení do koncepce památkové obnovy, diskuze o autenticitě a dnešní úhel pohledu

S tím, že se budou rekonstruovat chybějící, v minulosti úplně zničená či vyjmutá okna, se počítalo už od počátku památkové obnovy. Týkalo se to především oken č. 1, které bylo vyjmuté při regotizaci Gustavem Merettou kvůli realizaci neogotického piliře. Dále okna č. 6 a 10, která byla zničena či rozebrána. U nich se však ve zdivu dochovaly alespoň nějaké stopy.

Nejkomplikovanějším případem byla právě rekonstrukce okna č. 1. Toto jižní okno, nacházející se na přechodu mezi palácem a katedrálou, otevřené přímo do směru Václavského náměstí, bylo na rozdíl od předchozích zmíněných vyjmuté zcela. Bylo nahrazeno neorománským zdivem, doplněným falešnými spárami. Jeho znovuvytvoření vyžadovalo vybourat toto merettovské zdivo o ploše 2,5×3 metry. Po jeho zasazení do zdiva by se nacházelo mezi interiérem paláce a náměstím sv. Václava a bylo by přímo vystaveno povětrnostním vlivům. Ty představují nebezpečí kvůli rychlejší postupující degradaci. Aby k tomu nedošlo, muselo by se okno zasklít skleněnou plentou představenou před líc zdiva. Právě s tím měl Rozehnal největší problém, vnímal to jako vážné narušení architektonicko-estetického působení.¹⁹⁵

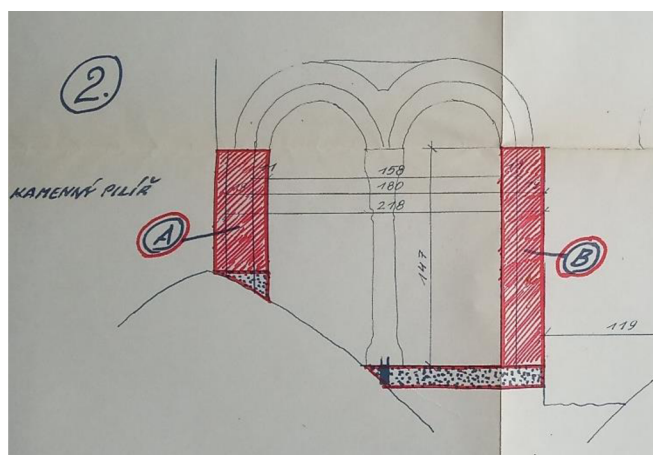
Vytvořil proto vlastní návrh rekonstrukce a prezentace tohoto okna. Nepočítal s vybouráním otvoru do zdi, nýbrž problematiku pojal způsobem, které by okno představilo veřejnosti jako muzejní exponát. Dle jeho návrhu by se nejprve mělo užít všech dochovaných fragmentů z lapidária KVMO, které dle měření a analýzy prokazatelně pocházely z tohoto okna. Ty měly být zabudovány do jeho rekonstrukce a mělo dojít v jejich maximálnímu využití. Zbytky, které se nedochovaly, restaurátor navrhl rekonstruovat dle platných zvyklostí. Okno ale neplánoval vložit do zdi, počítal s jeho osazením v blízkosti původního místa. Mělo být předsunuto cca 60 cm před zdí,

---

¹⁹⁵ Aleš Rozehnal, *Restaurátorská zpráva o pracích provedených v roce 1978* (restaurátorská zpráva), 1979, in: Fond pozůstalosti Aleše Rozehnal, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 10, podsložka s nadpisem 1979, s. 12.

což je původní síla románského zdiva.¹⁹⁶ Zajímavé je, že ač se Rozehnal velmi zasazoval o to, aby se v případě nedochovaných částí památky tvořily faksimilie, u rekonstrukce tohoto okna tomu bylo jinak. Nedochovaný náběžník chtěl realizovat jako kamenný blok, který by sice měl proporce jako ostatní in situ zachované, ale bez jakékoli ornamentiky. Jedna taková zkušební fotografie byla dokonce nalezena v pozůstalosti [obr. 21]. Sloupek v okně měl být vytvořen na stejném principu. Osazeny měly být na prostou betonovou desku, která měla být nápodobivá jen do určité míry. Autor se zde v duchu Benátské charty snažil výrazně odlišit novodobé doplňky od použitých fragmentů, které se chystal metodou anastylózy znovu navrátit do jejich původní lokace. Nezodpovězenou otázkou zůstává, proč se o to ojedinele zasazoval jen v případě tohoto konkrétního okna.

Návrh předsadit okno před zeď, jak je prezentován Rozehnalem v jeho zprávě, se zprvu jeví jako celkem vhodný. Čteme-li však text dále, dostává tento nápad mírný punc bizarnosti. Zaklenutí předsazeného okna se mělo držet na dvou pilířích, jejichž výška by odpovídala výšce ostění sousedních románských oken. Jeho levý, širší pilíř měl být založen na betonovém bloku, který by vyrovnal svah přítomné klenební kápě. Dále by byl napojen na Merettův kamenný neogotický pilíř. Pravý by byl z cihel [obr. VIII].¹⁹⁷ Tento složitý, nápadný a zřejmě i nepřilíh elegantní plán nebyl komisí přijat a okno bylo rekonstruováno klasickou formou v plném rozsahu do vybourané zdi, kde bylo následně uzavřeno ochrannou skleněnou plentou, [obr. 22 a 23].¹⁹⁸

Obr. VIII Aleš Rozehnal, Plán rekonstrukce okna č. 1 (ořezáno), 1980, perokresba, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 87. Písmena A a B jsou značeny pilíře z bílých cihel.

¹⁹⁶ Aleš Rozehnal, *Úprava jižní strany západního románského zdiva a příprava k částečné rekonstrukci zaniklého jižního okna* (restaurátorská zpráva), 1980, in: Fond pozůstalosti Aleše Rozehнала, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 85, s. 1.

¹⁹⁷ Ibidem, s. 2.

¹⁹⁸ K zasklení oken Přemyslovského (Zdikova) paláce např.: <https://www.sochyamesta.cz/zaznam/18205>, vyhledáno 21. 10. 2022.

architekt Jan Sokol hned na jednom z prvních zasedání odborné komise v roce 1975.¹⁹⁹ Faksimilie okna č. 1. byly vytvořeny dle dochovaných analogií včetně ornamentálních částí, navíc na nich byla vytvořena imitace stáří. Otázkou zůstává, zda to byl legitimní zákrok. Z pohledu dnešní praxe památkové péče je nutné respektovat a chránit všechny hodnotné vrstvy dané památky, což jsou v tomto konkrétním případě i ty partie, které byly realizovány Gustavem Merettou za novogotické přestavby. Již na počátku jednání o obnově Přemyslovského paláce se stanovilo, že všechny mladší vrstvy stavební historie než gotické, jsou znehodnocující, proto na jejich ochranu bude brán menší zřetel.²⁰⁰ Vybouráním zdiva pro vytvoření sdruženého okna, které bylo z větší části pouhou kopií – byť s využitím původních fragmentů – se zničila část objektu z osmdesátých let 19. století, která mohla být sama o sobě považována za památku vyžadující ochranu. Rozehnalův návrh tento kus neorománského zdiva respektoval a snažil se jej zachovat, avšak neúspěšně. Na druhou stranu by rekonstrukce dle jeho návrhu mohla působit rušivě a vyvolávat dojem skládačky. Na znovuvyužití dochovaných fragmentů a uplatnění didaktické funkce okna by ale došlo v obou případech rovným dílem.

Na debatu ohledně autenticity doplňků došlo zejména u rekonstrukce okna č. 10, které se nachází v severním traktu paláce v bývalém velkém sálu. Jeho vnitřní část se vůbec nedochovala, zůstaly jen zbytky ostění. I u něj se stanovilo, že bude rekonstruováno v plném rozsahu formou faksimilií v rámci esteticko-uměleckého významu památky s didaktickým aspektem. Na poradě odborné komise padla poznámka, že byla stanovena varianta rekonstrukce v tzv. „volném smyslu“.²⁰¹ Proti tomuto záměru se ohradil Miloš Stehlík, který namítl, zda se rekonstruované doplňky neblíží spíše falzům, zejména když je na nich provedena imitace stáří. I rekonstruovaná památka musí být čitelná. Přidal se i Ivo Hlobil, který považoval barevné odlišení doplňků od originálu za nedostatečné. Jelikož se velká část komise klonila k rozhodnutí okno plně rekonstruovat, Ivo Hlobil, jako jeden z mála těch, kteří vyslovili přímý nesouhlas, byl vyzván k vlastnímu vyjádření a k předložení jiného řešení. V něm upozornil na to, že toto okno je v interiéru zacloněno

---

¹⁹⁹ Zázpis z porady o koncepci obnovy románských oken Přemyslovského paláce v Olomouci z 17. 5. 1975, in: Fond pozůstalosti Aleše Rozehnalá, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 85, s. 1.

²⁰⁰ Štulc (pozn. 167), s. 1.

²⁰¹ Zázpis z pravidelné porady odborné komise pro řízení prací na obnově torza NKP Přemyslovský palác v Olomouci z 8.–9. 2. 1983, in: Fond pozůstalosti Aleše Rozehnalá, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 146, s. 9.

vestavěnou gotickou chodbou, proto je možné na něj nazírat pouze ze šikmého pohledu. Z tohoto důvodu se mu jevila rekonstrukce v plném rozsahu jako zbytečná.²⁰²

Pro komparaci s moderními zásadami památkové péči je zajímavá zejména následující pasáž z Hlobilova vyjádření. Uvedl v ní, že z tohoto okna nebyly dochovány fragmenty, které by se anastylózou daly zařadit do jeho rekonstrukce. Ta by v takovém případě zvýšila „[...] *již tak přílišný rozsah novodobých doplňků*.“²⁰³ To by dle něj vedlo k potlačení originálu. Obával se, že by mohla vzniknout pouhá napodobenina dvou zdí románského paláce.²⁰⁴

Jelikož se nedochovaly fragmenty, jejichž pomocí by se dalo blíže určit, jaké bylo umělecké ztvárnění kamenosochařsky upravených architektonických částí okna, je provedení rekonstrukce ideově sporné. Přestože padly návrhy je dotvořit umělecky pojatými novotvary, byla napříč všem námitkám zvolena rekonstrukce ve smyslu zhotovení faksimilie.²⁰⁵ Byly osazeny výdusky z umělého kamene a jako zdroje pro ně posloužily okolní okna [obr. 24].

K rozhodnutí pro znovuvytvoření tohoto okna vedly členy komise tři základní aspekty – architektonický, urbanistický a muzejní.²⁰⁶ V tomto případě však nemohla být rekonstrukce obhájena tvrzením, že pomocí anastylózy dojde k zařazení originálních fragmentů na jejich původní místo. Bohužel se také, jak se správně Ivo Hlobil obával, navýšila četnost nepůvodních doplňků. Jejich rozlišení od originálu se dá považovat za málo kontrastní. Didaktická funkce je, s přilehnutím k upozornění, že okno lze nazírat pouze z určitého úhlu, taktéž sporná. Jako neproblematičtější se z dnešního pohledu může zdát doplnění vnitřního členění okna, které bylo nenávratně ztraceno, o novotvary inspirované členěním okolních oken. V tomto případě by snad bylo vhodnější respektovat zásadu Benátské charty, která nabádá k tomu, aby restaurování (v tomto případě rekonstrukce) skončila tam, kde začíná hypotéza. Tyto ztracené části mohly být totiž individualizované a jejich vzhled se mohl vymykat vzhledu těch z ostatních oken. Podíváme-li se na tuto problematiku optikou dnešní české památkové péče, kdy se (přínejmenším v teorii) preferuje konzervace a požadavky na restaurování uměleckých

---

²⁰² Ivo Hlobil, příloha k zápisu z jednání odborné komise SÚPPOP Praha pro obnovu NKP Přemyslovský Palác v Olomouci, která se konala 28. 2. 1984, nedatováno, in: Fond pozůstalosti Aleše Rozehnal, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 11.

²⁰³ Ibidem.

²⁰⁴ Ibidem.

²⁰⁵ Zápis z pravidelného jednání poradní komise SÚPPOP Praha pro obnovu NKP Přemyslovský Palác v Olomouci, 28. 2. 1984, in: Fond pozůstalosti Aleše Rozehnal, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 11, s. 2.

²⁰⁶ Ibidem, s. 1.

děl a staveb jsou přísnější, je možné, že by dnes již toto rozhodnutí neprošlo. Sám předseda umělecké komise ustanovené pro dohled nad restaurováním Přemyslovského paláce, Josef Štulc, hledí s odstupem let na problematiku rekonstrukce daleko přísněji. V článku o autenticitě památky, napsaném téměř s dvacetiletým odstupem, zdůrazňuje, že „[...] *rekonstrukce památky musí vycházet z naprosto spolehlivě doložené (ne pouze hypotetické) představy podoby obnovovaných částí uměleckého díla.*“²⁰⁷ To v tomto případě nebylo dodrženo. Byl však brán ohled na syntetické působení stavby, jakéhosi genia loci, jenž by byl možná porušen fragmentarizovaným vzezřením stěny s románskými okny.

Odmítnuté řešení však mohlo mít svá pozitiva. Okno bylo, jak už v tomto textu několikrát zaznělo, pohledově zřetelné jen z určitého úhlu. Toto umístění je vhodné pro prezentaci jeho nerekonstruované podoby, která by návštěvníkům mohla poskytnout pohled na skutečný stav zachování některých částí paláce. Šlo by o efekt, kdy by byl analytickou cestou ztvárněný velmi názorný příklad efektivnosti památkové péče. To je však jen návrh aplikace nynějších možností či trendů.

Dalším příkladem je použitý materiál doplňků. Byly zvoleny výdusky vytvořené z umělého kamene. V dnešní době převládá názor, že doplňky památky by měly respektovat původní, tradiční materiály a metody.²⁰⁸ To měla být v tomto případě opuka, přesněji řečeno spongilit. Dle Charty z Burry, vydané v roce 1979, čili v době, kdy byla obnova olomouckého paláce v plném proudu, je možné tradiční materiál nahradit doplňky z materiálů moderních. Je to však podmíněno vědeckými důkazy a zkušeností.²⁰⁹

Vzhledem k výběru umělého materiálu lze konstatovat, že byla zvolena druhá varianta. Výhodou by mělo být jednodušší odlišení originálu od dodatku a také snadná reverzibilita, což ovšem ještě nebylo možné dokázat. I reverzibilita v dnešní době bývá zpochybňována – zejména to, zda je opravdu vůbec proveditelná. Jednotlivé látky na sebe navzájem působí a není zcela možné, aby na sobě nezanechaly žádné stopy. To se týká především restaurování maleb, kde mezi pigmenty a barvivy dochází k interakci jednotlivých chemických složek. Reverzibilita doplňků stavebních památek, jako například zde románských oken, je problematická z jiného důvodu. Jde o statiku, která by odstraněním rekonstruovaných nosných částí – sloupků, hlavic či náběžníků – byla

---

²⁰⁷ Josef Štulc, Autenticita památky a problém její rekonstrukce, *Zprávy památkové péče* LXI, č. 8, 2001, s. 242–247, cit. s. 247.

²⁰⁸ Ibidem, s. 242.

²⁰⁹ Jana Poláková (ed.), *Mezinárodní dokumenty o ochraně kulturního dědictví I*, Praha 2007, s. 112.

poškozena. Sdružená okna v Přemyslovském paláci ještě po ukončení památkové obnovy rozebírána nebyla, proto prozatím nebylo možno dokázat, zda lze umělý kámen odstranit od originálních částí jednodušeji než přírodní.

Otázka, zda konzervovat, či restaurovat nebo dokonce rekonstruovat památky je stále živá (připomeňme si například nedávný případ rekonstrukce Mariánského sloupu na Staroměstském náměstí v Praze či rekonstrukce slunečních hodin na fasádě olomoucké radnice). Diskuze na toto téma se znovu a znovu objevují v odborných kruzích. Obě metody mají a vždy budou mít zastánce i odpůrce, kteří budou vznášet argumenty pro a proti. Snad nebudeme daleko od pravdy, když připustíme, že památkáři se ohledně této problematiky nikdy zcela neshodnou. Ačkoli většina členů kontrolní komise Přemyslovského paláce byla pro rekonstrukční práce, oponovali jim zastánci metody konzervace. Byl jím například Miloš Stehlík, který ještě na zasedání v únoru roku 1983 tvrdil, navzdory probíhající rekonstrukci, že „[...] *Přemyslovský palác je a má zůstat torzem.*“²¹⁰

Aleš Rozehnal zastával velmi kladný postoj k rekonstrukci okna č. 10. Vedla ho k tomu jeho dokladová (historická) hodnota. Důrazem na celek chtěl poukázat na příklad fenoménu raně středověkých paláců se sérií arkádových oken. Dále přispěl také fakt, že okolní okna č. 9 a č. 11 byla restaurována s plnou okenní konstrukcí, a proto by působilo v exteriéru neharmonicky, kdyby toto okno mezi nimi bylo ponecháno ve fragmentární podobě. Tato argumentace je ale velmi dobře napadnutelná tvrzením, že severní venkovní fasáda paláce je už stavební historií tak poznamenaná, že působí chaoticky a nečitelně sama od sebe [obr. 25]. Své názory Rozehnal prezentoval v *Návrhu na úpravu vnitřního líce severního zdiva*, zaslané členům odborné komise v dubnu roku 1983.²¹¹ V tomto dokumentu se také, v návaznosti na možnosti rekonstrukce tohoto okna, otevřeně vyjádřil k anastylóze užitě při obnově Přemyslovského paláce. Poukázal na to, že během dlouhé stavební historie došlo k rozptylu originálních románských článků. Proto zlomky románských oken a jejich ornamentiky, které byly objeveny ve vyzdívkách okenních otvorů, nemusejí pocházet z místa vyzdívky toho okna, ve kterém se našly. Tuto jistotu měl pouze u oken č. 2, 6 a 7, kde úlomky k zachovaným částem in situ k sobě navzájem

---

²¹⁰ Zápis z pravidelné porady odborné komise pro řízení prací na obnově torza NKP Přemyslovský palác v Olomouci z 8.–9. 2. 1983, in: Fond pozůstalosti Aleše Rozehnal, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 146, s. 14.

²¹¹ Aleš Rozehnal, *Návrh na úpravu vnitřního líce severního zdiva* (zpráva k nadcházejícímu restaurování), in: Fond pozůstalosti Aleše Rozehnal, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 143, s. 8.

doléhaly lomovými částmi. V ostatních případech byly nalezené fragmenty vloženy tam, kde se hodily pro zařazení na potřebné místo.²¹² Upozornil, že olomoucká okna jsou, kromě některých ornamentálních částí, budována na principu podélné pravolevé a příčné řezové, předozadní symetrie. To prý umožnilo jakousi prefabrikaci ze strany románských mistrů, kteří některé části realizovali předem a posléze osazovali až na místě.²¹³ To by určitým způsobem možnosti olomoucké anastylózy opravňovalo.

Pro bližší diskuzi ohledně posouzení autenticity je však důležitá následující citace, která byla od Aleše Rozehnalova převzata z výše zmíněného textu: „*Poškozená okna jsou zrekonstruována zčásti jako kulisy pro jeden pohled, takže se nerekonstruuje románská stereotomie na zadní straně velkého oblouku oken. [...] (To) způsobuje, že anastylóza a restituce olomouckých oken může a musí používat téhož principu, podle něhož lze například v současné době sestavit z vraků několika defektních vozidel téže tovární značky jedno vozidlo pojízdné, výběrem a sestavením fungujících součástek a dílů.*“²¹⁴

Obecně platí, že každá památka je jedinečná, každá musí být posuzována individuálně s přihlédnutím k jejím uměleckým a historickým hodnotám. Obnova památky proto musí být tzv. „ušita na míru“ každému dílu či objektu. Není možné jednoduše generalizovat, která metoda představuje jediný správný výběr. Cesta památkové péče o Přemyslovský palác byla zvolena v době, kdy syntéza Václava Wagnera měla svoje zastánce. V jejím duchu se nesly ve stejném čase, tj. v sedmdesátých letech minulého století, obnovy pražského Domu U Kamenného zvonu a na zámku v Litomyšli.²¹⁵ Hodnota Přemyslovského paláce nebyla vyjádřena ukázkou zubem času poznamenaného torza dvou dochovaných románských křídel, nýbrž jejich navrácením do (přibližně) původní, esteticky uspokojivé podoby. Ta demonstrovala práci raně středověkých umělců a stavitelů a měla představovat jakousi didaktickou ukázkou románské architektury a sochařství v českých zemích. Tomuto záměru muselo ustoupit rozhodnutí nedomodelovat okna, jež se nezachovala, ačkoli to znamenalo nárůst nepůvodních doplňků památky. O nich se autorka této práce odváží tvrdit, že by se s nimi v dnešní době, alespoň u těch částí, kde nebyla zcela známá původní podoba, zacházelo opatrněji. Rekonstrukce zcela nebo z velké části zaniklých či výrazně pozměněných památek se provádějí i v dnešní době. Nedávná studie autorky Věry Kučové a Petry

---

²¹² Ibidem, s. 6–7.

²¹³ Jde o Rozehnalovu interpretaci. – Ibidem, s. 7.

²¹⁴ Ibidem.

²¹⁵ Štulc 2001 (pozn. 17), s. 375–386.

Kroupové prozradila, že se v současnosti stále využívají a nevyhýbají se mnohdy ani památkám zapsaným v Seznamu světového a kulturního dědictví (UNESCO).²¹⁶ Jde například o stavby či historická centra měst, k jejichž poničení či úplné ztrátě došlo během válečných konfliktů. Zde lze jmenovat třeba most v Mostaru na území dnešní Bosny a Hercegoviny nebo již výše několikrát jmenovaný chrám Frauenkirche v Drážďanech. Jejich rekonstrukce se nesla v duchu obnovy národní identity po ozbrojeném konfliktu, což je zcela jiný případ než obnova Přemyslovského (Zdíkov) paláce v Olomouci. Chrám Frauenkirche má na rozdíl od olomouckého příkladu barvou stavebního kamene zřetelně odlišené nové a původní části, jež byly anastylózou při rekonstrukci zahrnuty zpět na své původní místo.

Obr. IX Rekonstrukce okna č. 10, 1980–1983, fotografie, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 236.

Tvorba některých faksimilií Přemyslovského paláce představovala velmi komplikovaný proces. Například při rekonstrukci patky již výše zmíněného, téměř nezachovaného okna č. 10 [obr. IX], jejíž předloha se nedochovala (a tedy rekonstrukce nemohla být stoprocentně autentická), byla jako vzor použita patka s drápky zdobenými ptačí nožkou. Ta se nacházela v Olomouci (a to na okně č. 5), avšak byla tak špatně zachovaná, že Rozehnal raději k tomuto účelu raději vytvořil kopii stejného typu sloupové patky, která byla nalezena ve zdivu hradu Melice. O věrohodnosti takto zhotovené rekonstrukce by se daly vést diskuze. Vždyť fragmenty z Melice jsou s největší pravděpodobností příbuzné, možná i analogické s těmi olomouckými, s jistotou to však určitě tvrdit nelze. Odborná komise požadovala zde vyrobit patku s drápky, protože chtěla, aby veřejnosti byly prezentovány všechny známé typy zde zachované či nalezené ornamentiky. Náběžník, který byl také ztracen a jeho původní vzhled nebyl znám, byl domodelován. Jeho vrchní část je dle Rozehnala vysoce autentická, neboť zde byl použit obloučkový vlys a pás vejcovce, dobře známý z okolních oken. Spodní část už je autentická výrazně méně, neboť na ní byl vytvořen ornament s trojbřitou lombardskou

²¹⁶ Věra Kučová – Petra Kroupová, Světové dědictví a jeho rekonstrukce: ohrožení autenticity, či posílení identity?, in: *Zprávy památkové péče* LXXXII, č. 2, 2022, s. 163–178.

páskou a spirálním vírem zakončené polopalmety. Takový článek v objektu byl nalezen, na oknech se však nikde nenachází.²¹⁷

Zvolením těchto vzorů k realizaci rekonstrukce byla rozšířena didaktická funkce památky, neboť je zde demonstrována většina typů ornamentiky, která se v pozůstatku románského paláce nacházela. Také estetická složka byla maximalizována, protože palác dostal punc nepoškozenosti a perfektního zachování. Dle pater účinkoval také dojmem stylové čistoty, jelikož v přízemí je představena gotická stavební fáze, v poschodí románská. Stalo se tak ale na úkor snížení autenticity památky, která, jak se autorka tohoto textu domnívá, by byla v dnešní době pravděpodobně chráněna více.

Je třeba si ale uvědomit, že už tomu je téměř šedesát let, co architekt Jan Sokol zveřejnil první návrhy k úpravám Přemyslovského paláce pro jeho zpřístupnění veřejnosti. A také téměř padesát let, co poprvé zasedla odborná komise k tomu, aby projednala nejlepší přístup k památkové obnově tohoto vzácného uměleckohistorického architektonického díla. Tato dvacet let trvající obnova představuje sama o sobě doklad historie památkové péče. Stejně jako se v památkové péči nyní považuje za správné chránit všechny hodnotné doklady lidských dějin, měl by i obor sám být ochoten stejnou mírou pečovat o doklady své vlastní historie. Obnova Přemyslovského (Zdíkovy) paláce takovým dokladem nepochybně je, a proto jí náleží zvláštní místo v památkové péči, které by ji mělo ochránit před novodobými úpravami. I přes výtky, které jsou v této práci předkládány, je nutné ji velmi oceňovat a považovat za nesmírně povedenou.

Vrátíme-li se však zpět k činnosti Aleše Rozehnal, je třeba zmínit, že vnesl také několik návrhů, které byly z pohledu zacházení s originálními fragmenty výzdoby poněkud výstřední. Jeden takový se týkal například rekonstrukce okna č. 2 [obr. 26]. Z něj se dochovaly některé fragmenty, s jejichž osazením se počítalo. Chybějící bylo třeba doplnit. V případě pravého spodního okenního záklenku, jehož část byla ztracená, restaurátor navrhnul doplnit je pohledovou částí záklenku levého. Udělal by to tak, že by jej rozřízнул napůl na kamenické fríze a zadní zdobný pás by osadil na chybějící místo. Scházející prostor, vzniklý zmenšením rozříznutého fragmentu, by rekonstrukčně doplnil. Tento návrh nebyl přijat. Taková znehodnocující manipulace s kulturním dědictvím

---

²¹⁷ Událost byla Rozehnalem popsána v jeho restaurátorské zprávě z roku 1984. – Aleš Rozehnal, *Práce provedené v roce 1984 při restaurování románského zdiva se sdruženými a štěrbinovými okny na v poschodí a přízemí objektu* (restaurátorská zpráva), in: Fond pozůstalosti Aleše Rozehnal, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 10, s. 3–4.

zřejmě již tehdy nepřicházela v úvahu. Nápad by se jistě nesetkal s pochopením ani v dnešní době, kdy je originál, byť jeho pouhá část, památkáři ceněna na nejvyšší míru.²¹⁸

5.3. Rozehnalův postoj k prezentaci jednotlivých stavebních vrstev památky

Aleš Rozehnal cítil jakousi povinnost, snad vycházející z jeho restaurátorské profese, vyjadřovat se ke způsobu prezentace stavebních vrstev Přemyslovského (Zdíkova) paláce. Cítil se povinen ochránit starší, románskou stavební fázi, konzervovat ji a prezentovat veřejnosti co možná největší její část. Mladší zásahy a dostavby vesměs považoval za méně důležité. Mohly být podle jeho názoru odstraněny ve prospěch těch starších.

Vyplývá to ze soukromé korespondence, kterou na jaře roku 1979 vedl s předsedou odborné komise pro řízení restaurátorských prací Josefem Štulcem. Ta zůstala zachována v jedné ze složek Rozehnalovy pozůstalosti, a to včetně restaurátorových odpovědí. Konverzaci zahájil předseda komise. Šlo v ní o konzultaci k běžným provozním problémům, vzniklým během památkové obnovy. Kromě té chtěl znát restaurátorův názor na prezentaci románského zdiva v přízemí paláce čili v té části, které měla zůstat gotická. Toto zdivo bylo při průzkumu přízemí Rozehnalem odhaleno v gotickém ambitu, v části, kde se nachází pozdně gotický až raně renesanční cyklus nástěnných maleb.²¹⁹ Jelikož bylo přízemí vyhrazeno mladší stavební etapě, Štulec navrhnul toto odhalené zdivo zase zakrýt, popřípadě jej odhalit na jednom až dvou polích ambitu. Počítal však s přiznáním románských šterbinových oken. Druhý dotaz, směřovaný na Rozehnal, se týkal rekonstrukce chybějících individualizovaných článků, především náběžníků, které již byly v předchozích kapitolách této práce zmíněny několikrát. Jelikož je podle Štulce bylo nutné považovat za prvky rovnocenné figurálním zdobným architektonickým prvkům, hrozilo, že by jejich rekonstrukce mohla být pochybná. Tázal se tedy, zda existuje doklad o tom, že v trojitě sdružených oknech byly

---

²¹⁸ Aleš Rozehnal, *Práce provedené na Přemyslovském paláci v roce 1975* (restaurátorská zpráva), in: *Fond pozůstalosti Aleše Rozehnala*, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 10, s. 2.

²¹⁹ Bylo přirozeně odhaleno na těch polích, kde se malby nenacházely.

vždy stejné náběžníky.²²⁰ V takovém případě by se totiž lehce našel vzor k vyrobení faksimilií těch ztracených.

Odpověď restaurátora nejprve obsahovala vyjádření k otázce ohledně rekonstrukce náběžníků. Ta byla záporná – žádný důkaz ohledně použití totožných náběžníků není (dosud) znám. Navrhl proto tzv. „*rekonstrukci se simulační licenci*“, při které se použila známá zachovaná a doložená ornamentika z okolních oken.²²¹ Jde o rekonstrukci volnějšího typu.²²² Druhá část dopisu se týkala prezentace jednotlivých stavebních fází památky a prozrazovala mnoho o Rozehnalově postoji k tomu, co má v památkové péči větší důležitost a je naopak méně podstatné.

Restaurátor byl rozhodně proti záměru, aby bylo románské zdivo zahaleno za účelem zachování integrity gotického ambitu a požadoval jeho odkrytí. Důvod k tomu měl následující. Prohlásil, že „*u nás zůstalo z románských staveb tak málo, že považuju za určitý způsob plýtvání památkovým fondem, když se zakrývá cokoli z toho, co se zachovalo z románského stavitelství.*“²²³ Dále tvrdil, že tehdejší (československé) poznání románské architektury bylo opožděné, v porovnání se světovým průměrem. Nedoporučil proto zvolit sjednocující estetické stanovisko. Požadoval, aby románské zdivo, jehož dokladovou hodnotu považoval za nezastupitelnou a nenahraditelnou, zůstalo obnaženo za účelem možnosti dalšího zkoumání.²²⁴

Rozehnal zřejmě nejvíce cenil nejstarší stavební etapu. Považoval totiž jednu slohovou fázi za důležitější než druhou. Ta mladší byla, dle něj, hodna nižšího stupně ochrany. Neviděl důvod, proč dbát na zachování integrity gotického ambitu, jenom kvůli „*[...] krasodušskému a velmi subjektivnímu dojmu z mladší stavby ambitu a ještě mladších staveb (jsem si vědom jejich hodnoty) – jakých je na našem území doloženo asi stonásobně více a jakých se i dochovalo mnohonásobně více – než románských paláců spjatých s Přemyslovci.*“²²⁵

---

²²⁰ Dopis pro Aleše Rozehnal od Josefa Štulce z 19. 3. 1979, Fond pozůstalosti Aleše Rozehnal, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 87.

²²¹ Jednalo se o typ rekonstrukce, která byla použita u okna č. 10 (v této práci najdete popis na straně č. 50 a 53).

²²² Rozehnalova odpověď: Dopis Aleše Rozehnal pro Josefa Štulce z 27. 3. 1979, Fond pozůstalosti Aleše Rozehnal, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 87.

²²³ Ibidem.

²²⁴ Ibidem.

²²⁵ Ibidem. – Na jeho postoji se zřejmě také podepsalo neutuchající přesvědčení, že rezidence patřila olomouckým úředním Přemyslovcům.

Správným postojem by podle Benátské charty měl být ten, který považuje všechny stavební etapy za rovnocenné.²²⁶ Vygradování opačného postoje může vést až k puristickým zásahům, které se těšily době své největší obliby v druhé polovině 19. století. Není ale pravděpodobné, že by se snad Rozehnal chystal vznést návrh k odstranění pozdně středověkých maleb a úplnému odhalení románského zdiva ambitu – a prokázat tak, že i tato část objektu je v jádru románská.

Obnažení tohoto románského kvádríkového zdiva by vedlo nejen k zjevnému míchání syntetické a analytické metody památkové péče v rámci jednoho poschodí objektu, ale mohlo by se stát nečitelným pro řadu laických návštěvníků památky po jejím zpřístupnění veřejnosti. Nezakryté zdivo by také mohlo být náchylnější a rychleji podléhat degradaci. Vzniknul by také problém s úpravou sekundárních zásahů a odhalily by se nejrůznější kolize (například mezi hroty klenebních kápí ambitu a románskými okny nad nimi).

Tento problém se stal předmětem diskuze na zasedání odborné komise na podzim roku 1981. Za silného nesouhlasu Aleše Rozehnalova bylo rozhodnuto, že z výše popsanych důvodů bude zdivo zakryto vápennými omítkami. Odkryté zůstane v pruhu severního křídla, kde bude prezentována část s románským špaletovým štěrbinovým oknem.²²⁷ Později se v ambitu uplatnila ještě dvě odhalená pole, která dokládají stopy po trámech původního stropu [obr. 27].

5.4. Ohlédnutí za Rozehnalovými pracemi na Přemyslovském paláci a jeho aktivity po ukončení památkové obnovy

Aleš Rozehnal [obr. X] pracoval na obnově Přemyslovského paláce od roku 1973 až do jeho otevření veřejnosti v roce 1988, což je celých patnáct let jeho restaurátorské kariéry. Za tu dobu, jak vyplývá z mnohých zápisů a indicií v jeho pozůstalosti, tento objekt považoval za své celoživotní dílo, které jej zajímalo nejen na restaurátorské a badatelské bázi, ale také osobní. Pravděpodobně se do své zakázky ponořil tak moc, že věřil, že je

---

²²⁶ V Benátské chartě to stanovuje článek čl. 11 v následujícím znění: „*Hodnotné přínosy všech dob, které přispěly k vybudování památky, musí být respektovány, protože cílem restaurování není dosažení jednoty stylu.*“ – <https://www.icomos.cz/images/dokumenty/benatska-charta.pdf>, vyhledáno 25. 9. 2022.

²²⁷ Zápis z porady odborné komise pro řízení prací na obnově torza Přemyslovského paláce z 6. 10. 1981, Fond pozůstalosti Aleše Rozehnalova, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 87, s. 1–2.

jeho posláním přivést tento románský palác zpět do podoby jeho největší slávy a estetické dokonalosti. Snažil se sám vcítit do role raně středověkého kameníka a pracoval v duchu tehdejších zvyklostí. Nejen že si nechal pro vlastní potřeby vyrobit nástroje (teslice), o nichž byl přesvědčen, že je umělci dvanáctého století využívali, ale pokoušel se vytvořit si sám pro sebe takové prostředí, aby se přiblížil pracovním podmínkám románských mistrů. V Přemyslovském paláci například zůstával přes noc a jedl pouze chleba s cibulí. Chtěl se vcítit do osobnosti stavitele a umělce z dávných dob, aby pochopil, jak mohl být palác vyprojektován a komu mohl sloužit. Nutno dodat, že po těchto aktivitách budil dojem podivína, jehož konání bylo přinejmenším úsměvné.²²⁸

Obr. X Aleš Rozehnal, asi 80. léta 20. století, fotografie, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 175.

Ač jeho výzkumná činnost ohledně této památky byla opravdu rozsáhlá – nutno dodat, že z pozůstalosti vyplývá, že palác byl jediným tématem, kterému své bádání věnoval – jen málo jeho kolegů vědělo o tom, že psal rozsáhlé statě, které jednou plánoval zveřejnit. Po tom, co mezi odbornou veřejností začala silně rezonovat teorie, že románské sídlo bylo biskupskou rezidencí (zejména po sympoziu konaném v roce 1977, kde tuto teorii prosadila Anežka Merhautová), se prý na kontrolních dnech před členy komise na téma otázky vlastníka paláce jinak výrazně neprojevoval. Na zmíněném sympoziu přednášel i Rozehnal, který se snažil posluchače přesvědčit o teorii světského objednavatele. V jednom přednáškovém cyklu tedy došlo ke střetu dvou rozdílných názorů, který vyvrcholil přijetím hypotézy, již zastávala Merhautová. Rozehnal byl poté z diskuzí o funkci a vlastnictví paláce dle některých pamětníků velmi odstrkován a neměl příliš možností se zapojit do debat.²²⁹ Proto následně choval zášť vůči historikům umění, kteří nedůvěřovali jeho tezi, odmítali je a nedali mu možnost zapojit se do diskuze,

²²⁸ Za tyto vzpomínky děkuji památkáři, pamětníkovi a zároveň bývalému kolegovi Aleši Rozehnal, PhDr. Markovi Perůtkovi, který s restaurátorem během společných prací na obnově Přemyslovského paláce udržoval přátelské kolegiální vztahy.

²²⁹ Informaci prozradil PhDr. Josef Bláha, který na obnově Přemyslovského paláce pracoval jako archeolog.

o což velmi stál. Restaurátorova nevraživost se někdy projevovala ješitností, nedůtklivostí a výbušností, když došlo na výměnu názorů.²³⁰ Chystaná monografie, již chtěl vydat, zřejmě měla být opoziční publikací, která by vyvracela obecně uznávané teorie.

V průzkumech památky i v identifikaci fragmentů byl Rozehnal mimořádně podrobný a svědomitý. Stejně tak ve studiu a kategorizaci ornamentiky [obr. 28 a 29]. Materiály k této fázi práce, jež předcházela samostatnému restaurování, představují minimálně jednu třetinu celé pozůstalosti. Jeho pečlivé rozřazení dochovaných ornamentálních částí památky do skupin napomohlo rekonstrukci chybějících částí s dodržením velké míry autenticity (míněna je především ornamentika). Restaurátorovo hledání analogií olomouckého vejcovce a palmet po evropských i mimoevropských památkách může být dodnes velmi přínosné, ačkoli se za Rozehnalova života nesetkalo s větším uznáním a nebylo na ně dosud navázáno.

Samotná restaurátorská práce Aleše Rozehnala byla důkladná, poháněná touhou navrátit románskému paláci punc nepoškozenosti, místy možná až stylové čistoty románského slohu. Ten pokládal na nejdůležitější a nejhodnotnější (viz například korespondence s Josefem Štulcem ohledně románského zdiva v přízemí, o níž je referováno v předchozí kapitole). S tím se však pojilo velké množství prací v duchu napodobivé rekonstrukce. Někteří pamětníci, jeho bývalí kolegové, zmiňují, že to mnohdy s rekonstrukčními pracemi až přeháněl. Za zmínku stojí například částečně dochovaný parapet trojitě sdruženého okna v severním traktu rezidence. Na jeho kusu se nacházela část obrazce, který se jevil jako hra zvaná Mlýnek [obr. 30]. Aleš Rozehnal tento parapet doplnil dodatkem na bázi cementu a do vlhké hmoty doryl celé vyobrazení Mlýnku.²³¹ Autenticita takové části je sporná (přichází na řadu otázka: byl to vůbec zobrazen Mlýnek?), zvolený materiál navíc ztěžuje až znemožňuje reverzibilitu.

Podobné to bylo s doplňováním románského kvádríkového zdiva. To, které našel, osadil ihned tam, kde bylo zrovna potřeba, a na místa, na která už zásoba kvádríků nestačila, doplnil umělý kámen, který stylizoval do podoby toho románského. Nedodal však plány, co kde bylo zabudováno, proto zůstává nejasné, co a kam přidal. Někdy ani nečekal na rozhodnutí odborné komise.²³² Nepřipouštěl si nejasnosti a pracoval podle sebe. Dále provedl při rekonstrukci románských oken několik spojení fragmentů a doplňků na trubky lešení, jež byly zavrtány do románských dřívků. I v tomto případě

---

²³⁰ Za tuto informaci děkuji pamětníkům Markovi Perůtkovi a Jiřímu Živnému.

²³¹ Za tuto vzpomínku, stejně jako za ty předchozí, děkuji Marku Perůtkovi.

²³² Ze vzpomínek Marka Perůtky a Jiřího Živného.

byla možnost reverzibility bez poškození originálu nenávratně zničena. Je však potřeba na obhajobu Aleše Rozehnalů dodat, že všechny tyto věci nedělal z nedostatku úcty k původní hmotě kulturní památky, ale ze strachu, že statika těchto částí, které nebudou napevno spojeny, nevydrží a ty se rozpadnou. Bezmezně prý věřil, že to tak dělá správně. Myslel si prý, že památkáři mnohdy požadují věci, které jsou nemožné a neproveditelné (například suché spojení bez armatur a čepů).²³³ V dobré víře tak prováděl úkony, které byly nad rámec smlouveného restaurování a které dle jeho mínění měly navrátit paláci „původní“ vzhled, o němž se domníval, že jej vytváří autenticky. Právě toto Rozehnalovo jednání dokládá, jak důležitá je při památkových obnovách otevřená spolupráce restaurátora, památkáře a historika umění.

Ačkoli se Aleš Rozehnal po sympoziu v roce 1977 projevoval už méně ohledně svých názorů, které se týkaly toho, komu olomoucký románský palác patřil, všeobecně se vědělo, že zastává teorii, která je v opozici uznávané hypotézy. Přesto měl restaurátor zájem přispívat do publikací o Přemyslovském paláci, které vyšly po zpřístupnění památky veřejnosti [obr. 31]. V jeho pozůstalosti je dochoval spis s dvaceti šesti položkami pro katalog Přemyslovského paláce v Olomouci.²³⁴ Ve výsledném díle bylo nakonec zveřejněno jen sedmnáct katalogových hesel, jejichž autorem byl Aleš Rozehnal. Nedošlo ani na publikování žádné z jeho statí, které sepisoval během restaurátorských prací na památce. Jeho texty (strojopisy) nejsou opatřeny poznámkou, zda byly určeny pro budoucí monografii či jiný spis, je však velmi pravděpodobné, že alespoň malou část z nich měl zájem publikovat v jedné z odborných knih, která o olomouckém románském sídle vyšla.²³⁵ Dle některých pamětníků se Rozehnal chtěl zapojit do přípravy těchto sborníků, nebyl však osloven. Jeho participace byla kvůli zastávání odlišných teorií nežádoucí. Nebylo možno totiž v rámci jednoho díla prezentovat dva odlišné názory.²³⁶

Po těchto událostech a po neúspěšném pokusu vydat svoji monografii se Rozehnal stáhl do ústraní a věnoval se restaurování památek na Ostravsku. Zemřel za necelé

---

²³³ Podrobnosti ohledně Rozehnalových motivů mi prozradil pamětník Marek Perůtka.

²³⁴ Katalog vyšel pod následujícím názvem: Jan Bistřícký – Vít Dohnal – Ivo Hlobil – Miloslav Pojsl (edd.), *Národní kulturní památka Přemyslovský palác v Olomouci: katalog expozice = National cultural monument Přemyslid palace in Olomouc: catalogue of exposition = Nationales Kulturdenkmal Přemyslidenpalast in Olomouc (Olmütz): Katalog der Exposition = Nacional'nyj hamjatnik kul'tury Dvorec Pržemyslovcev v Olomouce: katalog ekspozicii*, Olomouc 1988.

²³⁵ Publikacemi jsou míněny následující: Bistřícký – Dohnal – Hlobil – Pojsl (pozn. 232). – Míchna – Pojsl (pozn. 5).

²³⁶ Za vzpomínku děkuji Markovi Perůtkovi. Potvrdil ji i Jiří Živný.

desetiletí po ukončení prací na Přemyslovském (Zdíkově) paláci v nedožitých sedmdesáti letech 21. února 1995.

6. Závěr

Téměř dvouleté zpracovávání Rozehnalovy pozůstalosti a bádání v ní přineslo mnoho zajímavých zjištění a informací. Největším překvapením byl nález množství textů a statí, které se týkaly Přemyslovského paláce, jeho historie, stavebních proměn [obr. 32] a především teorií o světském objednateli tohoto významného románského sídla. Byly chystány pro nikdy nepublikovanou monografii, pomocí níž chtěl vyvrátit všeobecně uznávanou hypotézu o tom, že objekt patřil majiteli z církevního okruhu.

Dochované dokumenty pomáhají dotvářet představu o Aleši Rozehnalovi. Pozůstalost prozradila, že se nejednalo o restaurátora, který bez bližšího badatelského zájmu opravuje svěřenou památku. Šlo o svědomitého sochaře-restaurátora (připomeňme si, že nebyl původní profesí restaurátor, nýbrž akademický sochař), který byl navíc ještě poháněn touhou podrobně rozklíčovat historii a otázku funkce románské stavby, na které půldruhého desetiletí pracoval. Dále se z dostupných materiálů dalo vyčíst, že se často zapojoval (nebo snažil zapojovat) do diskuze o nejvhodnějších cestách k památkové obnově paláce a k rekonstrukci jednotlivých oken. Sám přednesl několik vlastních návrhů, v nichž řešil možnosti znovuvyvoření či opětovného sestavení zničených a poškozených částí objektu a možnosti jejich prezentace. Někdy tyto své nápady přímo realizoval. Ne vždy je však konzultoval s nadřízenými, a pokud ano, většinou nebyly přijaty.

Pomocí restaurátorovy pozůstalosti je možné velice dobře rekonstruovat průběh celé památkové obnovy. Ten je navíc obohacen o jeho vlastní zápisky, nákresy a texty, z nichž se dá vysledovat mnohé: jaké byly jeho názory ohledně vlastnictví stavby (byl přesvědčen o tom, že patřila olomouckým úředním knížatům), zvolené památkové metody (byl příznivcem až přílišných rekonstrukčních prací). Zůstaly zde také dochovány téměř všechny zápisy ze zasedání odborné komise pro dohled nad restaurováním paláce. Ty jsou cenným zdrojem informací o tom, jak se vyvíjela koncepce obnovy celé kulturní památky od prvního plánu zveřejněného v šedesátých letech minulého století až po její ukončení v roce 1988. Vzpomínky pamětníků, kteří byli pro tuto práci osloveni, pomohly dokreslit některé Rozehnalovy činy tam, kde toho nebyly možné zdroje z pozůstalosti, kterou po sobě restaurátor zanechal. Tato magisterská diplomová práce představuje sondu

do části profesního života Aleše Rozehnal, restaurátora a badatele, který se významným dílem podílel na opravě a zveřejnění románského sídla, které je nyní známo jako Zdikův palác v Olomouci.

Rozehnalova výzkumná a zamýšlená publikační činnost, ač se týkala pouze olomoucké románské rezidence, byla poměrně rozsáhlá. Jejím cílem bylo prokázat, že toto sídlo patřilo zástupcům světského okruhu, úředním knížatům z moravské větve Přemyslovců. Byl horlivým zastáncem této teorie a neustoupil od ní, ani když další výzkum památky a dobových pramenů začal poukazovat na fakt, že šlo o palác biskupa Jindřicha Zdíka a jeho kapituly. Odpověď na otázku, co ho k tomu vedlo, může být pouze hypotetická. Dle památkáře a zároveň pamětníka obnovy paláce, restaurátora kolegy Marka Perůtky, Rozehnal vnímal označení „biskupský palác“ jako silně nereprezentativní. Údajně neměl žádnou důvěru ve výsledky vlekoucího se archeologického výzkumu Víta Dohnala. Z jeho statí vyplývá, že nevěřil ani v existenci románského ambitu, který dokazoval, že stavba je církevního charakteru.²³⁷ Důvodem byl jeho obdélníkový tvar, o němž si myslel, že je nemožné, aby patřil k tomu, k čemu byl přisuzován, neboť typický tvar pro ambit bývá většinou čtvercový. Navázal na Václava Richtera a hledal analogie výzdoby Přemyslovského paláce ve špýrském dómu, jehož přestavba byla realizována za císaře Jindřicha IV. Měl za to, že když byla tato akce dokončena, císař, který měl dle Rozehnal s olomouckými úředníky dobrý vztah, odchovance tamní huti poslal do Olomouce, kde měli pracovat na stavbě a výzdobě knížecího sídla.²³⁸ Zřejmě přikládal nepřiměřeně velkou váhu tomuto spojení a příliš přilnul k myšlence návaznosti olomouckých knížat na špýrský císařský dvůr.

Odpověď na to, zda Rozehnalovo přesvědčení o tom, že se v případě olomouckého románského sídla jedná o světskou-knižecí rezidenci, bylo správné, se zdá být zdánlivě jednoduchá. Pravděpodobně nebylo. Stále však zůstávají některé aspekty nezodpovězené a nevyřešené. Jedním z nich je například až přílišná návaznost olomoucké palácové ornamentiky na výzdobu špýrského dómu. Stejně jako Rozehnalovy poznatky o rozšíření špýrského vejcovce a modifikací z něj vycházejících do jiných evropských lokalit (dnešní Polsko [obr. 33], Švédsko, Česká republika a Rusko), napovídá, že nějaká spojitost se špýrskou dómskou hutí přece jen mohla být alespoň částečně pravděpodobná.

---

²³⁷ Tento fakt potvrzuje i Marek Perůtka, jenž o Rozehnalově nedůvěře k probíhajícím archeologickým výzkumům věděl.

²³⁸ Jaké přátelské styky Jindřich IV. s olomouckými úředníky pěstoval, Rozehnal ve své stati neuvedl. Dodal jen, že císař knížeti Svatoplukovi odpustil dluh ve výši tří tisíců hřiven. – Rozehnal (pozn. 83), s. 27.

Nemusí však být, navzdory Rozehnalovým tezím, spojena výhradně s úředními Přemyslovci. Všechny okolnosti nasvědčují tomu, že biskup Zdik byl na svou dobu mimořádně zcestovalý a vzdělaný. Mohl být tedy o výzdobě tamějšího chrámu poučen sám. Matoucí je ale Rozehnalem protěžovaná doložená častá nepřítomnost Jindřicha Zdíka v Olomouci z důvodu zahraničních cest po Evropě i do Jeruzaléma. Také restaurátorem stále upozorňovaný, velmi krátký interval mezi návratem ze Svaté země roku 1137, kde přijal řeholi augustiniánů a výstavbou biskupského paláce s kapitulou, kam už v roce 1141 měl přenést biskupský stolec. Pokud by ovšem bylo sídlo už dostavěno a připraveno k obývání, což je diskutabilní. Ožehavé je i vesměs přijímané tvrzení, že Zdik dokončil stavbu katedrály a biskupského sídla v intervalu trvajícím jedenáct let – od předání Svatoplukem Zdikovi v roce 1130 do roku 1141.

Těchto nesrovnalostí si všiml například i Vít Dohnal, který zastával názor, že kníže Svatopluk, když započal se stavbou baziliky sv. Václava, už počítal s budoucím sídlem pro biskupa.²³⁹ Stavbu pak mohl převzít Jindřich Zdik, který realizoval její podstatnou část. Nalezené fragmenty z celého areálu dokazují několik rukopisů kameníků, což odkazuje na určité stavební fáze. Od těch primitivnějších, datovaných do prvních desetiletí 12. století, kam se řadí kubické hlavice pravděpodobně pocházející z krypty, úlomky s velkými a jednoduše tvarovanými palmetami až po vyspělou, velmi detailní výzdobu. Ta se váže právě k sdruženým oknům, která se spojují s obdobím stavby za biskupa Zdíka.²⁴⁰ Právě on je tedy s největší pravděpodobností svázán se zdejším nejdokonalejším románským uměleckým projevem.

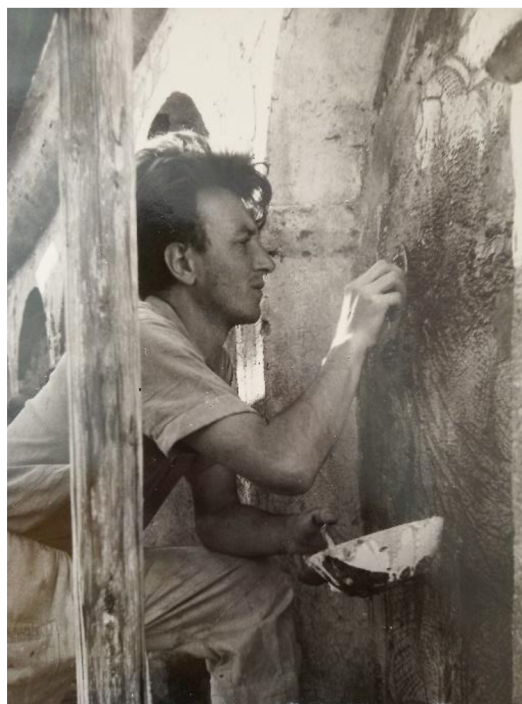
Raná stavební historie olomouckého raně středověkého paláce stále vzbuzuje mnoho otázek. Pravděpodobně ale není pochyb, že toto sídlo bylo určeno pro biskupský okruh. Přítomnost ambitu, typického pro církevní stavby, ač nebyl v tomto případě zcela čtvercového tvaru, a skriptoria, ze kterého vzešlo mnoho kvalitních dobových rukopisů a listin, jednoznačně ukazuje na církevní okruh – tedy na biskupa Jindřicha Zdíka [obr. 34]. Zda však palác pro sebe a svou kapitolu vystavěl sám poté, co dokončil svěřenou stavbu baziliky sv. Václava, nebo dostavěl obě předem rozestavěné stavby, není možné s jistotou říct. Rozehnalovo přesvědčení se tedy ukazuje spíše jako nesprávné. To ale nesnižuje jeho přínos k poznání památky. Jeho poznatky, zejména o palácové ornamentice, jsou velmi přínosné a dodnes platné.

---

²³⁹ Dohnal (pozn. 5), s. 109.

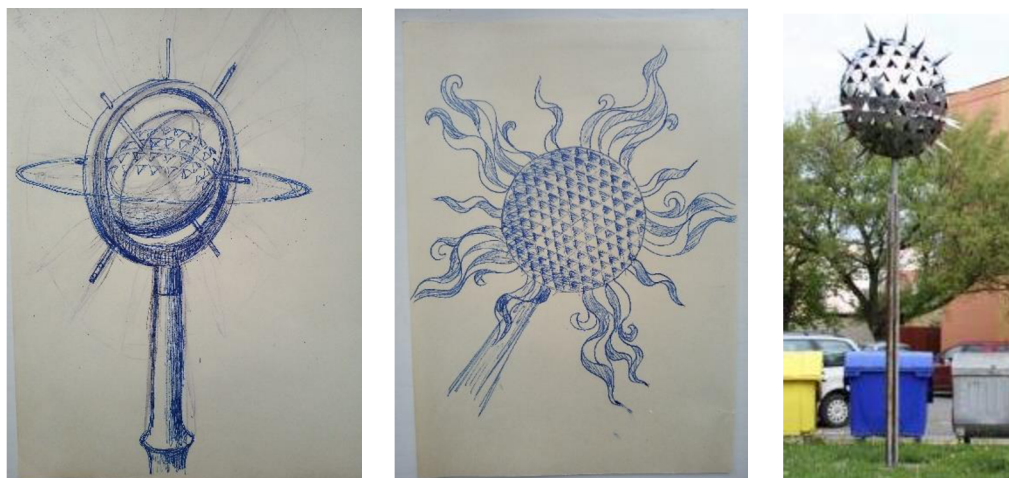
²⁴⁰ Jednotlivé rukopisy na fragmentech jsou velmi dobře zřetelné v katalogu Jany Hrbáčové. Z této publikace je také převzato datování jednotlivých fragmentů. Hrbáčová (pozn. 115), s. 55–77.

Aleše Rozehnal [obr. XI] je třeba vnímat jako jednu z hlavních osob, která stála za památkovou obnovou a restaurováním Přemyslovského (Zdíkova) paláce. Badatelská činnost, jíž se v návaznosti na tuto památku věnoval, byla za jeho života doceněna pouze částečně. Restaurátorovy pozdější neshody s historiky, historiky umění a dalšími odbornými pracovníky, jež popisuje řada pamětníků, byly zapříčiněny nejen jeho neochotou uznat jiné hypotézy, o nichž se později ukázalo, že jsou pravdivé. Byl také vyloučen z odborných diskuzí a debat, což byl přístup, jenž se nedá označit jako správný, zejména s ohledem na jeho podíl na poznání a obnově objektu. Jako restaurátor odvedl práci, jejíž výsledky jsou hodnotné a působivé i po více než čtyřiceti letech od její realizace.

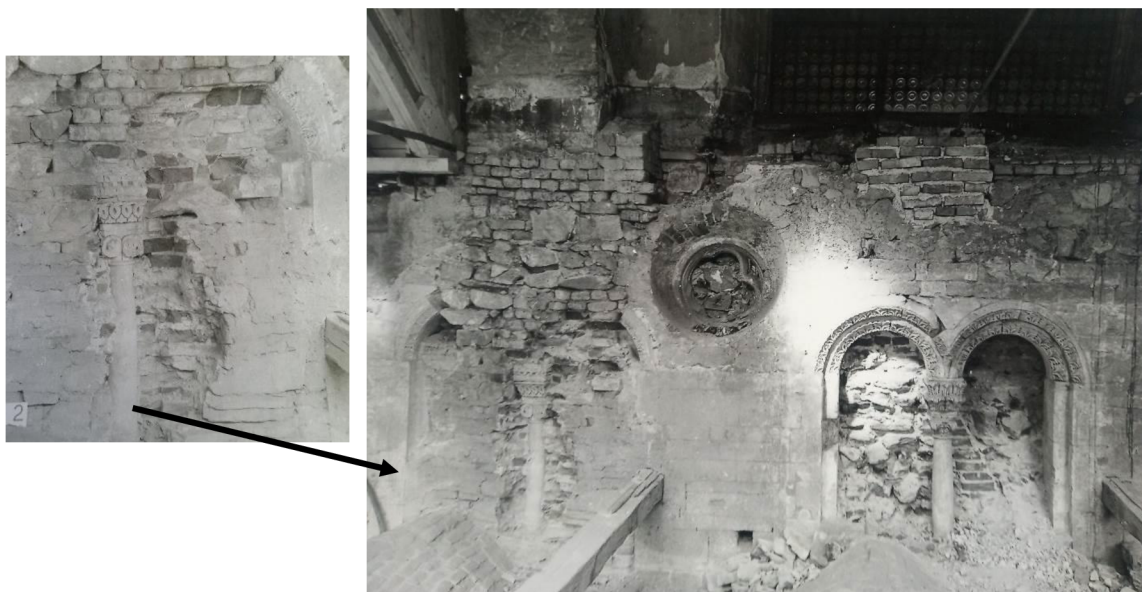

Obr. XI Mladý Aleš Rozehnal při práci, 1952, fotografie, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 49.

7. Obrazová příloha

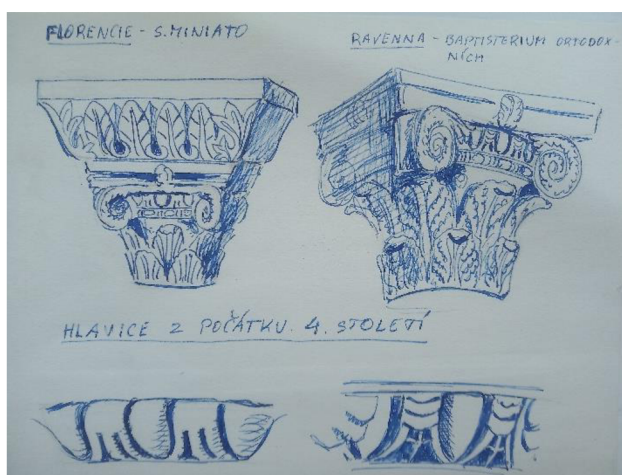
Obr. 1, 2 a 3 Návrhy v kontrastu s výslednou realizací plastiky Sluníčko v Litovli, 1972–1973, perokresba a fotografie, konečné dílo ze slitin železa, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 162.

Obr. 4 Románská okna 2 (detail vlevo) a 3 (vpravo), 1973–1974, fotografie, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 106, detail okna č. 2 je ze složky 252.

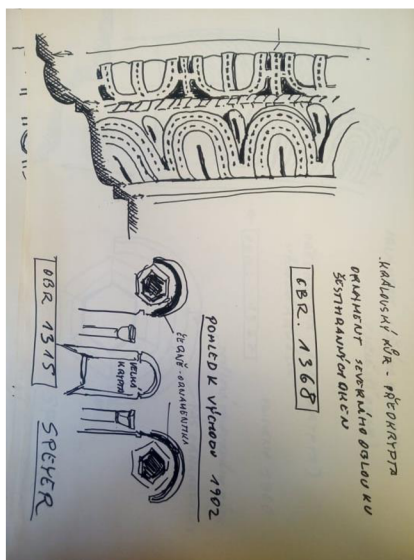

Obr. 5 Příklady raně středověkých stavebních technik. Aleš Rozehnal, Staré stavební techniky, 1973–1979, perokresba, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 75.

Obr. 6 Vývoj vejcovce a hlavic. Aleš Rozehnal, Vejcovce a hlavice, 1973–1977, perokresba, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 99.

Obr. 7 a 8 Modifikace vejcovce ze Špýru (vlevo) a fragment vejcovce stejného typu z Olomouce. Aleš Rozehnal, Ornamentika, 1973–1979, perokresba a fotografie, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 99 a 296.

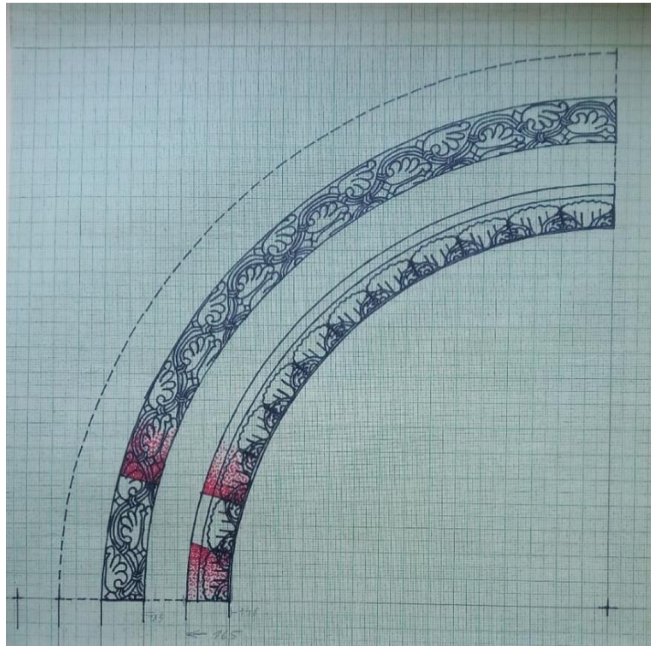
Obr. 9 Rozehnalova rekonstrukce původní podoby paláce a baziliky sv. Václava. Aleš Rozehnal, Bazilika sv, Václava a Přemyslovský palác, 70. léta 20. století, kresba tužkou, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 28.

Obr. 10 Porovnání fragmentů patek s drápky – nálezy z Přemyslovského paláce, Melice a z ulice Barvířská v Olomouci, 1973–1979, fotografie, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 214.

Obr. 11 Fragменты главного портала базилики св. Вáclava, 1970–1980, fotografie, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 130.

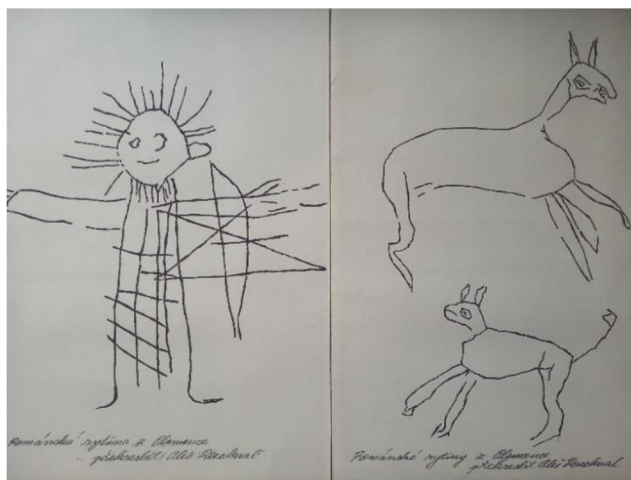

Obr. 12 Rekonstrukce části hlavního portálu dle fragmentů. Aleš Rozehnal, Částečná rekonstrukce portálu, 1970–1980, perokresba, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 131.

Obr. 13, 14 a 15 Rozlišení autorství kameníků dle Rozehнала. Zleva: Mistr Přemyslovského paláce, Mistr velkých palm a Mistr expressionista. Neznámá kamenická huť či jednotlivci, Výzdoba románského paláce v Olomouci, 1. polovina 12. století, spongilit.

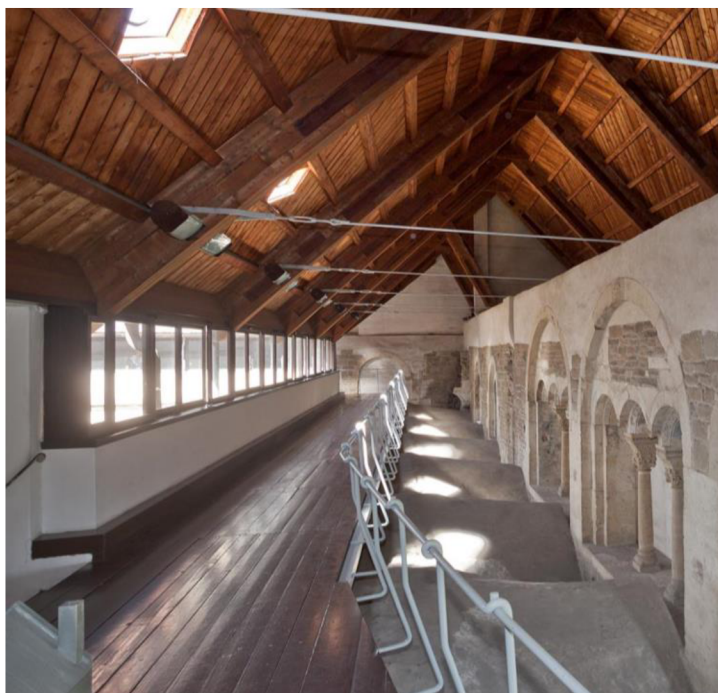
Obr. 16 Reprodukce rytin nalezených na zdivu románského paláce. Aleš Rozehnal, Rytiny, 1973–1975, perokresba, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 7.

Obr. 17 Fotografie ze zasedání členů odborné komise, 70.–80. léta 20. století, fotografie, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 85. Zleva: Slavomíra Kašpárková z SÚRMPO Olomouc, Dobroslav Líbal, za ním částečně viditelný Jan Bistrický, za ním méně viditelná Anežka Merhautová Livorová, v čele stolu skupina archeologů (neidentifikováni), Leoš Mlčák, Ivo Hlobil, odborník s brýlemi neidentifikován, Aleš Rozehnal. Za pomoc s popisem osob na fotografii děkuji Markovi Perůtkovi.

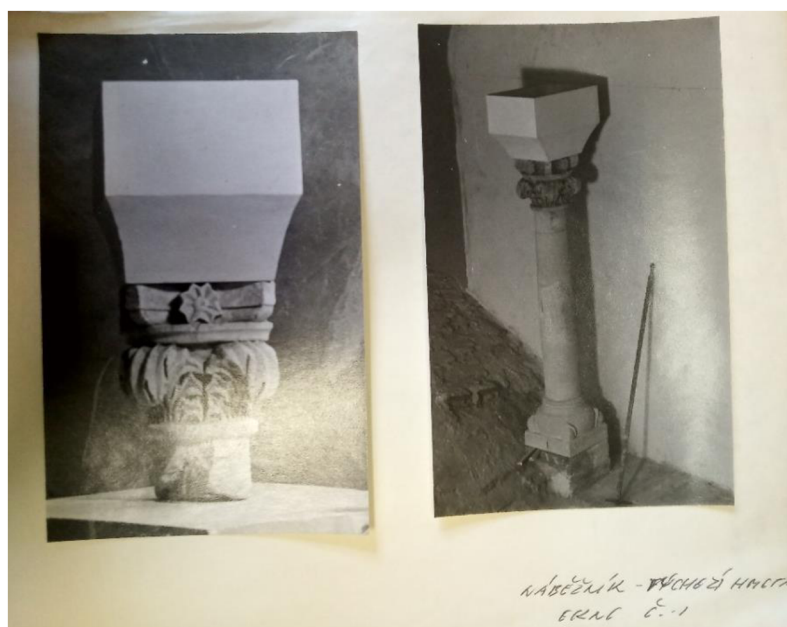
Obr. 18 Staré probošství v Praze s odhaleným románským sduženým oknem na barokní fasádě, 2006.

Obr. 19 Ochoz v poschodí severního křídla románského paláce. Jan Sokol a Miloslav Burian, projekt a realizace 60. léta 20. století, dřevo a kov.

Obr. 20 Aleš Rozehnal (vpravo) a Ladislav Werkmann (vlevo) při práci, 80. léta 20. století, fotografie.

Obr. 21 Náběžník k rekonstrukci okna č. 1 ve stereometrickém tvaru, 1980–1981, fotografie, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 156.

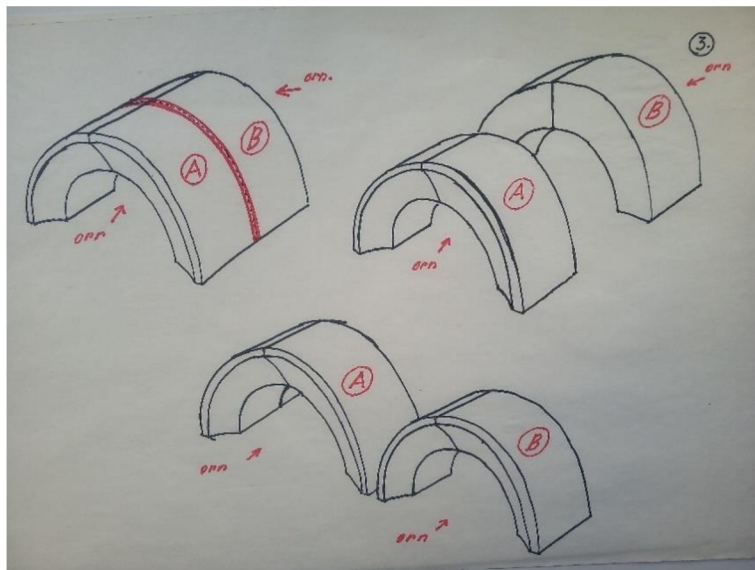
Obr. 22 a 23 Okno č. 1 – před rekonstrukcí a dnešní stav, fotografie nalevo 1975–1980, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 10. Fotografie napravo 2022.

Obr. 24 Okno č. 10 – současný stav po rekonstrukci, září 2022.

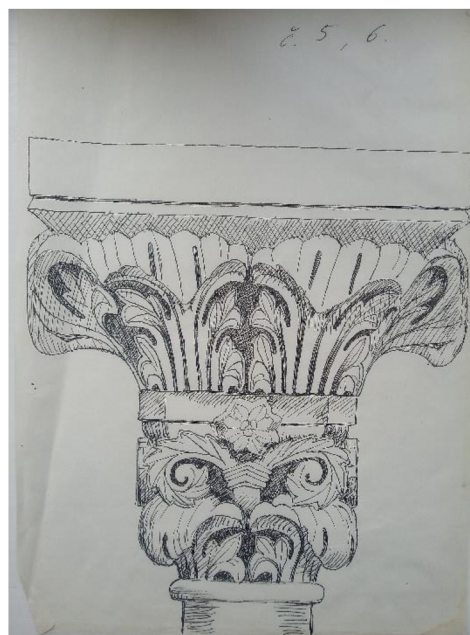
Obr. 25 Pohled na severní trakt Zdikova (Přemyslovského) paláce, září 2022.

Obr. 26 Aleš Rozehnal, Rozříznutí okenního záklenku kvůli rekonstrukci okna č. 2, 1980–1985, perokresba, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 305.

Obr. 27 Obnažené románské zdivo v gotickém ambitu paláce, 2007.

Obr. 28 a 29 Ornamentika hlavičky okna č. 3 (vlevo) a hlavic oken č. 5 a č. 6 (vpravo). Aleš Rozehnal, Ornamentika, 1973–1977, perokresba, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 93.

Obr. 30 Rytina hry Mlýnek v Přemyslovském (Zdíkově) paláci, duben 2013.

Obr. 31 Prezentace severního traktu paláce pro veřejnost dle Aleše Rozehnal. Aleš Rozehnal, Severní trakt Přemyslovského paláce, 80. léta 20. století, kresba tužkou, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 161.

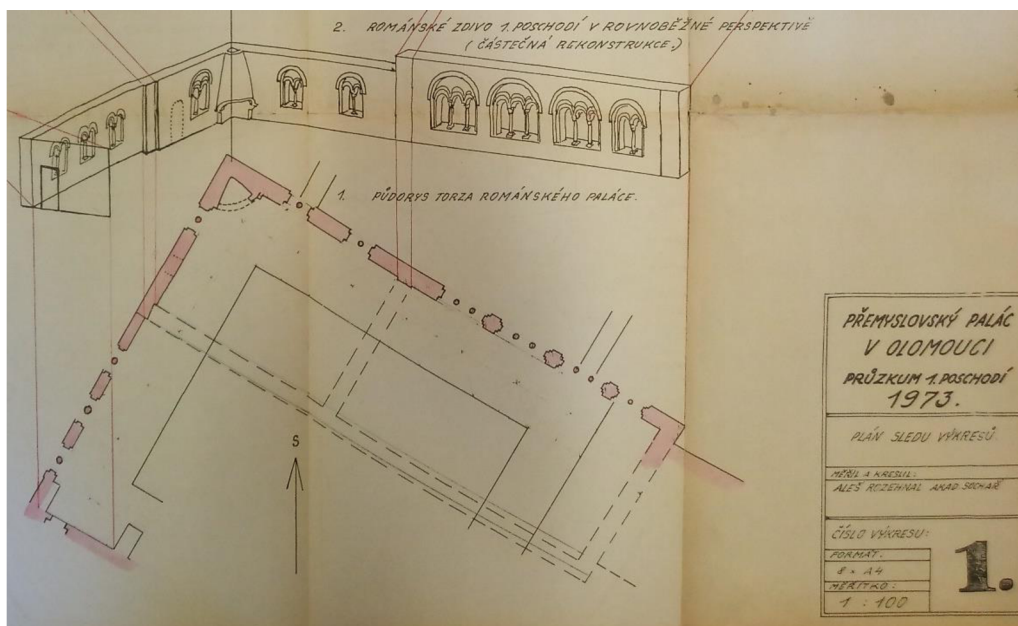

Obr. 32 Rozehnalova rekonstrukce románské podoby paláce a baziliky sv. Václava.
Aleš Rozehnal, Přemyslovský palác a bazilika sv. Václava, 70. léta 20. století,
perokresba, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 28.

Obr. 33 Analogie olomoucké výzdoby v kostelu v jihopolském Prandocinu. Aleš
Rozehnal, Analogie výzdoby v Prandocinu, 70. léta 20. století, perokresba, Pozůstalost
AR, archiv MUO, složka č. 145.

Obr. 34 Půdorys torza Přemyslovského paláce. Aleš Rozehnal, Plán sledu výkresů (ořezáno), 1973, perokresba, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 242.

8. Seznam obrazové přílohy

8.1. Vyobrazení zařazené v textu

Obr. I Aleš Rozehnal při práci, 1965, fotografie, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 224. Reprodukce dobové fotografie: Andrea Mrkusová.

Obr. II Románský palác před restaurováním, před 1975, fotografie, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 9. Reprodukce dobové fotografie: Andrea Mrkusová.

Obr. III Aleš Rozehnal, Roztřídění palmet dle typů, 1. část, asi 1973, perokresba, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 28. Foto: Andrea Mrkusová.

Obr. IV Fragment z hradu Melice ve vyškovském muzeu. Fotografie, 2022. Foto: Andrea Mrkusová.

Obr. V Aleš Rozehnal, Dětské rytiny (překresleno) 1981, tisk, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 89. Foto: Andrea Mrkusová.

Obr. VI Reliéf dvou obránců hradu, 1981, fotografie, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 39. Reprodukce dobové fotografie: Andrea Mrkusová.

Obr. VII Aleš Rozehnal, Plán anastylózy okna č. 1, 1975–1980, perokresba, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 34. Foto: Andrea Mrkusová.

Obr. VIII Aleš Rozehnal, Plán rekonstrukce okna č. 1 (ořezáno), 1980, perokresba, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 87. Foto: Andrea Mrkusová.

Obr. IX Rekonstrukce okna č. 10, 1980–1983, fotografie, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 236. Reprodukce dobové fotografie: Andrea Mrkusová.

Obr. X Aleš Rozehnal, asi 80. léta 20. století, fotografie, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 175. Reprodukce dobové fotografie: Andrea Mrkusová.

Obr. XI Mladý Aleš Rozehnal při práci, 1952, fotografie, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 49.

8.2. Vyobrazení v obrazové příloze

Obr. 1, 2 a 3 Návrhy v kontrastu s výslednou realizací plastiky Sluníčko v Litovli, 1972–1973, perokresba a fotografie, konečné dílo ze slitin železa, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 162. Foto: Andrea Mrkusová.

Obr. 4 Románská okna 2 (detail vlevo) a 3 (vpravo), 1973–1974, fotografie, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 106, detail okna č. 2 je ze složky 252. Foto: Andrea Mrkusová.

Obr. 5 Aleš Rozehnal, Staré stavební techniky, 1973–1979, perokresba, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 75. Foto: Andrea Mrkusová.

Obr. 6 Aleš Rozehnal, Vejcovce a hlavice, 1973–1977, perokresba, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 99. Foto: Andrea Mrkusová.

Obr. 7 a 8 Aleš Rozehnal, Ornamentika, 1973–1979, perokresba a fotografie, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 99 a 296. Reprodukce dobové fotografie a foto: Andrea Mrkusová.

Obr. 9 Aleš Rozehnal, Bazilika sv. Václava a Přemyslovský palác, 70. léta 20. století, kresba tužkou, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 28. Foto: Andrea Mrkusová.

Obr. 10 Porovnání fragmentů patek s drápky – nálezy z Přemyslovského paláce, Melice a z ulice Barvířská v Olomouci, 1973–1979, fotografie, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 214. Reprodukce dobových fotografií: Andrea Mrkusová.

Obr. 11 Fragments hlavního portálu baziliky sv. Václava, 1970–1980, fotografie, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 130. Reprodukce dobové fotografie: Andrea Mrkusová.

Obr. 12 Aleš Rozehnal, Částečná rekonstrukce portálu, 1970–1980, perokresba, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 131. Foto: Andrea Mrkusová.

Obr. 13, 14 a 15 Rozlišení autorství kameníků dle Rozehнала. Zleva: Mistr Přemyslovského paláce, Mistr velkých palmet a Mistr expresionista. Neznámá kamenická huť či jednotlivci, Výzdoba románského paláce v Olomouci, 1. polovina 12. století, spongilit. Obr 13: Pozůstalost AR, archiv MUO, složka s názvem

„Fotodokumentace složky G“. Obr. 14 a 15: Sken z: Bistrický – Dohnal – Hlobil – Pojsl (pozn. 233), s. 30 a 37.

Obr. 16 Aleš Rozehnal, Rytiny, 1973–1975, perokresba, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 7. Foto: Andrea Mrkusová.

Obr. 17 Fotografie ze zasedání členů odborné komise, 70.–80. léta 20. století, fotografie, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 85. Reprodukce dobové fotografie: Andrea Mrkusová.

Obr. 18 Staré probošství v Praze s odhaleným románským sdruženým oknem na barokní fasádě, 2006, fotografie. Zdroj: <https://www.atlasceska.cz/fotogalerie/id/14403#thumb-199703>, vyhledáno 24. 10. 2022.

Obr. 19 Jan Sokol a Miloslav Burian, Ochoz u severní zdi Přemyslovského paláce, 60. léta 20. století, dřevo a kov. Foto: Andrea Mrkusová.

Obr. 20 Aleš Rozehnal (vpravo) a Ladislav Werkmann (vlevo) při práci, 80. léta 20. století, fotografie. Zdroj: <https://www.muo.cz/restaurator-ladislav-werkmann-slavi-osmdesatiny--3744/>, vyhledáno 13. 8. 2022.

Obr. 21 Náběžník k rekonstrukci okna č. 1 ve stereometrickém tvaru, 1980–1981, fotografie, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 156. Reprodukce dobových fotografií: Andrea Mrkusová.

Obr. 22 a 23 Okno č. 1 – před rekonstrukcí a dnešní stav, fotografie nalevo 1975–1980, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 10. Fotografie napravo 2022. Foto a reprodukce dobové fotografie: Andrea Mrkusová.

Obr. 24 Okno č. 10 – současný stav po rekonstrukci, září 2022. Foto: Andrea Mrkusová.

Obr. 25 Pohled na severní trakt Zdikova (Přemyslovského) paláce, září 2022. Foto: Andrea Mrkusová.

Obr. 26 Aleš Rozehnal, Rozříznutí okenního záklenku kvůli rekonstrukci okna č. 2, 1980–1985, perokresba, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 305. Foto: Andrea Mrkusová.

Obr. 27 Obnažené románské zdivo v gotickém ambitu paláce, 2007. Zdroj: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Zdikuv_palac3.JPG, vyhledáno 14. 8. 2022.

Obr. 28 a 29 Aleš Rozehnal, Ornamentika, 1973–1977, perokresba, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 93. Foto: Andrea Mrkusová.

Obr. 30 Rytina hry Mlýnek v Přemyslovském (Zdíkově) paláci, duben 2013. Zdroj: <https://olomouc.rozhlas.cz/primo-z-mista-nejstarsi-olomoucke-skoly-6390024>, vyhledáno 22. 10. 2022.

Obr. 31 Aleš Rozehnal, Severní trakt Přemyslovského paláce, 80. léta 20. století, kresba tužkou, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 161. Foto: Andrea Mrkusová.

Obr. 32 Aleš Rozehnal, Přemyslovský palác a bazilika sv. Václava, 70. léta 20. století, perokresba, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 28. Foto: Andrea Mrkusová.

Obr. 33 Aleš Rozehnal, Analogie výzdoby v Prandocinu, 70. léta 20. století, perokresba, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 145. Foto: Andrea Mrkusová.

Obr. 34 Aleš Rozehnal, Plán sledu výkresů (ořezáno), 1973, perokresba, Pozůstalost AR, archiv MUO, složka č. 242. Foto: Andrea Mrkusová.

9. Seznam použitých pramenů, literatury a internetových zdrojů

9.1. Seznam použitých pramenů

Při psaní této magisterské diplomové práce byly primárně používány prameny z pozůstalosti Aleše Rozehнала. Ta je nyní součástí sbírek Muzea umění Olomouc, kde tvoří Fond pozůstalosti Aleše Rozehнала. Jednotlivé její položky jsou jmenovány v poznámkách pod čarou.

Fond pozůstalosti Aleše Rozehнала, archiv Muzea umění Olomouc, složky č. 1–305.

V textu jsou nejpodrobněji rozebírány tyto dokumenty z pozůstalosti, které je třeba přímo jmenovat – jde o plány k obnově Přemyslovského paláce, nepublikované statě a restaurátorské zprávy Aleše Rozehnalů:

Ivo Hlobil, *Dodatek k zápisu z pravidelné porady odborné komise pro řízení prací na obnově torza Přemyslovského paláce z 15. 6. 1982*, in: Fond pozůstalosti Aleše Rozehnalů, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 71.

Jan Urban, *Navržený postup práce při záchraně a rekonstrukci oken románského paláce v Olomouci*, bílá papírová podsložka s názvem Urban 1964, in: Fond pozůstalosti Aleše Rozehnalů, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 85.

Aleš Rozehnal, *Fragmenty románských sdružených oken nalezené na hradě v Melicích*, (strojopis, nepublikováno), nedatováno, in: Fond pozůstalosti Aleše Rozehnalů, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 115.

Aleš Rozehnal, *Přemyslovský palác – Hypotézy, fantazie a tři groše skepse* (strojopis, nepublikováno), nedatováno, in: Fond pozůstalosti Aleše Rozehnalů, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 112.

Aleš Rozehnal, *Přemyslovský palác v Olomouci. Podrobný průzkum prvního poschodí, I. etapa, 1973*, in: Fond pozůstalosti Aleše Rozehnalů, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 10.

Aleš Rozehnal, *Románský portál olomouckého biskupského dómu sv. Václava*, (strojopis s vepsanými poznámkami, nepublikováno), nedatováno, in: Fond pozůstalosti Aleše Rozehnalů, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 100.

Aleš Rozehnal, *Románská sochařská kresba v Olomouci*, (strojopis s vepsanými poznámkami, nepublikováno), 1981, in: Fond pozůstalosti Aleše Rozehnalů, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 39.

Aleš Rozehnal, *Románské zdivo v západním a severním křídle kapitulního ambitu. I. etapa průzkumu přízemí, 1976–1977. II. etapa průzkumu přízemí 1977*, Ostrava 1977, in: Fond pozůstalosti Aleše Rozehnalů, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 10.

Aleš Rozehnal, *Rytiny z románského Přemyslovského paláce v Olomouci* (předběžná zpráva), Fond pozůstalosti Aleše Rozehnal, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 33.

Josef Štulc, *Metodické směrnice pro restaurování a obnovu Přemyslovského paláce v Olomouci*, 1979, in: Fond pozůstalosti Aleše Rozehnal, archiv Muzea umění Olomouc, složka č. 120.

9.2. Seznam použité literatury

Klára Benešová – Kateřina Kubínová, Biskup Jindřich Zdík jako objednavatel, in: Taťána Petrasová – Rostislav Švácha, *Dějiny umění v českých zemích 800–2000*, Praha 2017, s. 88–90.

Karl Biefel, *Romanische Fenster der ehemaligen mährischen Herzogenburg in Olmütz mit einem Anhage über ausgegrabene Graphitthon-Topfscherben*, Olmütz 1884.

Jan Bistřícký, Historický obzor olomouckého hradu, *Archaeologia historica* XI, Brno 1986, s. 79–86.

Jan Bistřícký – Vít Dohnal – Ivo Hlobil et al., *Národní kulturní památka Přemyslovský palác v Olomouci: průvodce*, Olomouc 1988.

Jan Bistřícký – Vít Dohnal – Ivo Hlobil – Miloslav Pojzl (edd.), *Národní kulturní památka Přemyslovský palác v Olomouci: katalog expozice = National cultural monument Přemyslid palace in Olomouc: catalogue of exposition = Nationales Kulturdenkmal Přemyslidenpalast in Olomouc (Olmütz): Katalog der Exposition = Nacional'nyj hamjatnik kul'tury Dvorec Pržemyslovcev v Olomouce: katalog ekspozicii*, Olomouc 1988.

Oldřich J. Blažiček – Jiří Kropáček, *Slovník pojmů z dějin umění*, Praha 1991.

Ivana Boháčová – Jan Frolík – Petr Chtěbor, *Bývalý biskupův dům na Pražském hradě*, *Archeologia historica* XI, 1986, s. 124–140.

Jan Bukovský, Zámek Gaillon v Normandii. Uplatnění anastylózy při rehabilitaci vrcholného díla rané renesance, *Zprávy památkové péče* XXXIX, 1979, s. 276–278 a 288.

Vít Dohnal, *Olomoucký hrad v raném středověku: 10. až první polovina 13. století*, Olomouc 2001.

Vít Dohnal, *Olomoucká archeologie a její proměny*, Olomouc 2008.

Ivo Hlobil, K vývoji a současnému stavu poznání Přemyslovského paláce v Olomouci, *Umění XXXII*, 1984, s. 193–205.

Jana Hrbáčová, Románské architektonické fragmenty s reliéfní výzdobou (katalog), in: Jana Hrbáčová (red.), Jindřich Zdík (1126–1150). *Olomoucký biskup uprostřed Evropy*, Olomouc 2009, s. 55–77.

Lubomír Konečný, Výsledky stavebně-historického a archeologického průzkumu rotundy sv. Pantaleona v Pustiměři 1977–1978, *Archeologia historica XI*, 1986, s. 329–358.

Pavel Konečný – Pavel Michna (edd.), *Seznam nemovitých kulturních památek Olomouce*, Olomouc 1996.

Mořic Kráčmer, *Dějiny metropolitního chrámu sv. Václava v Olomouci*, Olomouc 1887.

Věra Kučová – Petra Kroupová, Světové dědictví a jeho rekonstrukce: ohrožení autenticity, či posílení identity?, in: *Zprávy památkové péče LXXXII*, č. 2, 2022, s. 163–178.

Alena Malá (ed.), *Slovník českých a slovenských výtvarných umělců 1950–2004. (XIII. Ro–Se)*, Ostrava 2004.

Václav Mencl, Románská a gotická hlavice jako prostředek k datování architektury, *Zprávy památkové péče X*, č.1, 1950, s. 1–32.

Anežka Merhautová – Dušan Třeštík, *Románské umění v Čechách a na Moravě*, Praha 1984.

Pavel Michna – Miloslav Pojsl, *Románský palác na olomouckém hradě. Archeologie a památková obnova*, Brno 1988.

Ivan Neumann, Poznámky k románskému architektonickému sochařství v Olomouci, in: František Novák – Ivo Hlobil, *Historická Olomouc a její současné problémy I.*, Praha 1979, s. 71–77.

František Novák – Ivo Hlobil, *Historická Olomouc a její současné problémy I.*, Praha 1979.

Václav Novotný, *České dějiny I*, sv. 2, Praha 1913.

Jana Poláková (ed.), *Mezinárodní dokumenty o ochraně kulturního dědictví*, 1. svazek, Praha 2007.

Miloslav Pojzl, Přemyslovský palác v Olomouci ve světle nových objevů, *Památky a příroda V*, 1980, s. 577–583.

Miloslav Pojzl, Přemyslovský knížecí hrad v Olomouci, *Archaeologia historica VI*, Brno 1981, s. 199–220.

Miloslav Pojzl, bez nadpisu – zpráva o sympoziu Historická Olomouc a její současné problémy I, *Časopis Matice moravské* 3–4, roč. C, 1981, s. 374–380.

Miloslav Pojzl, *Olomoučtí biskupové a arcibiskupové a jejich pohřební místa*, Olomouc 2013.

Miloslav Pojzl, *Počátky církevní správy na Moravě, biskupství a arcibiskupství v Olomouci*, Uherské Hradiště 2015.

Miloslav Pojzl, *Zpřístupnění národní kulturní památky Přemyslovský palác v Olomouci*, *Zprávy památkové péče XLIX*, Praha 1989, s. 262–267.

August Prokop, *Die Markgrafschaft Mähren in kunstgeschichtlicher beziehung I*, Wien 1904.

Květa Reichertová, Přemyslovský hrad a předhradí v Olomouci, *Archeologické rozhledy*, č. 1, 1949, s. 60–73.

Václav Richter, *Raněstředověká Olomouc*, Olomouc 1959.

Aleš Rozehnal, Vznik a zánik Přemyslovského paláce v Olomouci, in: František Novák – Ivo Hlobil, *Historická Olomouc a její současné problémy I*, Praha 1979, s. 21–58.

Aleš Rozehnal, *Zlomek románské architektury z Olomouce*, *Vlastivědný věstník moravský XXXI*, č. 3, 1979, s. 313–316.

Franz Segenschmidt, Die Domkirche und der Kreuzgang mit den Ueberresten der alten Herzogenburg zu Olmütz, in: *Mittheilung der k. k. Central Commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale in Wien XVI* 1871, 142–148.

Lubomír Slavíček (ed.), *Slovník historiků umění, výtvarných kritiků, teoretiků a publicistů v českých zemích a jejich spolupracovníků z příbuzných oborů (asi 1800-2008)*, Praha 2016.

Jan Sokol – Oliva Pechová, Příprava stavebních úprav Přemyslovského paláce v Olomouci, *Památková péče XXV*, č. 6, 1965, s. 131–170.

Ondřej Šefců, Staroměstské náměstí jako učebnice památkové péče, *Zprávy památkové péče LXXV*, č. 3, 2015, 250–253.

Jan Šépka, Arcidiecézní muzeum v Olomouci – koncepce a architektonické řešení, in: Ondřej Jakubec (ed.), *Arcidiecézní muzeum na Olomouckém hradě*, Olomouc 2010, s. 262–264.

Josef Štulc, Obnova Přemyslovského paláce v Olomouci, *Památky a příroda I*, 1976, s. 24–28.

Josef Štulc, Obnova Přemyslovského paláce v Olomouci a vývoj její památkové koncepce, *Památky a příroda IV*, 1989, s. 200–215.

Josef Štulc, Autenticita památky a problém její rekonstrukce, *Zprávy památkové péče LXI*, č. 8, 2001, s. 242–247.

Josef Štulc, Odras syntetické metody Václava Wagnera ve významných akcích památkové obnovy 70. a 80. let, in: Martin Kubelík – Milan Pavlík – Josef Štulc (edd.), *Historická inspirace. Sborník k poctě Dobroslava Libala*, Praha 2001, s. 375–386.

Prokop Toman, *Nový slovník československých výtvarných umělců. Dodatky*, Praha, 1995.

Jan Zapletal, Nový nález románského stavebního kamene v okolí Přemyslovského paláce v Olomouci, *Vlastivědný věstník moravský XLIV*, č. 3, s. 350–356.

Ondřej Zatloukal, Rekonstrukce Zdikova paláce poprvé zpřístupní celou křížovou chodbu, *Muzeion: časopis Muzea umění Olomouc 2–3*, 2020, s. 14–15.

Jan Zháněl, Biskupský hrad Melice II, *Zprávy Vlastivědného muzea ve Vyškově* 72, 1967, s. 53–60.

9.3. Seznam internetových zdrojů

<https://cs.isabart.org/person/5741>, vyhledáno 18. 8. 2021.

<https://www.sepka-architekti.cz/index.php?lang=cs&page=project&name=nova-prezentace-zdikova-palace-olomouc>, vyhledáno 20. 9. 2021.

<https://sochyamesta.cz/zaznam/10772>, vyhledáno 1. 8. 2022.

<https://sochyamesta.cz/zaznam/23328>, vyhledáno 3. 8. 2022.

<https://sochyamesta.cz/zaznam/22344>, vyhledáno 3. 8. 2022.

<https://sochyamesta.cz/zaznam/5002>, vyhledáno 5. 8. 2022.

<https://www.ostravskesochoy.cz/dilo/1007-busta-Ivana-Olbrachta>, vyhledáno 5. 8. 2022.

<https://www.ostravskesochoy.cz/dilo/1191-Ostrava-na-zacatku-18-stoleti>, vyhledáno 5. 8. 2022.

<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1958-22>, vyhledáno 19. 2. 2022.

<https://cs.isabart.org/person/5724>, vyhledáno 21. 10. 2022.

<https://www.muni.cz/lide/2118-jaroslav-malina/zivotopis>, vyhledáno 21. 10. 2022.

<https://www.learned.cz/cz/clenove-ucene-spolecnosti/zesnuli-clenove/matejcek-zdenek.html>, vyhledáno 2. 7. 2022.

<https://kpmk.eu/kpmkeu/index.php/historie/ostatni/164-dejiny-stareho-proboststvi>,
vyhledáno 18. 10. 2022.

<https://www.icomos.cz/images/dokumenty/benatska-charta.pdf>, vyhledáno 24. 7. 2022.

<https://www.worldheritagesite.org/connection/Restored+by+anastylosis>, vyhledáno 31.
7. 2022.

<https://www.icomos.cz/images/dokumenty/benatska-charta.pdf>, vyhledáno 31. 7. 2022.

<https://www.sochyamesta.cz/zaznam/18205>, vyhledáno 21. 10. 2022.

<https://www.archiweb.cz/b/pavilon-pro-reinerovu-fresku-u-zamku-duhcov-pavilon-s-freskou-nanebevzeti-panny-marie-od-vaclava-vavrince-reinera>, vyhledáno 25. 11. 2022.

10. Seznam použitých zkratek

AR – Aleš Rozehnal

FF UK – Filozofická fakulta Univerzity Karlovy

KVMO – Krajské vlastivědné muzeum Olomouc

MUO – Muzeum umění Olomouc

NKP – Národní kulturní památka

SÚPPOP – Státní ústav památkové péče a ochrany přírody

SÚRPMO – Státní ústav pro rekonstrukci památkových měst a objektů

UP – Univerzita Palackého

11. Anotace

Název práce:	Restaurátor Aleš Rozehnal a jeho práce na obnově Zdikova paláce v Olomouci
Název práce v angličtině:	Restorer Aleš Rozehnal and his works on the restoration of bishop Zdik's palace in Olomouc
Anotace práce:	<p>Diplomová práce se zabývá osobností sochaře a restaurátora Aleše Rozehnala (1925–1995) a jeho prací na obnově a zpřístupnění středověkého paláce biskupa Zdika v Olomouci (ten byl dříve znám jako Přemyslovský palác). Cílem bylo prozkoumat část restaurátorovy pozůstalosti, která je nyní součástí sbírek Muzea umění Olomouc. Pomocí dokumentů v ní dochovaných práce mapuje Rozehnalovo působení na památkové obnově rezidence, odhaluje, jakou hrál roli ve výběru památkových metod a přístupů k prezentaci památky samotné. Dále odhaluje jeho méně známou badatelskou činnost. Součástí jsou i výpovědi pamětníků, kteří Aleše Rozehnala i obnovu Zdikova paláce zažili, a napomohli tak k rekonstrukci některých událostí tam, kde toho nebyly schopny chybějící prameny.</p>
Anotace práce v angličtině:	The diploma thesis deals with the personality of the sculptor and restorer Aleš Rozehnal (1925–1995) and his work

	<p>on the restoration and interpretation of the medieval palace of Bishop Zdík in Olomouc (formerly known as the Přemyslid Palace). The aim was to examine part of the restorer's estate, which is now part of the collections of the Olomouc Museum of Art. Using the documents preserved in it, the thesis examines Rozehnal's work on the conservation of the palace, reveals the role he played in the selection of applied methods. Moreover, it also reveals his lesser-known research activities. It also includes testimonies of eyewitnesses who experienced Aleš Rozehnal and the renovation of Zdík's palace and helped to reconstruct some events when the missing sources were unable to do so.</p>
Klíčová slova:	<p>Aleš Rozehnal, Přemyslovský palác, Zdíkův palác, Olomouc, románská architektura, památková obnova, restaurátor, restaurování, rekonstrukce, Národní kulturní památka</p>
Počet stran:	96
Počet znaků textové části včetně mezer:	162 969
Počet příloh:	<p>1 – příloha Spis zpracovaných složek z pozůstalosti Aleše Rozehnala o celkovém počtu 315 položek a 67 stran, který byl zpracován pro Muzeum umění Olomouc, je vložen na CD spolu</p>

	s obrazovou přílohou, které bude odevzdáno společně s diplomovou prací.
Počet prostudovaných složek pozůstalosti Aleše Rozehnalů pro tuto diplomovou práci:	305
Počet položek použité literatury a internetových zdrojů:	66
Jazyk práce:	Čeština